

DECIDIM FEST

→ 18-20
Novembre
Internet

#DecidimFest20

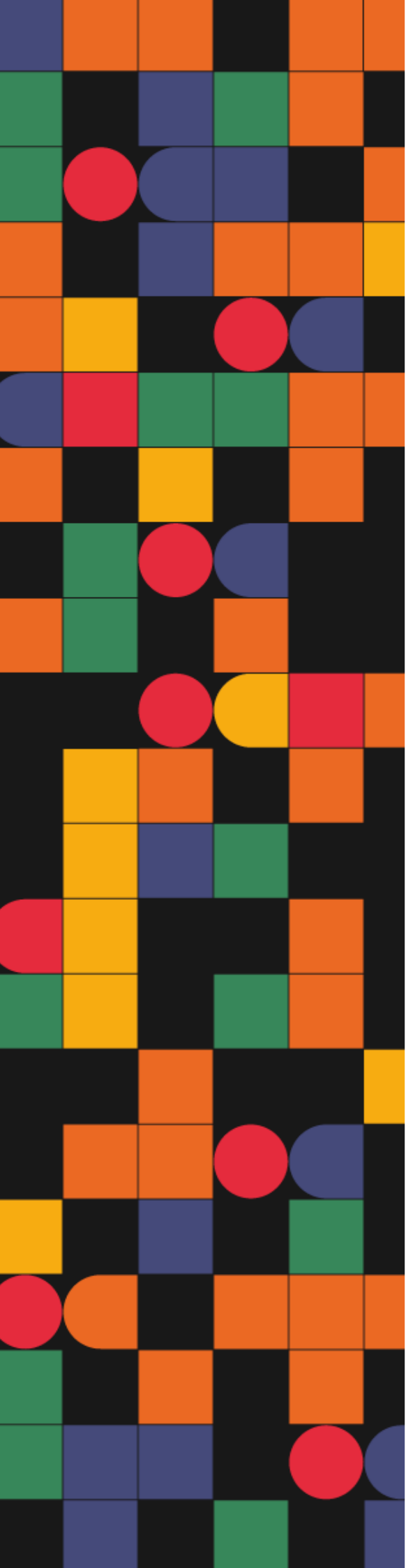
Democràcia i Tecnologia
en temps d'Emergència

meta.decidim.org

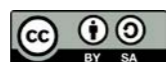
Ajuntament de
Barcelona

Index

La urgència de la democratització tecnològica en temps de pandèmia	5
Per Arnau Monterde	
El nou discurs de la servitud voluntària	8
Per Ingrid Guardiola	
Encallats a la plataforma. Regressió després de la desaparició de les xarxes	12
Per Geert Lovink	
Fronteres digitals i humanitarisme de vigilància	16
Per Javier Sánchez Monedero	
<i>No man's land?</i> Cossos que sí que importen en la democràcia a l'estil Silicon Valley	19
Per Paz Peña O.	
Una recepta de tres ingredients per resistir el colonialisme digital a la ciutat	23
Per Renata Ávila	
Tecnologies situades i autogestió digital	26
Per Eurídice Cabañes	
Nosaltres, els nostres cossos (de dades): la justícia reproductiva com a marc de sobirania digital	31
Per Alejandra López Gabrielidis i Toni Navarro	
Infraestructura feminista: sobirania tecnològica contra la violència masclista en línia	35
Per Inés Binder i Martu	
Una tecnologia il·legal per a crear llibertat d'informació en la ciència	40
Per Alexandra Elbakyan	
Estratègies i aliances per frenar la por i l'odi a les xarxes socials	44
Per Marta G. Franco (Red Levadura)	
Un antídoto contra la polarització, les fake news i la fatiga democràtica: el sorteig cívic	48
Per Arantxa Mendiàrat i Ernesto Ganuza	
Democràcia en temps del trap; cultura <i>cracker</i> , feminismes i ètica <i>hacker</i> per a la nova constitució de Xile	51
Per Francisca Keller , Matías Toledo , Sofía Brito	
Eines de participació i autotutela de drets per a xarxes de suport en la crisi de la covid	55
Per David Vila-Viñas i Daniel Ayuda	
(CO)INCIDIM: Experiència d'utilització del Decidim des dels Moviments Socials	60
Per Marta Anducas i Dante Maschio , amb la col·laboració de Pau Parals	
Autonomia tecnopolítica. Què significa i per què Decidim n'és un bon exemple	64
Per Xabier E. Barandiaran	

Reconeixement-Compartir Igual 4.0 Internacional (CC BY-SA 4.0)

Sou lliure de:

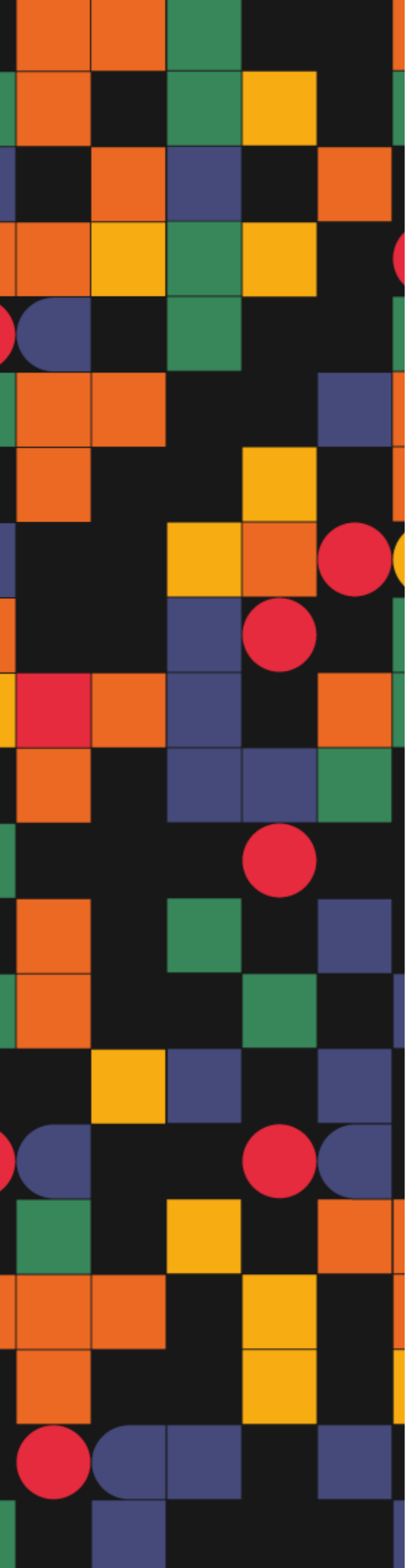
Compartir – copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format.

Adaptar – remescalar, transformar i crear a partir del material per a qualsevol finalitat, fins i tot comercial.

Aquesta llicència és acceptable per a obres culturals lliures.

El llicenciador no pot revocar aquestes llibertats, sempre que segueixi els termes de la llicència.

► **PROGRAMA DECIDIM FEST 2020**

La urgència de la democratització tecnològica en temps de pandèmia

Per Arnau Monterde (Ajuntament de Barcelona, decidim.org)

La irrupció de la crisi de la covid-19 i els seus impactes en el conjunt de la societat ha posat de manifest una sèrie de qüestions que tenen a veure amb la nostra vulnerabilitat com a societat, alhora que desbordava la necessitat de blindar alguns pilars publicocomunitaris que han de sostenir la vida col·lectiva quan tot s'erosiona. En concret, i pel que fa al que ens incumbeix ara, la crisi ha posat de manifest que poc compta la nostra veu en un context de crisi, on de sobte es recentralitza per defecte tota la cadena de comandament política mentre es redueix al mínim qualsevol forma de participació en la presa de decisions que se surti del guió "expert" de polítics, metges i epidemiòlegs, quan el coneixement d'altres disciplines o altres veus no expertes queden reduïdes a zero. A més, el confinament —una de les expressions materials més agressives d'aquesta crisi— ens ha mostrat la centralitat de tot allò digital en aquest context de tancament en què les dependències tecnològiques envers els grans proveïdors de connexió (les operadores ja conegudes) i els gegants d'internet, coneguts també com les GAFAM (Google, Amazon, Facebook, Apple i Microsoft), s'han vist incrementades més que mai. Per això, és important començar a reconèixer, quan es parla d'allò digital, que som dependents com a societat de grans actors privats que avui decideixen sobre nosaltres, i que assistim a una incapacitat total d'intervenció, especialment del sector públic, que ni tan

sols surt a escalfar per entrar en joc després de molts mesos ja de l'inici de la pandèmia.

I aquí és on se situa la urgència. No només la urgència de trobar una sortida comuna i a favor del conjunt de la població a la crisi del coronavirus, sinó també, i no menys important, de començar a dibuixar altres horitzons des dels quals pensar, entendre i construir noves relacions amb allò digital, amb aquest univers digital privatitzat, centralitzat i absolutament fora del control democràtic i ciutadà. No és casualitat que en aquest escenari o fase avançada i bastant sofisticada del capitalisme de la vigilància, com ens adverteix Shoshana Zuboff, la concentració del poder econòmic d'aquestes empreses sigui cada vegada més gran, igual que la seva capacitat de colonitzar el món a partir dels seus productes. Ho fan a través d'una extracció permanent de dades que generem les persones o els usuaris, i aquestes dades són un actiu, o "la gasolina", d'una nova economia basada en la capacitat de processament de les dades i el seu ús per controlar, vigilar (en el sentit directe i indirecte) i, fins i tot, induir el nostre comportament social, individual i col·lectiu. Aquesta centralització i aquesta privatització total es produeixen en totes les capes d'internet, en les infraestructures (cables, satèl·lits, antenes i servidors), en el codi —o sigui, el programari (on les grans xarxes socials estan molt lluny encara del codi font obert)—, i a les sitges de dades massives generades cada segon i

processades per mitjà d'algoritmes i de la pomposament anunciada posada en escena d'una intel·ligència artificial, molt lluny encara de ser audibles, obertes i, sobretot, previngudes davant els biaixos de desigualtat que imperen en la nostra societat.

Les conseqüències presents d'aquest escenari no són menys importants. Renata Ávila ens parla del colonialisme de dades i les noves maneres de colonitzar la nostra societat i el nostre coneixement, en un procés descontrolat i amb una limitada resistència col·lectiva al saqueig de tota la nostra privacitat i de la informació que generem en els processos de comunicació en qualsevol mitjà imprescindible per al nostre dia a dia. Això ens porta al que Eurídice Cabañes anomena els processos i models de governança algorítmica, en els quals les formes de govern estan no només intervingudes, sinó reconstruïdes per una determinada mirada sobre l'organització del món. En concret, Paz Peña apunta de quina manera Silicon Valley construeix el món a imatge i semblança seva. Silicon Valley governa el món a partir del disseny a través dels seus productes digitals d'un camp de relació, socialització i ús intensiu de tot allò digital dissenyat per homes, blancs, de classe mitjana-alta, amb una concepció del món uniforme. Només pel fet que aquesta sigui imposada i totalitzada *by default* (per defecte), es converteix en inservible com a model per pensar les nostres societats que aspiren a ser obertes, lliures i diverses i que tanta falta fan en ple segle XXI. I el més subtil de tot és aquesta finor, aquesta no consciència dels riscos associats, aquesta no percepció que estem permanentment performats, construïts, induïts per decisions d'altres que ens mantenen en un estat constant d'alerta, connectats, disposats i disponibles, addictes a aquest model de connexió que busca maximitzar la nostra atenció per retenir-nos, bombardejar-nos o testejar-nos amb l'últim algoritme de recomanacions personalitzat sobre el que sigui i que tant l'encerta. Com apunta Geert Lovink, tot això passa

per uns processos de disseny que ja de per si mateixos són polítics i que posen el focus en aquesta captura constant de l'atenció o l'addicció, i que ho fan a través de sistemes experiencials d'interacció i altres milers de mecanismes que ens mantenen connectats i que formen una ideologia pròpia de les xarxes socials.

Des d'una altra perspectiva, Ingrid Guardiola situa la servitud voluntària en què es reconeix aquell moment col·lectiu d'acceptació, fins i tot conscient (i, per això, voluntària) sobre el nostre rol com a proveïdors servils de dades que alimenten màquines que alimenten algoritmes que alimenten de nou la nostra vida. En resum, podríem parlar d'un estat de manipulació conscient permanent i acceptat. La privatització de la vida pública, afectiva, social i política és una realitat en la mesura que totes les formes d'interacció passen per mitjans privats. I no tot el protagonisme se l'enduen les xarxes socials. Aquest model de colonització va cap a qualsevol indret digital que encara estigui per conquerir. Un cas paradoxal és el de l'arribada de Google a les escoles, on amb l'excusa de la "usabilitat" i la facilitat d'accés, aquesta empresa s'ha convertit pràcticament en norma i en model d'educació digital, i més després del confinament. Google colonitza sense esgarrinxades ni resistències aquest espai tan preuat com és el de l'educació de nenes i nens encara lliures (en part) de Matrix. Google, encara que digui el contrari, captura, emmagatzema i processa dades d'alumnes a partir dels 4-5 anys, en el moment en què comença aquesta relació forçosa quan els centres educatius, i de manera voluntària, els donen d'alta amb el seu primer correu electrònic a l'univers de Brin i Page (els seus fundadors).

Entrar a la capa dels usos és un escenari més complex i carregat de contradiccions, on veiem explosions creatives, conflictes, revoltes, emancipació, reapropiació, però també por, violència, agressió, control i un llarg etcètera. Un cas esbo-

rronador, com ens explica Javier Sánchez Monejero, està en l'ús de les tecnologies de vigilància per a les crisis dels refugiats, en què algoritmes, dades i tecnologies de la vigilància es coordinen per a un control absolut de la identitat (també digital) de les persones que travessen fronteres escapant de conflictes bèl·lics, de pobresa, cap a la fortalesa europea, i queden marcats de per vida i limitats a pràcticament cap possibilitat de seguir endavant. I no és un tema menor el dels usos intensius de les xarxes socials per part de les formacions de la ultradreta, que han trobat en aquestes, en consonància amb com estan dissenyades i amb la seva falta de control democràtic, un lloc perfecte des d'on bombardejar amb continguts falsos, difondre mentides, confrontar, construir relats "frontistes", de masclisme, violència, odi alimentant guerres comunicatives en xarxa des d'on disputar el debat públic.

És per tot això que urgeix, a causa de la seva irreversibilitat, la necessitat d'entendre, afrontar i caminar cap a escenaris dissidents amb aquest nou ordre digital, escenaris reformistes que regulin i frenin l'expansió descontrolada d'aquests gegants, escenaris simbiòtics en els quals explotar i desconstruir moltes de les potències carregades de contradiccions de les xarxes socials corporatives com a nous espais públics colonitzats, i escenaris disruptius que promoguin i reforcin el desenvolupament de processos i tecnologies autònomes, democràtiques, obertes i lliures al servei del conjunt de la societat. Òbviament, perquè això passi cal un canvi mental —com ens indicava Gerrit Lovink— de tots aquests nadius de les xarxes socials corporatives, i d'una societat que simplement camina de manera acrítica. Aquest canvi ha de venir de la mà de coses concretes, de caminar i explorar aquests nous territoris digitals que cal construir i recuperar alhora, que ens permetin posar el cos davant de Silicon Valley, com ens explica Paz Peña. Ha arribat el moment d'obrir nous espais digitals no mercantilitzats, no ludopatitzats, per a la deliberació i la construcció oberta i

col·lectiva de coneixement, espais per a l'autonomia d'allò digital i de l'autoorganització col·lectiva, espais per a la cooperació i la generació de llaços forts i sorors, espais diversos, lliures de violència que desplacin la polarització, com ens sosté Red Levadura, cap a nous encontres, consensos i dissenys productius (que produeixin altres sortides al conflicte que no siguin l'odi a l'altre, al diferent, a l'invisible, al subaltern).

Hi ha horitzons propers on ja emergeixen algunes maneres de pensar, desenvolupar i estendre tecnologies lliures i democràtiques, com és el cas de Decidim, així com molts d'altres. Està passant a totes les capes, ja siguin les infraestructures obertes i comunitàries, el maquinari i el programari lliure, la *data justice* i el *design justice* o la intel·ligència artificial crítica. Nombrosos projectes robustos que avancen i caminen cap a altres maneres d'entendre la societat digital, en les quals prevalen la col·laboració, el coneixement obert, la governança democràtica i molts sentits comuns davant de lògiques únicament extractivistes i de mercat. Ha arribat el moment de començar a construir una **aliança global per als drets digitals, les tecnologies democràtiques**, que estigui constituïda per múltiples xarxes capaces de començar a donar respostes col·lectives i autoritzades a aquesta colonització permanent i govern de les nostres formes d'interacció. Al mateix temps, hem de posar en marxa un **pla per a una transició tecnològica** que permeti produir, escalar, sostenir, cuidar i construir tecnologies obertes, lliures i del comú, que empoderi comunitats, que generi autonomia i emancipació, que construeixi altres economies, i que apuntali un ecosistema divers i robust capaç de sustentar aquesta transició davant del capitalisme de vigilància i de plataforma/es.

Barcelona, 18 de novembre de 2020

Arnau Monerde

(Ajuntament de Barcelona, decidim.org)

El nou discurs de la servitud voluntària

Per Ingrid Guardiola (Universitat de Girona)

Aquí van breus pinzellades de com el protocol tecnològic opera com una eina de control amb serioses conseqüències sobre la construcció del subjecte i els processos de socialització.

Capitalisme de plataforma

L'Estat d'alarma va esdevenir un camp de manobres instruccionals, disciplinàries, una aturada de la vida a l'espai públic i un arrest domiciliari generalitzat. Això va fer augmentar el capitalisme digital i, amb ell, les seves contradiccions. En concret, el que va augmentar va ser el capitalisme de plataforma o el que el sociòleg David Harvey va anomenar, durant el confinament, la *Netflix economy*. Segons Nick Srnicek, el "capitalisme de plataforma" són aquelles plataformes digitals globals que funcionen com a infraestructures d'extracció de dades per assegurar-se el seu creixement econòmic. Parlem de Netflix, Google, Facebook, Amazon, Uber, Tinder, Airbnb... Moltes d'aquestes xarxes van augmentar moltíssim en nombre d'usuaris i interaccions durant el confinament. Al final són plataformes de serveis, com és el cas de Blued, una aplicació gai xinesa per a lligar que ja inclou serveis de *streaming* monetitzats, feeds de notícies, jocs, compres *online* o consultes sobre la gestió subrogada a l'estranger. Els *streamers* són institucionalitzats, professionalitzats i considerats com a actius corporatius, com a eines d'ex-

tracció de fluxos de dades. La informació és un bé preuat. Hashtags com els #coronadiaries transfereixen molt poder a l'empresa, el poder de saber com va viure la gent la pandèmia en temps real. Així, els servidors de Instagram i Twitter tenen una idea més clara que nosaltres o els polítics de com serà el nostre futur.

De la disciplina al control

La distància social és una forma de control. L'esfera pública s'estructura a partir de relacions de poder. La internet social, com a nova esfera pública, no està exempta ni de distància social ni de gestió del poder. El filòsof Gilles Deleuze escriu el 1992 *Postscript on societies of control* on anticipa, com a problemes aspectes derivats de la gestió del poder: la tecnocràcia irracional a mans de la informatització global, la financiarització de l'economia i el control biomètric. Deleuze diu que hem passat de les societats disciplinàries sobre les quals reflexiona Foucault als anys seixanta, a la societat del control difús, corporativista amb individus codificats. Segons Deleuze, el control s'organitza a partir de sistemes numèrics, de modulacions. L'estratègia és fomentar els incentius, els reptes, concursos i sessions de grup, la rivalitat com una força motivacional que oposa els individus entre ells, dividint-los, atomitzant-los. Desapareix la massa, l'important és el codi, el password, els «dividus» i les masses de dades.

La societat de control actual ha fet del panòptic un nou espectacle. Des de l'11S el concepte de «seguretat» ha estat capitalitzat per l'Estat i la política internacional. L'actual crisi sanitària afegeix una nova capa i un nou pretext en la seguretat internacional: del bioterrorisme a la pandèmia vírica. Amb el coronavirus s'han aprovat les *corona apps* de rastreig, eines de cibervigilància basada en la geolocalització anonimitzada per detectar contactes propers i saber si hi ha risc de contagi o per detectar nous focus. Alguns n'hi diuen *Safe Paths* (camins segurs). Caldria preguntar-nos què perdem amb tot el que fem en nom de la seguretat i a qui beneficia aquesta seguretat.

L'autoaprenentatge de la màquina

El 2010 s'instaura el Big Data com un nou paradigma empresarial. L'investigador Mike Ananny es descarrega Grinder, l'Android Store li recomana automàticament una app anomenada *Sex Offender Search*, considerant que tots els gays són uns delinqüents sexuals. El mateix any apareix Watson, una intel·ligència cognitiva que pot entendre, raonar i aprendre amb els humans. A partir del 2015 moltes empreses desenvolupen estratègies en relació amb la intel·ligència artificial predictiva i les màquines d'autoaprenentatge. Els algorismes d'autoaprenentatge basats en xarxes neuronals, malgrat la fascinació que puguin provocar, creen formes inclusives i exclusives d'ordre social. Sistemes impersonals on és difícil entendre les conclusions a les quals arriben o fer una reclamació si el que es conclou és que ets culpable d'alguna cosa o no ets vàlid per rebre una beca, un subsidi o un crèdit. Com més aprèn la màquina sobre la base dels nostres prejudicis socials, més ens desentenem nosaltres dels processos de detecció, categorització, classificació i predicció. Precisament, segons Lewis Mumford, fou la taxonomia i recollecció

de informació de l'entorn, el que va fomentar el desenvolupament del llenguatge humà i de la intel·ligència pràctica. Què perdem quan ho deleguem a les màquines i els seus protocols?

La predicció i la modulació

L'especificitat de l'arquitectura algorítmica d'aquests entorns, com ja ens va alertar Shoshana Zuboff als anys vuitanta, és que, no només permet automatitzar tasques (com ja va fer Ford amb el sistema de producció en cadena), sinó que a cada procés d'automatització es genera informació i aquesta informació és usada per predir els comportaments dels usuaris i alterar-los en un sentit o altre. Tota aquesta informació personal i aquella fruit de la interacció amb els altres és recopilada per donar un caràcter predictiu a aquestes eines. Ja el 2012 Michel Kosinski deia que a través dels *Likes* podien predir atributs personals com l'orientació sexual, l'etnicitat, la religió, les opcions polítiques, trets personals, la intel·ligència, la felicitat, l'ús de substàncies adictives, l'edat, el gènere o la separació dels pares dels subjectes analitzats. Shoshana Zuboff ho anomena un «capitalisme de la vigilància» que mercantilitza l'experiència privada humana entesa com a dades del comportament (*behavioral data*). Llavors el benefici és un producte predictiu, models de comportament per ara i per al futur. Podríem sostenir, fins i tot, que el que es comercialitza és el futur. És a dir, tot el que acumules en aquestes fàbriques del comportament és tot el que perdràs.

Un article acadèmic recent, indicava que moltes presons han esdevingut espais proveta per a la intel·ligència artificial vinculada amb la tecnologia de vigilància; es tracta de fàbriques de seguiment dels interns, completament datificats (fins i tot a nivell de constants vitals), una fàbrica de producció de dades, en el que en altre temps havien estat espais provisionals de manufactu-

res de productes. A Hong Kong, per exemple, els presos porten dispositius de Fitbit per analitzar si pateixen una sobredosi o estan apunt de barallar-se, malgrat no tenen la possibilitat de connectar-se a mitjans digitals. A Suècia, una agència estatal va llançar el 2018 Krim:Tech, un hub per a renovar, digitalitzar i fer intel·ligent (*smartify*) el treball amb presoners. Es tracta d'una doble servitud involuntària.

El subjecte modulat o l'autòmat cognitiu

Foucault deia que la modernitat del segle XIX és inseparable de la forma com els mecanismes de poder coincideixen amb noves maneres de subjectivitat, una certa política del cos que indica com fer útils les noves multiplicitats d'individus. Hi ha un sector de la intel·ligència artificial que vol, com va dir Bernard Stiegler, «proletaritzar la ment humana i extreure valor del sistema nerviós», incloent-hi el cervell. El subjecte perfilat des de les xarxes socials és un subjecte aïllat que és analitzat a partir de tècniques de segmentació social. És un perfil en una bombolla de genotropisme digital on es tracta d'atreure perfils similars. Aquests espais transfereixen l'obsessió per la mètrica i la puntuació d'acord a una lògica competitiva i adversària com la que descrivia Deleuze. Per exemple, el 2017 Tinder va llançar l'aplicació Tinder Gold, una opció de pagament que serveix d'assistent personal que t'ajuda a lligar i que et permet que tinguis més visibilitat per 25 euros al mes. La mètrica administra les possibilitats libidinals de l'aplicatiu i la nostra eufòria i depressió.

Mark Fisher sentència: el capital et segueix mentre dorms. I de fet ho fa a través d'aplicacions com Fitbit, Dreem o Neuralink, l'apli d'Elon Musk que entén la depressió o l'insomni com a problemes elèctrics del cervell que poden ser corregits aplicant tecnologia electrònica. Al marge

de corregir els estats d'ànim, també regulen la consciència i la memòria. Des del 2016 el temps algorítmic de les xarxes socials modula els teus moments de vida més rellevants, eximint-te de la necessitat de donar-los tu el valor necessari. Si eliminem de la nostra vida elements com la gestió de la nostra memòria personal o del dolor intern, el que queda és «l'autòmat cognitiu» (Mark Fisher). Un anti-subjecte que delega a les màquines la seva capacitat taxonòmica, de recollida i comprensió de dades, de producció de memòria, de significats i de construcció d'un marc social de confiança compartida. Parlem de la destitució subjectiva a mans del que alguns anomenen «narcocapitalisme» (Laurent de Sutter) o d'altres «neuroliberalisme» (Mark Whitehead), un capitalisme modular en una societat aparentment lliure que és narcòtic fins la medul·la i l'efecte del qual és només el revers de la depressió que contínuament provoca.

Per tot això, no és estrany que un dels productes més comprats durant el confinament fos l'Alexa, l'assistent de veu d'Amazon, una intel·ligència artificial que, segons Andreas Hepp, són arquetips que representen el robot-servent. Amb aquests bots ens comuniquem sense necessitat de comprendre o comprendre'ns.

La servitud voluntària

Tot això ens porta a anar lluny en el temps i a incloure una reflexió sobre el llibre de La Boétie *Discurs sobre la servitud voluntària o el Contra un* (1549), que va escriure quan tenia 18 anys, però que es va publicar pòstumament gràcies al seu amic Montaigne. La Boétie es pregunta per la figura del tirà i indica que la força del tirà li dona el poble. «Com pot venir tant de dolor d'una sola persona? », es pregunta l'autor. La Boétie comenta que perquè el poder sigui efectiu, aquest necessita el servilisme dels altres, també que s'hi acostumin i que la falta de lliber-

tat estigui compensada amb un sistema d'oci adequat. La Boétie també ens indica que amb la pèrdua de la llibertat perdem també el valor: «*les gents sotmeses no senten ni alegria ni rauxa en el combat*», com l'autòmat cognitiu. Finalment, ens diu que els únics que defensen els tirants són uns pocs, i que la resta, simplement, responen a una cadena d'ordres establertes; és a dir: a un protocol social. En quina forma deshumanitzada s'han convertit els nous tirans? Els «titans de la informació»?

Apunts finals

L'octubre del 2020 la Fundació Nesta va publicar una investigació especial titulada *Usant la intel·ligència col·lectiva per a resoldre problemes públics*. Des de que Pierre Levy va començar a parlar de «intel·ligència col·lectiva» el 1994, aquest terme ha anat caient en mans diferents. Caldria una nova era de la «intel·ligència col·lectiva sobirana». En el dossier de Nesta hi ha algunes iniciatives populars que posen en diàleg la voluntat general i la gestió política del territori. Sense ambdues, no hi ha intel·ligència col·lectiva que valgui. Com fer primar la voluntat general (diversa, dialogant, amb capacitat de negociació) per sobre de l'autòmat cognitiu?

Aquestes plataformes socials esmentades haurien de ser analitzades com un assumpte públic. Quin Estat del Benestar Digital (*Digital Welfare State*) volem i com es relaciona aquesta e-governança amb la governança pública tradicional? Quines formes socials genera? Són les meves xarxes una eina de destitució subjectiva i de inscripció de prejudicis socials derivats en polítiques d'odi? Tinc la impressió de gestionar el temps propi o és la màquina la que el controla? Quina relació han de tenir les institucions i poders públics amb aquests espais virtuals on deleguem tota la nostra conversa, els nostres afectes i decisions polítiques?

Parlar de desconexió i d'eines lliures està molt bé, però mentre els principals ingredients de l'esfera pública tradicional com són el treball, la família i les institucions públiques, segueixen fomentant el capitalisme de plataforma, no té cap mena de sentit optar per una política de culpabilització ciutadana. Si volem una ciutadania digital sana que pugui disposar d'una intel·ligència col·lectiva efectiva, abans haurem d'erigir eines i formes de resistència al control psicològic, emocional i cognitiu de la majoria d'aquests llocs, estratègies de desnaturalització d'una servitud voluntària amb recompenses no sempre satisfactòries. Tot això també passa per un humil i obstinat treball de reapropiació del llenguatge, de la nostra comunicació i de la nostra socialització digital. Reapropiar-nos de la capacitat descriptiva i taxonòmica, i fomentar un disseny no autoritari on cap protocol substitueixi la capacitat de negociació, participació i decisió dels ciutadans.

Ingrid Guardiola
(Universitat de Girona)

Encallats a la plataforma Regressió després de la desaparició de les xarxes

Per Geert Lovink (Institute of Network Cultures)

"Internet és el déu que va fracassar."

Johan Sjerpstra

En aquesta era de les xarxes socials, el somni de molts estudiants és posar en marxa la seva pròpia plataforma. Aquesta motivació pressuposa una aspiració emprenedora de la qual molts ni tan sols són conscients. Com ha passat la plataforma a convertir-se en tal objecte de desig? És així com els artistes, activistes, dissenyadors i friquis de la informàtica preveuen arribar al seu públic i, alhora, fer-se rics i famosos. Per què escarrassar-te a convertir-te en *influencer* en una plataforma si també pots ser-ne el propietari? Aquesta ambició és una versió neoliberal d'aquella demanda dels anys vuitanta: "No volem una part del pastís; volem la maleïda pastisseria sencera". Benvinguts al fetitxisme de la plataforma, en què les relacions socials es defineixen pels valors creats en la interacció social mateixa. En aquesta extravertida era neoliberal, la idea és mirar amb menyspreu els pobres desgraciats que només saben comprar i vendre. El truc consisteix a convèncer la resta que juguin segons les regles que tu, el propietari també conegut com a *dissenyador del mercat*, has establert.

La promesa que ofereix la plataforma és senzilla: tothom en surt beneficiat, tant els productors com els clients i fundadors. No hi ha ni guanyadors ni perdedors: tothom hi està inclòs i tothom segueix la jugada. Fa temps que la sòlida plataforma de pro-

gramari *Kulturideal* ha substituït la pàgina d'inici, el blog i el lloc web, així com l'estudi de disseny web que l'acompanya, com a model d'empresa emergent. Estem desitjant aprofitar el valor en lloc de perdre'ns en el desordre propi d'una xarxa d'estructura rizomàtica. El somni de la plataforma ha consolidat encara més el funcionament tipus "capital de risc" que vol l'hipercreixement en el menor espai de temps possible i que cerca el domini del mercat "unicorn" i, en darrera instància, una posició de monopoli. Mentre que només alguns elegits esdevindran multimilionaris, l'aspecte aleatori de la cruel estratègia darwinista encara atrau molta gent. És hegemònica, diuen. La figura d'Elon Musk encara conserva el seu atractiu. L'obsessió per la fama és tal que la crítica popular al capitalisme realment no qüestionarà el dret a convertir-se en multimilionari. Tots volem dirigir la nostra pròpia plataforma, independentment del que desitgem.

Les plataformes creen mercats, uns simples connectors entre l'oferta i la demanda que comporten un cost de producció escàs o inexistent, però rarament són neutrals. No són mers "proveïdors de serveis", perquè, en molts casos, les plataformes mateixes són actors importants dins d'aquests mercats. Pel que fa als ingressos, no són empreses "tecnològiques" sinó gegants de la publicitat.¹ Les plataformes no

¹ Cites i resum d'Ana Milicevic, "The Trouble with Platforms", <https://pando.com/2020/06/29/trouble-platforms-google-amazon-facebook-apple-market-cap/>.

només escenifiquen, organitzen i regulen els "mercats": també exerceixen una desmesurada influència sobre negocis propers i sobre l'ecologia en un sentit ampli (pensem en la congestió viària i la pol·lució que suposen els taxis buits d'Uber rondant per la ciutat o el lliurament de paquets comprats per comerç electrònic en comparació amb una visita a un centre o carrer comercial on es poden comprar tots els articles al mateix temps). L'essència del plantejament capitalista continua sent socialitzar els costos, mentre es privatitzen els guanys sota el lema de l'elecció personal i la pròpia comoditat.

Les plataformes d'internet esdevenen hegemòniques en el moment en què el mitjà ja no "apropiat", i tanquen per ajustar "les modificacions del comportament" de la seva base d'usuaris. Internet simplement existeix. Ja gairebé ni se'n diu el nom (igual que passa amb l'estudi de què és internet). La connectivitat instantània simplement és allà, fins i tot en llocs que pràcticament no hi tenen cap accés. La plataforma és el missatge: el contingut està esgotat (*tired*), la plataforma està connectada (*wired*). Segons Marc Steinberg, les plataformes han esdevingut un dispositiu universal d'intercanvi: són el lloc on els diners, la gent i les mercaderies es troben i on poden produir-se les transaccions. Les veiem com uns meganodes abstractes. "Gairebé tot pot convertir-se en una plataforma simplement anomenant-ho així."² Avancem per les seves inacabables i sempre dinàmiques pàgines i ens allunyem de l'estàtic èmfasi anterior sobre els "nous mitjans de comunicació" com a arxius i bases de dades, cap a un sistema d'una vitalitat (*liveness*) provisional amb transaccions afegides ("Només queda 1 habitació!"³). És una metamorfosi cruel i inacabable de petites diferències: l'oferta que no pots refusar.

² Marc Steinberg, *The Platform Economy*, University of Minnesota Press: Minneapolis, 2019, p. 1, 92 i 115.

³ <https://www.checkbook.org/boston-area/travel-websites-mislead-by-falsely-declaring-few-rooms-remain/>.

Les plataformes en què vivim són mitjans als quals aspiren els usuaris que hi accedeixen a la recerca d'alguna cosa. Soc aquí; i ara, què era el que volia? A diferència dels cercadors racionals, freds i buits, dissenyats per enginyers informàtics i biblioteconomistes, les plataformes psicològiques d'avui en dia ofereixen informació difusa i personalitzada perquè ens hi desplaçem, atabalats i confusos. A diferència d'una cerca en un arxiu fosc, poder comparar la plataforma ens dona l'oportunitat de sentir-nos al cim del món.

Les plataformes, com a espais tancats i "segurs", ens coneixen íntimament, ens recomanen coses segons els nostres gustos, preferències, comandes prèvies, historial de cerques i m'agrafes. Les plataformes recorden i saben com reconfortar-nos... i com incitar-nos. Nosaltres, humans desordenats, odiem haver de començar de zero cada vegada. Estimat *token*, si us plau, desa aquesta configuració per mi. Al capdavant, no som científics freds, interessats en un coneixement objectiu. Ens agrada estalviar temps i agafar dreceres, i valorem que la màquina reconegui aquests punts febles i recordi coses per nosaltres, ens parli, ens digui si hi ha un conductor d'Uber a la vora, el preu de productes similars en altres llocs i què està compartint aquest usuari que tot just ens acaba d'aparèixer. Som dèbils i cedim fàcilment, perquè, de tota manera, les nostres atrafegades vides multitasques sempre estan a punt d'esfondrar-se. És per això que trobem confort en la plataforma, el nostre nou domicili virtual, conegut anteriorment com a pàgina web (*home page*).

El que els europeus anomenen *regressió* i els americans *neofeudalisme* descriu per igual el retorn a estadis anteriors del desenvolupament psicocapitalista. En la seva ressenya del llibre de McKenzie Wark *Capital is Dead* ("El capital ha mort"), Jodi Dean compara les plataformes digitals amb els molins d'aigua. "Les plataformes són doblement extractives. A diferència del molí d'ai-

gua, que els pagesos no tenien altra opció que utilitzar, les plataformes no només se situen de manera que el seu ús sigui bàsicament necessari (com els bancs, les targetes de crèdit, els telèfons o les carreteres) sinó que aquest ús genera dades per als seus propietaris. Els usuaris no només paguen el servei sinó que la plataforma recull les dades que el mateix ús del servei genera. La plataforma al núvol obté rendes i dades, com si tingués terres arrendades.⁴ Jodi Dean descriu la tendència neofeudal com una tendència a “fer-se masover”, és a dir, a convertir-se en algú que, tot i ser amo dels mitjans de producció, fa una treball que augmenta el capital de l’amo de la plataforma”. Aquí, les plataformes són considerades com a xarxes d’infraestructura meta-industrial, de caràcter paràsit, motivades per unes formes superiors d’explotació i extracció. Tant els treballadors de la plataforma com els usuaris són figures preindustrials que es remunten al segle XVIII, gairebé proletaris (l’*entreprenariat*, tal com els ha anomenat Silvio Lorusso, a mig camí entre l’emprenedor —*entrepreneur*— i el treballador precari⁵), encallats en una pseudo-feina estressant i depriment que no es percep ni com a productiva ni com a satisfactòria.

En una situació així, tot el que podem esperar són revoltes camperoles esporàdiques. On és l’equivalent del segle XXI d’aquell treballador qualificat, autodidacta i, sobretot, autoconscient que entén la necessitat d’organitzar-se? En lloc d’uns revolucionaris conspiradors i professionals, el que ens queda són els sacrificats empleats de les ONG amb els seus contractes temporals. Això ens fa venir ganes de deixar enrere aquesta fase (neo)feudal i avançar cap a la clàssica qüestió estratègica del principi del segle XX: revolució o reforma, rebuig o adaptació, abolició o “civilització” de la plataforma com a forma.

4 Vegeu <https://lareviewofbooks.org/article/neofeudalism-the-end-of-capitalism/>.

5 <https://networkcultures.org/entreprenariat/>.

S’haurien de desmantellar les plataformes o ens n’haurien d’apropriar? Segons els acceleracionistes, les plataformes són l’expressió tecnològica del “càlcul planetari”, uns constructes que es poden reprogramar amb finalitats postcapitalistes. No es posa en qüestió l’estructura mateixa de la plataforma sinó que se l’accepta per la seva eficiència, fluïdesa i escalabilitat: a cadascú, la seva pròpia plataforma.⁶ És un debat que encara s’ha de començar, per compensar la dècada que hem perdut i en la qual no hem sabut analitzar alternatives, però sí que ens hem instal·lat sense pensar-hi totes les aplicacions possibles. En un documental del programa *VPRO Tegenlicht* de la televisió holandesa, Evgeny Morozov critica encertadament la tesi del feudalisme digital, però no perquè no aconsegueixi descriure la tristesa en què vivim, sinó perquè sembla que dona a entendre que hauriem de progressar (una altra vegada) cap al capitalisme.

El 1961, l’escriptor afroamericà James Baldwin va dir, davant del públic d’un fòrum sobre nacionalisme i colonialisme als Estats Units: “Ja ha passat el temps i ara, tant si m’agrada com si no, no només em puc descriure a mi mateix sinó que, i això és molt més terrible, us puc descriure a vosaltres!”. Aquesta és la promesa original dels mitjans de comunicació alternatius. Les víctimes o les minories no necessiten que les representin i poden parlar per si mateixes, moltes gràcies. El que cal preguntar-se cada vegada més és si les plataformes de les xarxes socials actuals encara es poden utilitzar amb aquesta finalitat. És hora d’abandonar la plataforma.

És clau la fase inicial d’autoorganització en què es poden construir un nucli i una xarxa, a l’ombra del present perpetu, sense haver-se de preocupar de filtres, trols, serveis secrets, algoritmes o altres autoritats automatitzades. Com

6 En referència a la frase “Jedermann sein eigener Fussball”: https://en.wikipedia.org/wiki/Jedermann_sein_eigener_Fussball.

ens podem comunicar i unir-nos sense haver de dependre completament de les trobades sense connexió? Una font important d’inspiració en aquesta qüestió pot ser Mastodon, l’alternativa a Twitter federada. “Twitter només té dues capes de descobribilitat: la teva xarxa i tot el món. És a dir, o un petit grup de contactes o totes les persones del planeta. És una bogeria”, explica Carlos Fenollosa.⁷ En canvi, Mastodon afegeix una capa addicional entre la teva xarxa i la resta del món: missatges de *persones del teu servidor*, en el que s’anomena *cronologia local*. La idea de Mastodon és demostrar que pot ser emocionant entrar en allò desconegut i adonar-se que hi ha persones que comparteixen els teus interessos.

Ho anomenem *xarxes organitzades*. En això hem estat treballant Ned Rossiter i jo:⁸ xarxes bàsiques d’unitats organitzatives, cèl·lules amb una finalitat i que consisteixen en enllaços sòlids — que funcionen per oposició a la lògica d’“enllaços dèbils” de les plataformes d’“amics dels amics dels amics”. Les xarxes organitzades se centren en les tasques comunes que cal dur a terme, no simplement a “actualitzar” una sèrie d’usuaris aïllats. Si us plau, allibereu les nostres solitàries i desesperades ànimes. Negueu-vos-hi, allunyeu-vos-en: no més “*Què hi ha de nou?*” ni “*Què està passant?*”, sinó “*Què cal que fem?*”.

Geert Lovink

(Institute of Network Cultures)

7 <https://cfeollosa.com/blog/you-may-be-using-mastodon-wrong.html>.

8 Vegeu Geert Lovink i Ned Rossiter, *Organization after Social Media*, Minor Compositions: Colchester, 2018.

Fronteres digitals i humanitarisme de vigilància

Per Javier Sánchez Monedero (University of Cardiff)

“Bassam és un dels 100.000 refugiats sirians que viuen en els camps de refugiats jordans i que rep ajuda a través del Programa Mundial d’Aliments (WFP) de les Nacions Unides. [...] Abans d’anar al supermercat, Bassam rep un SMS que l’informa que la seva assignació d’ajuda ja està llesta perquè la reculli. Un cop a la botiga, mitjançant un escàner del seu iris, Bassam verifica la seva identitat a la base de dades d’ACNUR, que envia una ordre de pagament electrònic a la botiga.” (Madianou, 2019)

Introducció

Cada vegada més, governs, empreses, organitzacions internacionals i organitzacions no governamentals han optat per l’ús d’identitats i infraestructures digitals per a la governança de les persones migrants i refugiades. L’Agència de l’ONU per als Refugiats (UNHCR/ACNUR) considera que la dificultat d’aquestes persones, que sovint no tenen documentació o que, fins i tot, són apàtrides, a l’hora de demostrar la seva identitat és un factor limitant per accedir a serveis i tenir una participació socioeconòmica, inclòs l’accés a la feina, l’habitatge, un número de mòbil o un compte bancari (Latonero i Hiatt, 2019) i que la solució passa per crear grans bases de dades biomètriques interoperables. Actualment, segons aquesta agència, vuit de cada deu persones refugiades a les quals assisteix ja disposa d’una identitat digital biomètrica.

Paral·lelament al desenvolupament d’infraestructures digitals per part d’estats i organitzacions, l’auge dels telèfons intel·ligents i les xarxes socials ha donat lloc a nous espais sociotècnics

en els quals persones refugiades, traficants, governs i grans corporacions interaccionen entre si i amb la tecnologia (Latonero & Kift, 2018). De fet, un gran nombre d’investigadors i organitzacions humanitàries consideren que la provisió de telèfons mòbils i connexió a Internet és una forma d’ajuda en si mateixa.

Tot i que la coexistència i l’ús de totes aquestes fonts de dades i sistemes podrien contribuir a garantir drets, a visibilitzar grups vulnerables o a planificar l’assistència humanitària, també plantegen nombrosos riscos d’erigir-se com a sistemes de control i de classificació social, com veurem en els exemples de l’ecosistema d’eines de l’ACNUR i les bases de dades promogudes per la Unió Europea.

Finalment, malgrat que les narratives sobre aquests sistemes es concentren en el pla tècnic, el seu rol va més enllà i és un rol profundament polític, ja que construeix el que s’ha anomenat *fronteres digitals*, *passatges digitals* i *humanitarisme de vigilància* i sovint obeeix a lògiques d’ordenació social. Per tant, l’auditoria i l’avaluació

d’aquests sistemes sociotècnics requereix que múltiples disciplines analitzin els components tecnològics, però també les pràctiques que els envolten, les experiències de les comunitats afectades i les polítiques que hi van associades.

Humanitarisme de vigilància

Registrar les persones que sol·liciten asil és una obligació per a les organitzacions humanitàries i els estats d’acollida. Els motius van des del simple coneixement de la població, la prestació d’assistència, la possibilitat de comprar un telèfon mòbil o tenir un compte bancari fins a la lluita contra el frau i el tràfic de persones. ACNUR disposa d’un repertori d’aplicacions desplegat a escala internacional: documentació i registre de persones, repositori de dades i estadística, gestió d’identitat biomètrica o gestió de la distribució d’ajuda, entre moltes altres. Des del 2018 el denominat *ecosistema per al registre de poblacions i gestió d’identitat*, PRIMES, pretén integrar algunes d’aquestes eines i bases de dades perquè siguin interoperables entre si i amb altres sistemes externs, com ara registres civils, sistemes d’altres organitzacions humanitàries, com SCOPE del WFP i Primero d’Unicef, i també empreses col·laboradores (UNHCR, 2018). Un exemple de la integració de diverses eines seria el programa de pagament electrònic que ACNUR fa servir a Jordània juntament amb l’empresa d’identificació biomètrica IrisGuard i el banc Cairo Amman Bank, que il·lustrava el cas de Bassam a l’inici d’aquest text.

Com hem indicat, aquestes infraestructures no tenen només una funció merament de gestió sinó també de documentació i anàlisis poblacionals amb vista a la presa de decisions, la transparència o la visibilització, per exemple, de persones apàtrides.

Fronteres digitals

La Unió Europea també ha implementat les seves infraestructures digitals per a la governança de persones migrants i refugiades. Un d’aquests sistemes és Eurodac (European Dactyloscopy), una base de dades centralitzada d’empremtes dactilars de persones sol·licitants d’asil (categoria I) i migrants *irregularitzades* (categories II i III), posada en marxa inicialment per donar suport al sistema europeu d’asil, que dicta que la responsabilitat d’asil correspon al país a través del qual una persona ha entrat, o ha estat descoberta, a la Unió Europea. Per exemple, si una persona va sol·licitar asil a Grècia, però ha estat *trobada* a Alemanya, Eurodac revela a través de les seves empremtes dactilars la data i el país d’entrada a la Unió Europea i, en aquest cas, haurà de ser deportada a Grècia. A més, Eurodac presenta problemes associats a les pràctiques, ja que sembla que cada país europeu segueix unes lògiques de categorització diferents i arbitràries, però que determinen els drets futurs de les persones registrades en cada categoria (Lyneham, 2017). Actualment, Eurodac està en un procés de reforma per ampliar la informació recollida, inclosa la fotografia i la biografia de la persona, així com d’integració amb diverses eines de vigilància a escala continental. D’aquesta manera, passarà a formar part d’una gran base de dades biomètriques de viatgers, visats, criminals, persones migrants *irregularitzades* i sol·licitants d’asil; a més, s’unificaran i es posaran en comú les identitats biogràfiques i biomètriques entre els estats membre i les agències de seguretat europees. Malgrat la senzillesa del seu funcionament i els mínims camps de dades, Eurodac és objecte de vigilància des de les organitzacions de drets humans, que denuncien que una eina dissenyada originalment per a finalitats exclusives d’asil s’ha convertit en un sistema de vigilància i control al qual tenen accés els cossos policials.

(Des)centrant la tecnologia en l'anàlisi de sistemes sociotècnics

El cas d'Eurodac ens mostra com una eina dissenyada per a una finalitat es pot reutilitzar en qualsevol moment per a altres propòsits, una qüestió especialment sensible quan s'inclouen dades biomètriques que identifiquen les persones per a tota la vida. En el camp humanitari, aquest tipus de riscos han portat Oxfam, a diferència d'altres organitzacions, a establir primer una moratòria i després un rebuig de la recollida de dades biomètriques, que, conclouen, respon més a pressions dels donants internacionals que a necessitats reals (Rahman *et al.*, 2018). Davant els projectes d'identitat centralitzada, en els darrers anys s'han proposat solucions d'"identitat autosobirana", com el projecte ID2020, és a dir, sistemes descentralitzats sota el control de la persona usuària, qui autoritza o no l'accés a les seves dades a governs i empreses. Per valorar aquests sistemes, hem de tornar a anar més enllà de la tecnologia i incloure les pràctiques i els contextos, perquè, com passa als camps de refugiats o a les fronteres europees, davant d'una situació d'asimetria de poder entre dues parts, la protecció que ofereix el consentiment informat no sembla suficient (Cheesman, 2020).

A més del risc de reutilització per a altres finalitats, també hi ha consens sobre l'efecte criminalitzador d'aquests sistemes, que sovint barregen narratives de lluita contra el frau amb l'existència de sistemes biomètrics connectats que generen alertes a escala continental i són compartits amb organismes policials. Això no afecta només els sistemes en ús, sinó també projectes de recerca finançats per la Unió Europea. El projecte iBorderCtrl ha desenvolupat i provat, a diversos països, un punt d'inspecció fronterera intel·ligent que incorpora un detector de mentides per diferenciar les persones migrants de "bona fe" o de "mala fe". La suposada tecnologia i capacitats

d'iBorderCtrl han estat qualificades de pseudo-científiques i desmuntades tècnicament, cosa que ens fa pensar que la funció real d'aquest tipus de projectes no és la de fer les tasques que diuen, sinó que més aviat respon a una agenda política de creació de nous subjectes i de gestió de poblacions a través d'una tecnologia que determina, cada vegada més, les oportunitats de vida i els drets fonamentals (Sánchez-Monedero i Dencik, 2020).

Javier Sánchez Monedero

(University of Cardiff)

Bibliografia

- Cheesman, M. (2020). "Self-Sovereignty for Refugees? The Contested Horizons of Digital Identity". *Geopolitics*, 0(0), 1-26. <https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1823836>
- Latonero, M., Hiatt, K. *et al.* (2019). "Digital Identity in the Migration & Refugee Context". Al web Data & Society del Data & Society Research Institute: <https://datasociety.net/library/digital-identity-in-the-migration-refugee-context/>.
- Latonero, M. i Kift, P. (2018). "On Digital Passages and Borders: Refugees and the New Infrastructure for Movement and Control". *Social Media + Society*, 4(1), 2056305118764432. <https://doi.org/10.1177/2056305118764432>
- Lyneham, C. (2017). "EU's migrant fingerprinting system Eurodac under review". DW.COM. <https://www.dw.com/en/eus-migrant-fingerprinting-system-eurodac-under-review/a-41311572>
- Madianou, M. (2019). "The Biometric Assemblage: Surveillance, Experimentation, Profit, and the Measuring of Refugee Bodies". *Television & New Media*, 20(6), 581-599. <https://doi.org/10.1177/1527476419857682>
- Rahman, Z., i Nyst, C. (2018). "Biometrics in the Humanitarian Sector". The Engine Room, Oxfam. <https://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/biometrics-in-the-humanitarian-sector-620454>
- Sánchez-Monedero, J. i Dencik, L. (2020). "The politics of deceptive borders: 'biomarkers of deceit' and the case of iBorderCtrl". *Information, Communication & Society*, 0(0), 1-18. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1792530>
- UNHCR (2018). Guidance on Registration and Identity Management (pàgina web). <http://www.unhcr.org/registration-guidance/>

No man's land? Cossos que sí que importen en la democràcia a l'estil Silicon Valley

Per Paz Peña O. (Al Sur, [acoso.online](https://www.acoso.online))

Sobre el territori de l'home blanc

No man's land, en català, es pot traduir com "terra de ningú". N'estem farts, de suposades terres de ningú: Amèrica, en l'espòli que va patir per part d'Europa, el *Far West gringo* i, fins i tot, les zones mateixes de sacrifici ambiental i social que, en nom de la indústria capitalista, esclafen totes les espècies que hi habiten, perquè, en el fons, ningú important no ha reclamat aquesta terra. El concepte *no man's land* és l'operació ideològica que fonamenta les lògiques colonials que jerarquitzen les societats. Hi ha espècies que importen més que altres; hi ha cossos que importen més que altres. I passa el mateix amb el territori digital.

Els investigadors Nick Couldry i Ulises Mejias (2019), per exemple, parlen d'un "nou estat del capitalisme" on, amb la producció i l'extracció de dades personals, a través de plataformes dissenyades especialment per a això, es naturalitza l'apropiació colonial de les nostres vides en general. El *no man's land* digital opera, així, en dos fronts. D'una banda, aquesta operació ideològica fa que les dades personals siguin considerades una matèria primera que està a disposició del capital de forma natural, tal com si fos un pou de petroli. De l'altra, es considera que les grans empreses són les més capaces per fer-ne el tractament i, per tant, per apropiarse d'aquesta matèria primera. Així, igual que el colonialisme

històric es va presentar com un projecte civilitzador, avui la societat es presenta com la beneficiària natural del projecte corporatiu d'explotació de dades.

Desplegant aquesta provocació, es pot dir que el *no man's land* digital està al servei, principalment, no de qualsevol capital, sinó del capital de l'home blanc i occidental, que ha exercit lògiques capitalistes i extractivistes amb les dades personals, les quals estan posades a la seva disposició per al seu servei, el seu gaudi i el seu guany. Aquestes lògiques capitalistes del *no man's land* digital van acompanyades d'una epistemologia que, segons la investigadora mexicana Paola Ricaurte (2019), és una nova evolució del paradigma postpositivista i es basa en tres supòsits: (1) les dades reflecteixen la realitat, (2) l'anàlisi de dades genera el coneixement més valuós i precís, i (3) els resultats del processament de dades ajuden a prendre millors decisions sobre el món. Per a Ricaurte, aquesta epistemologia va molt més enllà de Silicon Valley: ha esdevingut dominant fins i tot en els estats no occidentals, fet que propicia que el colonialisme de dades s'estengui per diverses capes, molt més enllà de l'experiència individual de les persones amb les plataformes comercials.

Com qualsevol procés de colonització, es tracta d'un espòli forçat. Els mecanismes poden ser més civilitzats que fa 500 anys, però no per això

són menys violents: passa amb els llargs documents de “termes i condicions”, que tot sovint no estan ni en els nostres idiomes propis, amb un llenguatge de picaplets impossible d’entendre, i que forcen un consentiment que és extremadament individual, solitari i desigual. És un simulacre liberal d’individus autònoms, lliures i racionals que, en un document notarial, higienitzen la imposició i la dominació. Com si totes les persones poguessin lliurement dir que “No”, com si, segons [Sara Ahmed \(2017\)](#), l’experiència d’estar subordinat no fos també ser privat del “No” i, per tant, quedar a disposició de la voluntat de l’altre. En aquest context, els territoris digitals hegemònics, construïts sobre aquests fonaments colonialistes, són alguna cosa més que un *no man’s land*. Més aviat, es tracta d’un *white man’s land*: un territori de l’home blanc.

Sobre la violència de gènere en la *white man’s land*

Viure una vida sense violència és un dret humà. Les plataformes hegemòniques, en canvi, seguint les lògiques colonialistes, han preferit l’extractivisme econòmic sobre els cossos de les víctimes. La violència contra les dones és un dany col·lateral acceptable. Sona difícil d’assumir quan es tracta d’indústries més properes al liberalisme polític ianqui que al conservadorisme de Trump, atapeït aquests darrers anys de treballadores militants fervents del feminisme liberal. Com pot aquesta gent tan liberal, educada i políticament correcta optar per tractar la violència de gènere com un fet acceptable?

És més fàcil d’entendre si examinem l’activisme en contra de la violència de gènere a les plataformes i les esllanguides respostes de les plataformes. Aquest 2020, potser seria bo recordar que [ja fa quinze anys](#) que les feministes d’Àsia van començar a presentar estudis sobre com les

plataformes han facilitat aquesta violència. Des del 2013 [ja hi ha un reconeixement dels organismes internacionals](#) sobre l’existència alarmant i mundial de la violència contra la dona en les tecnologies. Estem en el 2020 i els avenços substancials per combatre la violència de gènere per part de les plataformes han estat magríssims. Més aviat han estat una sèrie d’avenços superficials, de polítiques encara poc clares i de canals de denúncia que no t’escolten, que et donen l’esquena. De xifres inexistent.

No tenir xifres de denúncies i d’accions sobre violència de gènere és una de les constants en les tecnologies hegemòniques. Twitter, per exemple, no publica xifres malgrat que, per exemple, una persona pot denunciar un contingut per difusió no consentida d’imatges íntimes. Facebook, que també té una eina per denunciar, mostra un informe molt general i global, que no permet ni indicar l’especificitat del fenomen ni fer-ne una vista geogràfica. Són xifres que serveixen de ben poc.

La transparència en aquestes qüestions és una demanda anhelada de l’activisme feminista. Tenir transparència sobre xifres de violència de gènere significa tenir una dimensió real del problema i, per tant, dur a terme investigacions, campanyes i polítiques públiques en aquesta matèria. Sembla curiós que plataformes que es dediquen a recollir i segmentar cada mínima interacció d’una persona en una plataforma —i no només de les persones usuàries dels seus serveis— diguin “No” a tenir dades sobre violència de gènere. Sabem que més aviat és una operació d’ocultació. No fos el cas que les dones pensessin que no estan segures en la seva plataforma. No fos el cas que abandonessin la plataforma i els deixessin sense negoci: perquè hi ha indústries que es construeixen sobre els cossos d’altres.

Hi ha negocis que es construeixen sobre la tercerització dels cossos d’altres. Poc s’ha parlat de

com, a la pràctica, les plataformes han terceritzat gratis la tasca de denúncia amb les víctimes. Són les activistes les que han assumit el pes de guiar les víctimes de violència de gènere en línia pels camins sinuosos d’evitar l’assetjament i cercar respostes a les plataformes. [Són elles les que hi dediquen temps i s’exposen també a la violència](#). Són elles les que han d’avisar a contactes en les plataformes sobre els errors dels seus algoritmes o dels seus moderadors humans. I aquests serveis no es paguen. Ni tampoc reben suport.

Per al feminisme liberal, el mateix que està cooptat per les plataformes hegemòniques, la violència de gènere en les plataformes és un problema d’omissió, no un dany col·lateral davant d’un model de negoci que es fa milionari amb les interaccions de les persones, sense que importi si aquesta interacció es fa amb discursos d’odi, amb misogínia o amb atacs violents a dones i altres grups minoritzats. El problema, diuen, seria la manca de diversitat dels equips tecnològics. És curiosa aquesta lògica. Perquè, tot i que la bretxa de diversitat és evident i cal posar-hi remei, acaba essencialitzant l’ampli ventall d’identitats, races, gèneres, classes socials, etcètera.

Encara són més preocupants afirmacions com les que fan Catherine D’Ignazio i Lauren F. Klein, que, en un llibre anomenat [Data Feminism](#), en referir-se als camps de la ciència de dades i de la intel·ligència artificial estan dominats per homes blancs d’elit, parlen del “risc del privilegi” que, segons elles, seria el fenomen que fa que els qui ocupen les posicions més privilegiades entre nosaltres —els que tenen una bona educació, credencials respectades i reconeixements professionals— estiguin pobrament preparats per reconèixer casos d’opressió al món. Segons aquesta interpretació, l’elit dels *tech bros* seria víctima de la seva pròpia segregació. L’opressió és una ommissió, gairebé un malentès històric. El privilegi s’ha construït en l’aire; el domini econòmic només és una casualitat no intencionada.

Però el domini econòmic del capital és una part essencial de les tecnologies hegemòniques i de la construcció de les seves elits. [Les xifres ho diuen i ho ratifiquen en aquesta pandèmia](#): es tracta d’una indústria multimilionària com mai abans no havíem vist, perquè, a més, el seu domini es basa a acaparar serveis, fer-los més barats, precaritzar el sistema laboral i, per tant, fer que només un grapat d’homes blancs s’enriqueixin d’una manera brutal. El privilegi es construeix conscientment sobre l’esclafament de cossos que, per al seu capital, no importen.

En contra de les solucions

Aleshores, com ens en sortim, d’aquest embolic? La tecnologia hegemònica ens ha inundat de solucions: juntes externes independents que al final influeixen poc o gens i que ells mateixos regulen i seleccionen; codis d’ètica endarrerits; comissions internes per revisar els prejudicis de les seves plataformes, però descartant que altres tercers, d’una manera transparent i participativa, revisin les seves decisions algorítmiques, entre d’altres.

Però potser la clau per sortir d’aquest embolic és justament que ningú no té la clau. Que els que diuen que la tenen, menteixen, i saben que menteixen. Que abans de cercar solucions que serveixen com a explicacions totals i erectes, típicament masculines —[com diria Joanna Zylińska](#)—, potser seria millor concentrar-se en el problema o, més aviat, parafrasejant [Isabelle Stengers](#), pensar juntes el problema: pensar en per què és un problema i, cosa potser més difícil, en per a qui és un problema i en si les preguntes que estem fent no són, tal vegada, també part del problema. La clau d’aquest embolic és que parts d’aquesta clau estan disperses en milers de llocs i les busquem només en un grapat.

El problema amb les tecnologies hegemòniques és que menteixen, i ho fan descaradament. Ens

diuen que són pura automatització, però hi ha centenars de milers de treballadors i treballadores invisibilitzades sota la febre del clic. Ens diuen que són una aportació a la democràcia i són profundament autoritàries; que són participatives i només són un model fosc de decisions de dalt cap a baix; que són disruptives i només són una continuació de les estructures de poder. Avui ens diuen que són ètiques i demà ens diran que són feministes i descoloniales. Es disfressaran amb totes les etiquetes possibles per distreure'ns de no examinar-les, transparentar-les, exigir-los comptes, buidar-les o, directament, regular-les.

El problema de les tecnologies hegemòniques és que no es van construir sobre un territori erm. Aquí ja hi havia dades de cossos amb una història. I aquesta història s'escola per les seves decisions algorítmiques. I avui s'hi posaran pedaços que no resistiran el pes de la història.

Perquè els territoris, per més erms que semblin, sempre hi ha algú que els reclama, sobretot, quan la violència de la seva colonització ha estat sostinguda en el temps. I, en aquest conflicte, en aquest reclam del territori digital, s'obrirà el veritable procés de democratització digital.

Paz Peña O.

(Al Sur, [acoso.online](#))

Una recepta de tres ingredients per resistir el colonialisme digital a la ciutat

Per Renata Ávila (<A+> Alliance for Inclusive Algorithms)

Contaminació auditiva i visual. Gentrificació. Molt trànsit i mal disseny de les vies que impedeixen que arribis d'un lloc a un altre. Inseguretat. Policia per tot arreu. Barreres. Cadenats. Llocs exclusius als quals només uns quants poden entrar. Malgovern o desgovern. Beneficis per a pocs. Absència d'espais comuns i abandonament de projectes col·lectius. Una arquitectura d'exclusió. Podria semblar que m'estic referint a aquesta ciutat on vius o on no vols viure. Podria semblar que descriu l'espai urbà.

Però no. El que descriu aquí és internet, allò en què s'ha convertit aquest espai en els últims vint anys. Un espai on la connexió massiva de persones es va fer sense desenvolupar una metodologia, un ecosistema que els permetés expandir possibilitats. Una internet que s'ha omplert de tota mena de soroll i que ha fallat a la promesa de més coneixement, més diàleg, més democràcia.

Una internet pobra, limitada i vigilada per als pobres que contrasta amb una internet prèmium per a aquells que poden pagar banda ampla i serveis d'accés a continguts. Un contingut que és més entreteniment que no pas educació. Un contingut amb una diversitat limitada, homogènia en idioma i perspectives, que uniforma societats i elimina diversitats. Tan semblant al procés gentrificador de la ciutat. Escenes paral·leles *online* i *offline* de policia, de vigilància augmentada, seguint qual-sevol que se surti de l'estàndard. Les nostres mo-

bilitzacions en línia són tan predictibles, tan vulnerables, com les protestes en l'espai públic.

La diferència, potser, és la possibilitat que encara existeix d'organitzar-se i mobilitzar-se en l'espai local, que es va eliminant i suprimint ràpidament en l'espai hipervigilat i segmentat en línia.

Per què el que ha passat amb la ciutat es podria comparar amb el que ha passat amb internet en les últimes dues dècades? Tots dos espais han patit canvis demogràfics i arquitectònics profunds, processos que, majoritàriament, han derivat en deteriorament de la qualitat de vida i la convivència, en contaminació i en dominació d'uns quants monopolis, suprimint democràcia.

I és que els problemes paral·lels de la ciutat i d'internet ens porten a un punt convergent: els espais comuns, digitals i físics per exercir ciutadania s'estan desenvolupant sota lògiques d'exclusió, distanciament, murs, barreres artificials, limitació de contactes entre persones diferents, comodificació de la trobada, dadificació per a mercadeig i supressió d'espais de cocreació per millorar l'ecosistema i la vida de les persones. I és possible, precisament en aquest espai de convergència de problemes, trobar la possibilitat d'aplicar solucions comunes a tots dos.

Una altra transformació digital és possible, la recepta en tres passos

Està passant quelcom interessant, que col·loca totes les peces d'aquests escacs en l'espai estratègic per moure-les ara i guanyar. L'espai urbà s'està connectant, està digitalitzant les seves cantonades, les seves formes, i ara internet i la ciutat es tornen híbrides. Cada vegada més, les interaccions i els espais públics es connecten amb els seus equivalents en línia. La ciutat ara és una barreja de sistemes de sensors, cables, fibres, càmeres i aparells, que controlen transport, mobilitat, provisió de serveis. I és ara justament quan cal que sorgeixi un moviment ciutadà per reclamar una ciutat digitalitzada nostra i un espai digital, una internet ciutadana. Per capturar aquestes possibilitats, en un moment i temps únic que traessem i que ens confronta inevitablement amb la necessitat de prendre part, d'activar espais de renovació i de substitució de sistemes, ofereixo una humil recepta de tres passos, de tres punts de partida, de tres prioritats:

1. Un no rotund a la ciutat que vigila. I una contraproposta

Per a això, és important recuperar el nostre dret a l'anonimat en espais híbrids digitals-físics. Recuperar la possibilitat de reconèixer i recórrer la ciutat sense que ens reconegui, sense estar actualitzant la nostra ubicació tot el temps, sense tenir càmeres monitorant cadascun dels nostres moviments. Defensar-la com a espai per exercir-hi els nostres drets. Si la transformació de les ciutats es tradueix en nous espais de vigilància, control, segregació i monitoratge, més enllà de les càmeres, de cada moviment, so i pràctica, perdrem en vida comunitària, perdrem en teixit comunitari.

A més d'una moratòria en sistemes de vigilància a les ciutats, la proposta que m'atreveixo a plantejar portaria tot el pressupost que les ciutats inverteixen en vigilància i control a la creació d'espais creatius, de trobada i creació digital precisament en aquestes àrees identificades com a perilloses. I avaluar els efectes d'aquests

espais de creació, de benvinguda i de participació tecnològica en poblacions vulnerables com una alternativa viable. Amb la feina i els diners invertits a formar en lloc de vigilar.

2. Una benvinguda a l'economia de les dades per a tothom

La meua visió de la ciutat connectada del futur se centra en les persones i la seva dignitat i en els espais comunitaris, inclosa la tecnologia. Una de tecnofílica, no tecnofòbica, i les dades, per descomptat, tenen un paper fonamental en l'equació. Però no dades per les dades, ni reclamar el seu poder per no fer res amb elles. Sinó una visió de dades amb propòsit, que puguem utilitzar per tenir una millor transparència, rendició de comptes, resposta i sistemes a la nostra ciutat. I aquest és el punt central de "recuperar el control de les nostres dades personals" i accedir a dades obertes públiques: la clau d'activar una economia comunitària de les dades és equipar la ciutadania amb eines, habilitats, capacitats, programari i maquinari per aprofitar-les. I aquest és un rol que pot desenvolupar la ciutat connectada. Una ciutat que conrea les habilitats i capacitats de comunitats per equipar-la amb dades d'interès públic.

Ja n'hi ha moltes que van pel bon camí, amb plataformes com [Decidim](#), però falta tornar-les sostenibles, dotar-les de recursos, col·locar-les en ecosistemes interinstitucionals i incrementar-hi les possibilitats de creació i acció de totes les capes socials, en espais híbrids físics i digitals.

Fer això és important com a contrapès a l'aprofitament de les dades de monopolis tecnològics, però també com a garantia d'una autonomia digital i de dades instal·lada en les persones, més que en projectes aïllats.

3. Recuperar la cultura lliure digital

La pandèmia global de la covid-19 no va fer sinó

una vegada més ressaltar la importància tant de l'espai verd per a la nostra salut física com dels espais culturals per a la nostra salut mental i social. Amb museus i institucions culturals enllaçant activament la ciutadania en esdeveniments gratuïts, es va obrir l'espai per a una capa digital incloent aquelles persones que no poden assistir a esdeveniments i espais culturals, i va recordar els dies inicials d'internet, quan la ciutadania apostava per una cultura digital lliure i inclusiva.

Amb la captura corporativa, contaminació intensa via anuncis i monitoratge i concentració de producció i distribució de continguts en línia de molt pocs cap a tothom, la ciutat i el suport que aquesta podria donar a la producció i distribució de continguts digitals de lliure llicenciament és l'alternativa. Una alternativa per rescatar alhora cultura i espai. Combinar-ho amb possibilitats de distribució digital avui, més que no pas una internet de les coses connectades, una internet de punts culturals urbans connectats i compartint continguts P2P. Explorant possibilitats de distribució en xarxes ciutadanes comunitàries. Reinventant teatre i concert en híbrids en els quals més persones puguin tenir-hi accés. Un espai de cultura lliure de cadenats que requereixen pagar per accedir, que només ofereixin contingut monòton. Un espai que convidi al remix i a l'intercanvi de continguts amb altres ciutats, que rescati arxius sonors i cinemateques pròpies, que reinventi la cultura, redescobrint i distribuint la pròpia. Un espai d'intercanvi amb altres ciutats germanes que permeti descobrir l'altra lluny de la cultura del consum, l'aparença i l'entreteniment. Un espai per conrear una nova cultura digital compartida.

La combinació d'aquests ingredients ens pot portar cap a una fórmula d'un futur digital urbà possible, amb la creativitat al centre, la desconcentració de poder d'imperis tecnològics que ens permeti crear sense dependre d'aquests, la reactivació de la generativitat, l'alliberament i el

rescat del nostre poder de creació de les noves arquitectures culturals i socials, que dilueixin barreres, apropin cultures, teixeixin noves comunitats i obrin possibilitats.

Renata Àvila

(<A+> Alliance for Inclusive Algorithms)

Tecnologies situades i autogestió digital

Per Eurídice Cabañes (ArsGames)

0. Introducció

L'emergència de la pandèmia no ha fet sinó disparar tendències privatitzadores, impulsar l'extractivisme de dades i la governança algorítmica. Els espais públics que habitàvem han estat reemplaçats gairebé totalment per espais privats i, el que és pitjor, les infraestructures digitals necessàries per a la gestió pública les proveeix, cada vegada més, l'empresa privada, amb la qual cosa es genera una privatització encoberta de l'educació, la sanitat, la vigilància, etcètera. Només les grans companyies disposen dels recursos necessaris per emmagatzemar les vastes quantitats de dades que produïm, amb algoritmes prou sofisticats com per gestionar-les. Però, podem continuar parlant d'educació pública quan el nou espai digital on té lloc aquesta educació pertany a Google? Pot un algoritme protegit per una propietat intel·lectual, que no sabem com funciona, decidir a qui s'arresta o no per un delictes? Podem ser ciutadans digitals en entorns en els quals només per entrar-hi ens convertim en productes? Ens hem d'adaptar a tecnologies globals homogeneïtzadores en lloc de generar tecnologies que s'adaptin a les nostres necessitats? Pot, en definitiva, el futur guiar-se per un interès comercial?

Abordarem la urgència d'una autonomia digital que inclogui unes dades i un programari oberts, però també tota la infraestructura de xarxa; la

urgència de lluitar pel dret a habitar un espai digital que no es regeixi per interessos comercials sinó pel bé comú; la importància de generar tecnologies situades i, per què no, la proposta d'una governança lúdica.

1. Problemàtiques de dependència digital

1.1. Emergència

Tot i que les nostres relacions socials, la feina, el lleure i pràcticament totes les facetes de les nostres vides tenen lloc, cada vegada més, en entorns digitals, l'emergència de la pandèmia global ha disparat considerablement aquesta tendència. L'emergència ens ha forçat a recórrer al teletreball o l'educació a distància i ha suposat la implantació massiva de programari privatiu per part de la població en general, així com d'empreses i institucions tant públiques com privades.

Si abans construïem ciutadania en l'espai públic, en canviar els carrers i les places per la xarxa social, les possibilitats d'habitar el món s'han vist restringides a espais privats, tant la casa com els espais digitals pels quals ens movem. Aquesta emergència, més que mai, ha palesat la manca d'infraestructura pública digital i la dependència dels grans gegants tecnològics en el que es podria considerar una privatització encoberta dels

serveis públics en què els governs estan cedint cada vegada més contractes d'infraestructura de telecomunicacions a empreses privades, en molts casos transnacionals.

1.2. La privatització encoberta d'allò públic

Pensem en un dels exemples més clars d'aquesta privatització: l'educació. Per garantir el dret a una educació pública i de qualitat, l'Estat garanteix tota la infraestructura: l'edifici on s'imparteix la docència, la calefacció, l'electricitat, internet, el professorat, etcètera. Quan aquesta educació ha passat a ser digital, en la gran majoria dels casos no s'han garantit les infraestructures públiques per a aquesta educació: ni un espai, ni la calefacció, ni la connexió elèctrica, ni internet, ni dispositius amb què connectar-se, de manera que s'ha ampliat la bretxa entre els que privadament disposen de tot el necessari i els que no, i aquests darrers han quedat exclòs del dret universal a l'educació.

Però la privatització no acaba aquí: fins i tot en els casos en què s'ha tingut ple accés en les condicions ideals, en les quals de forma privada les famílies estaven dotades de tot el que acabem de dir, en la gran majoria dels casos, Google Classroom, Zoom i altres eines privatives han suplert les mancances de la infraestructura pública i han determinat les condicions d'accés, trànsit i interacció amb l'espai sense que puguem ser completament conscients de quines són aquestes condicions, pel fet que no tenim accés al codi o als algoritmes que els regeixen.

El que sabem és que aquest tipus de sistemes privatius no responen als interessos de l'alumnat sinó als de les grans companyies que viuen de l'extractivisme de dades: monitoren la informació de nens i nenes i en mesuren el progrés, el comparen amb el d'altres estudiants i prediuen el seu futur aprenentatge (Selwyn, 2015). Menors d'edat, que ni tan sols poden tenir compte en les xarxes socials perquè no poden donar el seu

consentiment a regalar les seves dades, estan cedint, sense saber-ho i amb el beneplàcit de la comunitat educativa i els seus familiars, milers de dades a grans corporacions que sens dubte delimitaran les seves possibilitats futures.

Tal com denuncia X-net en el text *No signeu l'autorització per utilitzar Google Suite a les escoles*, "si les dades de les i els alumnes arribessin al mercat del trànsit d'informació per al seu ús mercantil, la violació de la intimitat per a les i els menors pot afectar radicalment el seu futur exposant de per vida els trastorns alimentaris, els fracassos escolars, el bullying... [...] seran les dades cobejades per asseguradores, empreses de selecció de personal o empreses de màrqueting i comunicació que podran utilitzar-les en tota mena de contextos (contractació d'assegurances mèdiques o d'automoció, processos de selecció de treballadors, oposicions, campanyes de propaganda o màrqueting, etcètera) sense que ni tan sols les nenes i nens sàpiguen que la seva vida personal ha estat irresponsablement exposada des d'edat molt primerenca quan no podien conèixer encara les seves opcions de vida i la seva personalitat estava en formació" (X-net, 2019).

Actualment hi ha en curs una demanda a Google per acumular informació de més de 80 milions de docents i estudiants a Nou Mèxic i utilitzar-la per als seus propis propòsits comercials (Singer i Wakabayashi, 2020).

Aquest és només un petit exemple, però la privatització encoberta dels serveis públics arriba pràcticament a totes les àrees. Càmeres de vigilància en l'espai públic detecten i identifiquen la ciutadania amb algoritmes privats de reconeixement facial. Són algoritmes als quals no tenim accés (ni la ciutadania, ni els governs que contracten el servei) i que poden determinar qui és arrestat i qui no. És una informació d'Estat emmagatzemada en servidors d'Amazon: l'actual president d'Espanya, Pedro Sán-

chez va afirmar sobre la inversió de 2.500 milions d'Amazon per construir centres de dades a l'Aragó: "La computació en el núvol, a banda de promoure el progrés tecnològic en el sector privat, permetrà a l'Administració pública millorar els serveis que presta als ciutadans"; és a dir, hi ha dades de la ciutadania d'àrees públiques diverses que són en mans de transnacionals privades (Jiménez, 2019).

Com més cedim la nostra informació, més alimentem el monstre de la governança algorítmica a causa de la qual els algoritmes que ens governen estan modificant pensaments i conductes, però també drets i llibertats, mentre decideixen com es gestionen les ciutats i les vides dels seus habitants. No oblidem que els algoritmes no són neutrals: han demostrat ser sexistes, racistes i classistes (Sandvig et al., 2016, i Hamilton, 2019) i es regeixen per interessos comercials, motiu pel qual són fàcilment sobornables.

2. Propostes d'autonomia digital

2.1. Tecnologies situades

És, com a mínim, curiós que, havent-hi tants contextos i necessitats diferents en el planeta, les tecnologies digitals que fem servir siguin globals. Són tecnologies homogènies i homogeneïtzadores que no responen als interessos i les necessitats de les persones que les fan servir, sinó als de les empreses a les quals pertanyen, per a les quals el producte som nosaltres i la nostra informació. Per això, no dubtaran a introduir elements en el disseny que els permetin extreure més informació sobre nosaltres (desbloquejar el mòbil amb la teva cara o la teva empremta dactilar, notificacions constants per estar sempre connectat i altres patrons foscos per fomentar l'addicció) i que poc tenen a veure amb qüestions d'usabilitat.

Això suposa que la població mundial s'ha d'adaptar a la tecnologia controlada pels interessos de les grans corporacions d'internet.

És en aquest sentit que proposo el terme *tecnologies situades*, que parteixen de la idea de *coneixement situat* de Donna Haraway (2004) i es refereixen a les tecnologies que es generen a partir de necessitats i contextos locals.

Perquè això pugui tenir lloc, necessitem que les dades siguin per a qui les genera, descentralitzades i anònimes, que siguin programes de programari lliure en què es pugui accedir al codi i modificar-lo per adaptar-lo a les necessitats concretes de cada comunitat, i que hi hagi infraestructures públiques de qualitat que incloguin els servidors, la connexió a internet i una gran capacitat de còmput que no pot continuar estant en mans privades, perquè aleshores la lluita per l'autogestió tecnològica no serà possible.

2.2. Davant la governança algorítmica, governança lúdica¹

Imaginem un futur en el qual les ciutats siguin modelades, provades, dissenyades i remodelades a través de jocs interactius i col·laboratius. [...] Els jocs es poden utilitzar per facilitar processos complexos de desenvolupament urbà en totes les escales (com a espai públic de qualitat, seguretat urbana, sostenibilitat, etcètera) en què tant les parts interessades com altres participants puguin comprendre millor els processos. (Gerber i Götz, 2020)

Els processos de governança algorítmica són opacs, jeràrquics i asimètrics o, en paraules de Keenan (2017), han arribat a una "singularitat de la intimitat" per la qual les empreses saben molt més sobre nosaltres que nosaltres sobre els

1. Per a un estudi més detallat sobre aquesta noció, vegeu Cabañes (2021).

seus algoritmes, que són els que ens governen i determinen el nostre futur i, en molts casos, estigmatitzen col·lectius o barris sencers.²

Proposem de revertir això en un procés de governança lúdica a través del qual sigui la ciutadania qui decideixi col·lectivament sobre les seves dades i com gestionar-les i sobre els seus algoritmes, i es relacioni de forma lúdica amb tots dos per prendre unes decisions consensuades. Això seria possible a través de videojocs de programari lliure que treballin amb dades obertes i computació humana en una infraestructura pública que doni suport a tot el sistema.

Experimentar en videojocs que treballen amb dades reals ens permetrà posar a prova les mesures abans d'aplicar-les, fomentar la participació ciutadana en la gestió política d'una manera informada i conscient, resoldre conflictes i assolir solucions compatibles entre punts de vista diversos. Segons Tan (2014), "el disseny urbà, la política i els plans d'acció generats en col·laboració a través del joc augmentaran la coherència social i l'agència local, a més de reduir els costos i el temps en els processos de desenvolupament urbà".

La governança lúdica suposaria, en definitiva, posar les tecnologies al servei de la ciutadania i no al contrari.

Tot i que és una idea que encara no s'ha posat en pràctica al 100%, podem trobar experiències pilot en llocs tan diversos com Boston, Bangalore, Ciutat del Cap, Istanbul, Nairobi, Moscou, Shenzhen o Sydney, on es treballa en qüestions concretes com el canvi climàtic, els fluxos migratoris, la gestió d'espais públics o l'economia circular, entre altres. En la plataforma Games for Cities,³ que recull la informació sobre aquestes experiències, es diu, respecte a aquest tipus de

2. Vegeu, per exemple, Sandvig et al. (2016) o Hamilton (2019).

3. <http://gamesforcities.com>.

pràctiques: "Ja estan donant pas a una pràctica de creació de ciutats profundament arrelada en l'experiència col·lectiva, la creativitat i la intel·ligència de grups de persones cada vegada més diversos. Això serà crucial per construir futurs urbans sostenibles".

3. Conclusions

Si el nostre futur està cada vegada més definit per allò que té lloc en l'entorn digital i aquest entorn depèn dels interessos comercials de les principals companyies tecnològiques, que tenen les infraestructures i el poder suficient com per processar les grans quantitats de dades que extreuen de la ciutadania, el futur està lluny de definir-se prioritant el bé comú. Necessitem revertir aquest procés i fer servir les tecnologies per augmentar la inclusió social i la democràcia directa en la presa de decisions.

Per a això, necessitem espais públics digitals (públics en tota la infraestructura necessària) i necessitem tenir el poder sobre com funcionen i sobre les dades que generem.

És a les nostres mans lluitar pel dret a decidir col·lectivament el nostre futur, incloent en aquest futur les dades obertes i l'apropiació d'aquestes tecnologies que, en lloc de regir-se per interessos comercials, han de passar a regir-se per l'interès comú.

Eurídice Cabañes
(ArsGames)

Referències bibliogràfiques

- Cabañes, E. (2021). "Ciudades jugables: construcción ciudadana a través del juego", a H. Velázquez (ed.), Sociedad Tecnológica y Futuro Humano, vol. 3, "Retos sociales y tecnología", Tirant Lo Blanch (en premsa). Preprint disponible aquí: https://www.researchgate.net/publication/343236469_Ciudades_jugables_construccion_ciudadana_a_traves_del_juego_1
- Gerber, A., i Götz, U. (ed.). (2020). *Architectonics of Game Spaces: The Spatial Logic of the Virtual and Its Meaning for the Real* (vol. 50). transcript Verlag, pàg. 275. Traducció pròpia.
- Hamilton, M. (2019). "The sexist algorithm". *Behavioral Sciences & the Law*, 37(2), 145-157.
- Haraway, D. J. (2004). *Testigo_Modesto@; Segundo_Milenio; HombreHembra@; _Conoce_Oncorotón®. Feminismo y tecnociencia*. Editorial UOC.
- Jiménez, M. (2019) "Amazon invertirá 2.500 millones en construir tres centros de datos en Aragón". *Cinco Días - El País*. https://cincodias.elpais.com/cincodias/2019/10/31/companias/1572547582_437528.html
- Keenan, T. P. (2017), *Tecnosiniestro*, EDUBEBA: Buenos Aires.
- Tan, E. (2014). *Negotiation and design for the self-organizing city: Gaming as a method for urban design*. TU Delft: Delft, pàg. 13.
- Sandvig, C.; Hamilton, K.; Karahalios, K., i Langbort, C. (2016). "Automation, algorithms, and politics. When the algorithm itself is a racist: Diagnosing ethical harm in the basic components of software". *International Journal of Communication*, 10, 19.
- Selwyn, N. (2015). "Data entry: towards the critical study of digital data and education". *Learning, Media and Technology*, 40(1), 64-82.
- Singer, N. i Wakabayashi, D. (2020). "New Mexico Sues Google Over Children's Privacy Violations". Recuperat de <https://www.nytimes.com/2020/02/20/technology/new-mexico-google-lawsuit.html>.

X-net (2019). "No signeu l'autorització per utilitzar Google Suite a les escoles". Recuperat a <https://xnet-x.net/ca/no-autoritzar-google-suite-escoles/>

Nosaltres , els nostres cossos (de dades): la justícia reproductiva com a marc de sobirania digital

Per Alejandra López Gabrielidis i Toni Navarro

Bodies navigating digital space are as much computational as they are flesh

Legacy Russell, *Glitch Feminism*

Les dades com a segon cos

Si entenem el cos com un eix des del qual el subjecte estructura la seva experiència i la seva vida afectiva, veiem que avui dia aquesta funció d'«eixos estructuradors de la nostra experiència» l'estan complint, en bona part, els objectes i les dades digitals. És a través d'aquests que interactuem amb el món i amb els altres, ja que els espais i els entorns digitals amaren gairebé per complet tots els aspectes de la nostra vida quotidiana. En preguntar-nos com hem arribat fins a aquest punt, podem observar que els processos de digitalització no han estat homogenis sinó que han anat variant i evolucionant al llarg del temps. De fet, podríem reconèixer dos moments en els processos de conversió digital del món, basant-nos en l'evolució de l'objecte de conversió i del tipus de memòria digital que utilitzen. Per tal de diferenciar-los, podem anomenar-los *digitalització* i *datificació*.

La digitalització va tenir lloc durant la primera etapa de generalització i expansió global d'aquestes tecnologies, que podríem situar en els anys noranta i fins al principi del nou mil·lenni. Durant aquesta etapa, l'objecte de conversió digital van ser principalment els béns socials

i culturals, és a dir, el cos social. Les maneres d'emmagatzemar la digitalització eren sobretot la memòria interna dels dispositius de les persones usuàries o bé memòries externes que s'acoblaven i, en el cas dels serveis en línia, els servidors privats de cada empresa.

En l'etapa de la datificació, hem produït quantitats massives de dades, fins al punt que hem arribat a un extrem paradoxal: som capaços de produir més dades de les que podem emmagatzemar. Però més enllà d'aquest creixement exponencial, amb l'arribada de les xarxes socials, els ordinadors personals, els *smartphones* i les pràctiques de *quantified self*, l'objecte de conversió digital ha passat a ser el cos individual. Els nostres cossos i els seus moviments, els seus gestos, les seves relacions, els seus intercanvis amb altres cossos, són constantment abstrats i quantificats pels nostres dispositius. La forma d'emmagatzemament pròpia d'aquesta nova etapa és el núvol, fet que ha produït una centralització, privatització i verticalització del món digital. Sota el model del núvol els nostres dispositius actuen gairebé com una simple interfície, ja que exterioritzen l'emmagatzemament de les dades i el poder de càlcul a vastes infraestructures remotes que pertanyen al grapat d'empreses que constitueixen l'oligopoli tecnològic.

Sota aquestes circumstàncies, és important tenir en compte que la datificació no només impli-

ca que simplement hi ha més informació sobre nosaltres mateixxs sinó que estem psíquicament i socialment entrellaçadxs amb les dades. Per fer front als problemes que comporta la datificació, potser ens seria útil començar a descriure i percebre aquest desdoblament tècnic com un canvi i una ampliació de l'espectre de la nostra realitat corporal. En aquest sentit, podríem afirmar que avui dia la nostra corpo-realitat comprèn i articula tant elements somàtics com digitals: no només interactuem amb el món a través d'un cos de carn i ossos sinó que també ho fem des d'un cos de dades que, de fet, es fa cada vegada més gran i cada vegada més rellevant en la nostra experiència quotidiana.

I malgrat que és una cosa extremadament propera, que constitueix, modifica i modela la nostra realitat psíquica i social, estem desposeïdxs d'aquest cos, perquè és un cos que resideix en espais privatitzats, en aquestes vastes infraestructures tècniques que denominem *el núvol*.

Capacitat reproductiva del cos de dades

Aquesta desposseïció no és res de nou per a tots els subjectes als quals històricament s'ha privat d'agència sobre el propi cos, com ara les dones. Per això ha estat un dels fronts principals de la lluita feminista, especialment a partir del moviment per la salut de les dones dels anys setanta, que va estar caracteritzat per un intent de "restaurar la autonomia corporal de persones que se sentien desempoderades con el *establishment* médico y se veían excluidas del proceso de toma de decisiones en lo que concernía al cuidado de su salud".¹ Les dones d'aquest moviment van intentar alfabetitzar-se i experimentar amb tec-

nologia mèdica per redissenar o refuncionalitzar les eines que s'utilitzaven en pro de la seva salut des d'una actitud paternalista que les exclouïa com a subjectes actius. El seu objectiu era contribuir a la sobirania reproductiva de la dona fent que les usuàries fossin participants actives de l'atenció de la seva pròpia salut.

Què pot aportar aquest activisme als debats sobre la sobirania digital?

Hi ha certs paral·lelismes entre la situació de llavors i l'actual: així com en els anys setanta la relació entre qui era a càrrec de donar atenció mèdica i qui la rebia era profundament desigual i estava marcada per l'exclusió en la presa de decisions, avui passa el mateix entre qui és a càrrec de donar solucions tècniques i les persones a qui va dirigida. Però, més enllà d'això, proposem de portar la idea del *cos de dades* encara més lluny i preguntar-nos si té capacitat reproductiva. D'alguna manera la té, ja que permet la generació i el naixement d'intel·ligències artificials (IA).

A grans trets, la IA es pot entendre com "la capacitat d'un sistema per interpretar correctament dades externes, per aprendre d'aquestes dades i per fer servir aquests coneixements per aconseguir tasques i metes concretes a través d'una adaptació flexible".² Per tant, quan es desenvolupa, es relaciona una dimensió qualitativa vinculada a la programació i al disseny d'algoritmes amb una dimensió quantitativa vinculada al conjunt de dades amb el qual s'entrena. Aquestes dues dimensions es retroalimenten, en el sentit que com més dades posseeixi una IA per entre-

nar-se més precises seran les seves generalitzacions i més complexos i sofisticats seran els patrons que pugui identificar.

L'extracció de patrons en el model del *machine learning* no es produeix de dalt a baix com un conjunt de regles per al maneig de dades, sinó de baix a dalt: "els algoritmes d'aprenentatge [...] són algoritmes que fan altres algoritmes [...] computadores [que] escriuen els seus propis programes [...]. [Això és] l'invers de la programació".³ En aquest procés pel qual els algoritmes donen lloc a nous algoritmes, les dades són fonamentals. És en aquest sentit que concebem certa capacitat reproductiva del nostre cos de dades.

Afirmar això no suposa ignorar el fet que la materialitat de les dades és diferent a la dels cossos biològics, ni que la lluita per la justícia reproductiva ha tingut històricament una dimensió racial. No pretenem obviar ni equiparar el sofriment de les poblacions que han patit esterilitzacions forçoses amb la usurpació de la capacitat reproductiva dels nostres cossos de dades. Amb aquesta metàfora, simplement ens proposem d'oferir una imatge que pugui ser útil a l'hora de pensar-los com una corporalitat expandida, directament relacionada amb el desenvolupament de les IA, ja que no és el mateix reclamar drets o sobirania sobre una cosa derivada de nosaltres (com suggereix la idea de les dades personals) que sobre una cosa que ens constitueix (com suggereix la idea del cos de dades).

Salvant les distàncies, trobem un ampli ventall de metàfores útils que traslladen termes propis de les lluites feministes a l'àmbit digital. En aquesta línia també es troba, per exemple, la idea del "consentiment digital" promoguda per iniciatives com el

Feminist Data Manifest-No,⁴ entès no com un simple clic sinó com una acció que hauria de ser lliure, reversible, informada, entusiasta i específica.

Justícia reproductiva per al cos de dades

Però, a què ens referim amb justícia reproductiva? En paraules de Loretta Ross:

[...] *la justícia reproductiva és una estratègia positiva que enllaça la sexualitat, la salut i els drets humans amb els moviments de justícia social, en col·locar l'avortament i els temes de la salut reproductiva en un context més ampli del benestar i la salut de les dones, les famílies i les comunitats. La justícia reproductiva proposa que l'habilitat de qual-sevol dona de determinar el seu propi destí reproductiu està lligada directament a les condicions de la seva comunitat, i aquestes condicions no són només una qüestió d'elecció i accés individuals.*⁵

Per tant, aquest enfocament no consisteix únicament a garantir l'accés a l'avortament o denunciar els abusos de l'*establishment* mèdic, sinó també a garantir les condicions socials, econòmiques i polítiques que assegurin que realment hi ha possibilitat d'elecció. La concepció interseccional de la justícia reproductiva, tal com afirma Helen Hester, "tiene tanto que ver con el apoyo necesario para tener y criar niños en condiciones seguras y libres como con la decisión de impedir nacimientos indeseados".⁶

1. Helen Hester (2018). *Xenofeminismo. Tecnologías de género y políticas de reproducción* (Caja Negra Editora), p. 83

2. Andreas Kaplan i Michael Haenlein (2019). "Siri, Siri, in my hand, who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence", *Business Horizons*, 62(1), p. 15-25 (traducció pròpia).

3. Pedro Domingos (2015). *The Master Algorithm: How the quest for the ultimate learning machine will remake our world*, Nova York: Basic Books, p. 6-7 (traducció pròpia).

4. Cifor, M.; Garcia, P.; Cowan, T. L.; Rault, J.; Sutherland, T.; Chan, A.; Rode, J.; Hoffmann, A. L.; Salehi, N.; Nakamura, L. (2019). *Feminist Data Manifest-No*. Disponible a: <https://www.manifestno.com/>.

5. Ross, L. (2006). "What is reproductive justice?" SisterSong Reproductive Justice Collective. Disponible a: <https://www.trustblackwomen.org/our-work/what-is-reproductive-justice/9-what-is-reproductive-justice>

6. Helen Hester, *Xenofeminismo* (op. cit.), p. 122 (traducció pròpia).

Tenint això en ment, reclamar justícia reproductiva per als nostres cossos de dades no només suposaria avortar IA no desitjades o denunciar els abusos de les grans corporacions tecnològiques, sinó garantir els mitjans per fer què es desenvolupin d'acord amb els nostres interessos o necessitats col·lectives. Si el lema del moviment de salut en favor de les dones era "Nosaltres, els nostres cossos" (*Our Bodies, Our Selves*), el lema d'una cultura progressista de les dades hauria de ser "Les nostres dades, els nostres propòsits" (*Our Data, Our Purposes*).

Quan parlem de la IA, se sol activar un imaginari completament idealitzat i ambiciós sobre un moment de gran revelació o singularitat tecnològica, però el cert és que la IA és quelcom una mica més prosaic, que ja forma part de la nostra quotidianitat. Els usos de les IA en l'actualitat travessen diverses escales de la nostra realitat que van des dels usos personals o domèstics d'assistents digitals com Siri, Alexa o Cortana, els traductors en línia, els serveis d'atenció al client mitjançant chatbots, els algoritmes de recomanacions que utilitzen els gegants tecnològics per oferir serveis de publicitat personalitzada, fins als usos que en fan les *smart cities*, per exemple, en els semàfors intel·ligents programats amb *machine learning* que, en captar dades de trànsit, milloren el servei, o el cas de les ambulàncies a la Xina que estan connectades a una plataforma d'IA que troba els camins més ràpids i amb menys obstacles.

En aquest sentit, la IA és una agent nova que se suma al nostre teixit psíquic i social, i és interessant de destacar que moltes de les seves aplicacions estan relacionades d'alguna manera amb la reproducció social, és a dir, amb tasques que produeixen i reproduïxen les maneres en què ens relacionem en societat. De fet, un dels aspectes més controvertits de la IA té a veure, justament, amb el perill que representa que les normativitats algorítmiques reproduïxin i automatitzin actituds racistes i discriminatòries.

Així, la capacitat reproductiva de les nostres dades conté dues cares d'una mateixa moneda i es refereix, d'una banda, al potencial que tenen les nostres dades d'entrenar algoritmes i donar lloc a nous algoritmes més "intel·ligents", i, d'altra banda, i com a conseqüència de l'anterior, a les funcions de reproducció social que moltes vegades duen a terme les aplicacions d'aquests algoritmes intel·ligents, o intel·ligències artificials.

Malgrat que, sens dubte, els problemes de la privacitat en l'era digital són importants, l'autonomia dels nostres cossos de dades no només apunta a preservar la nostra intimitat, sinó a generar eines de gestió col·lectiva més democràtiques, capaces de dirigir el potencial que tenen aquests cossos de dades per incidir en la proxèmica i la morfogènesi social.

La justícia reproductiva dels nostres cossos de dades com a marc per abordar els desafiaments de la sobirania digital indica la necessitat d'imaginar i construir condicions i garanties d'autonomia que ens permetin decidir sobre el nostre present i futur sociotècnic d'una forma més horitzontal. Aquestes nocions representen un exercici de poètica tecnopolítica que busca provocar imatges o figures que tinguin prou força per expandir-se amb facilitat en el nostre imaginari i activar la implicació, la voluntat i l'acció col·lectives per orientar-les cap a projectes d'empoderament tecnomaterials.

Alejandra López Gabrielidis i Toni Navarro

Encallats a la plataforma Regressió després de la desaparició de les xarxes

Per Inés Binder i Martu

Cada vegada que una col·lectiva feminista decideix muntar la seva servidora o migrar de serveis comercials a projectes autogestionats, està fent un pas més en la construcció d'una internet feminista. De manera intuïtiva o com a exercici polític, és un canvi radical en la nostra relació amb les tecnologies de la informació i la comunicació.

Creiem que la construcció d'infraestructura feminista és part d'una estratègia integral contra la violència masclista en línia que es manifesta no només en atacs masclistes i misògins sinó en la violència que implica habitar entorns que no han estat pensats, dissenyats o gestionats per i per a nosaltres.

Violències masclistes als territoris digitals

Molt ràpid va quedar demostrada la ingenuïtat de la idea que els territoris digitals portarien l'oportunitat de construir noves relacions més igualitàries (Vergés, 2013). Des de fa més d'una dècada, i a partir de la massificació de l'ús de dispositius mòbils, les dones i les dissidències de gènere, en especial les activistes feministes, s'enfronten a grans quantitats de violència en el món digital, que no és sinó un reflex de les violències estructurals a què s'enfronten quotidianament.

Avui ens trobem davant quatre grans fenòmens de violència: la ultradreta organitzada, la violència masclista amplificada per les tecnologies, la criminalització de la protesta i el fet d'habitar una internet que no està feta per nosaltres ni per a nosaltres. Perquè una cosa queda clara: la violència masclista mata. I les tecnologies de la informació i la comunicació amplifiquen aquesta violència (Donoso i Prado, 2014; Luchadoras, 2017; Ging i Siapera, 2018; Vergés i Binder, 2020). S'utilitzen per vigilar, amenaçar, extorsionar, acovardir, instal·lar el discurs d'odi, controlar, difondre imatges íntimes sense consentiment, o interceptar correspondència personal, entre d'altres accions.

L'avançada de la ultradreta organitzada a les xarxes digitals és un fet ineludible i les feministes som un dels seus objectius principals (Marwik i Caplan, 2018; Proyecto Una, 2019; Wikiantiderechos, 2020). No estem parlant només de grups feixistes i neonazis sinó també d'una ofensiva ultraconservadora de la mà de grups ultrareligiosos, supremacistes blancs, organitzacions provida i, finalment, però no menys perillosos, la gran turba d'*incels*, aquesta subcultura que vomita les seves tares emocionals amb una violència inusitada. Aquests sectors enverinen les xarxes socials privatives, ens persegueixen, ens ataquen, denuncien els nostres continguts de manera sistemàtica i organitzada.

Això té lloc, a més, en un context de criminalització flagrant de la protesta (Megarry, 2018; Cerva Cerna, 2020). Activistes feministes, defensores de la terra i dels drets humans en general, som vigilades massivament per estats i empreses. Som objectiu de campanyes de desprestigi, difamació i injúries que no només deslegitimen la tasca d'organització i ampliació de drets que impulsem dia rere dia, sinó que ens enfrontem a processos judicials esgotadors amb l'objectiu de desmobilitzar-nos.

Un quart fenomen amplifica aquestes violències i és que habitem en una internet que no està feta per nosaltres ni per a nosaltres. Són plataformes que estan plenes de biaixos racistes i de gènere, predominantment en anglès, concentrades en termes de propietat, infraestructura i codi, en el Nord global. Aquesta internet està dissenyada per homes blancs dels països centrals. És una internet capitalista, patriarcal, extractiva i contaminant que no reflecteix els valors i els principis de la societat feminista en la qual volem viure (Regan Shade, 1998; Cruells et al., 2017; Ávila Pinto, 2018; Vergés, 2019; Vedetas et al., 2020).

Estratègies feministes per afrontar la violència masclista en línia

Davant d'aquestes violències, les feministes han desenvolupat diverses estratègies: algunes de manera intuïtiva i d'altres amb un alt grau d'organització, però totes orientades a afrontar la violència, visibilitzar-la i construir espais segurs en els quals puguem viure amb tranquil·litat. Les primeres i principals són l'autodefensa i el suport mutu (Goldman, 2019). Les respostes institucionals a la violència masclista en molts casos són lentes i deficientes. Les xarxes de suport, les amigues, les línies d'ajuda, l'autodefensa física i la digital, o l'autocura constitueixen la base de la resposta a la violència.

La visibilització de la violència és una altra estratègia (Vergés i Binder, 2020). Es tracta d'ubicar a l'agenda pública un tema que afecta més de la meitat de la població mundial i al qual no es dona prou cobertura. S'inclouen aquí les campanyes, les denúncies públiques, la recerca i la producció de coneixement feminista, el desenvolupament de mitjans de comunicació i periodisme feminista, o la producció d'indicadors i observatoris.

Una altra gran estratègia és la incidència política, en tots els nivells, que empeny els estats, les empreses i els organismes internacionals a reconèixer la violència i a prendre mesures per lluitar-hi. S'han aconseguit avenços en matèria de drets humans, de governança d'internet o de protecció de dades. La nostra presència en les estructures de presa de decisions sobre internet s'ha de garantir.

L'última, i potser la que més ens interessa en aquest espai, és la construcció d'una infraestructura feminista que ens permeti construir espais segurs en línia que responguin als nostres principis. Volem tancar la bretxa digital de gènere, tenir espais d'autoaprenentatge i experimentació (Toupin, 2014), habitar xarxes socials feministes distribuïdes i viure vides digitals lliures.

Infraestructura digital per a la sobirania tecnològica feminista

La construcció d'una internet feminista sorgeix de la inquietud de dones, lesbianes, persones no binàries i persones trans d'habitar una internet en la qual ens sentim segures. Tot i que encara no està del tot clar què implica la sobirania tecnològica (Hache, 2014; Hache, 2018; Couture i Toupin, 2019) i a què ens referim amb infraestructura, ni tan sols en aquest àmbit en el qual reflexionem sobre la infraestructura digital, podem esbossar-ne algunes definicions. D'una

banda, ens referim a les servidores, al codi i al contingut que fan possible connectar-nos entre nosaltres i disposar d'espais en línia. Però també ens referim als sabers, les relacions, l'energia, el temps i les cures que fan possible que aquesta infraestructura pugui muntar-se i mantenir-se dempeus. No podem tenir una servidora en línia si no hi ha companyes que dediquin temps a cuidar-la. No podem tenir una servidora en línia sense el coneixement de les nostres iguals, que ens permeten transmetre'l i aprendre horitzontalment. I no ens referim exclusivament als coneixements tècnics, que històricament se'ns han negat, sinó també a la gestió emocional necessària per mantenir-la: com aconseguir que la responsabilitat i l'estrès que implica administrar el patrimoni del moviment no tinguin impactes negatius en les nostres vides.

Les feministes hem aconseguit polititzar totes les esferes de la vida i entendre que no hi ha cap àmbit que s'escapi de la crítica i l'acció feministes: l'economia, la política institucional, la feina, les trajectòries vitals, les relacions amoroses, la criança, les cures, la salut, la relació amb el medi ambient. També volem traslladar aquesta crítica a aquest model de desenvolupament tecnològic capitalista, extractiu, contaminant, que se sosté sobre l'explotació colonial. I no només volem criticar-lo sinó experimentar en la construcció de models alternatius d'infraestructura feminista amb l'esperança que, algun dia, es converteixin en els hegemònics. Aleshores, què implica construir una infraestructura feminista?

D'una banda, creiem que necessàriament ha de reivindicar l'autogestió. Cal aclarir que l'autogestió no equival, sota cap concepte, a la precarietat (que, d'això, ja en sabem i molt), sinó que, així com ens posem alerta sobre els nostres consums en l'àmbit alimentari o tèxtil, per exemple, hem de posar-nos-hi també en el tecnològic, i apostar per col·lectives, cooperatives i projec-

tes que estan treballant molt per oferir serveis tecnològics que s'escapin de les lògiques heteropatriarcales.

També implica que les xarxes que despleguem siguin descentralitzades i distribuïdes, que eliminem per disseny la possibilitat de concentrar el poder en uns quants nodes. Hem de tenir control sobre les nostres dades, saber quines dades i metadades genera la nostra activitat i exigir que s'allotgin en els nostres dispositius, no en màquines llunyanes de les quals no sabem res. L'única manera de garantir-ho és que tot el codi sigui lliure i obert (lliure, no en el sentit llibertari de la llibertat, sinó com a estratègia contrària a la privatització i a la compartimentació del coneixement).

Tampoc no podem deixar de banda la qüestió ecològica. Hem de lluitar contra l'espoli dels territoris del Sud global i la vulneració de drets dels qui extreuen metalls i minerals per a la fabricació de dispositius electrònics. Volem sortir de la lògica del consum infinit i de les seves estratègies d'obsolescència programada. També volem consumir menys energia, un bé escàs. Ho hem de tenir tot disponible a qualsevol lloc i les 24 hores del dia? Hem de veure tots els vídeos en 4K? Absolutament tots els webs requereixen milers de connexions amb bases de dades?

Però, sobretot, volem una internet que reconegui la genealogia feminista i preservi la nostra memòria. No podem permetre que tota la potència de l'acció i la reflexió feminista s'allotgi i descansi en els dominis del patriarcat, homes milionaris a qui interessem mentre siguem esclaves productores d'informació que alimenten les seves màquines assedegades de dades. La nostra memòria, la volem en la nostra infraestructura, una infraestructura feminista que reconeix totes les aportacions de dones, lesbianes, persones no binàries i persones trans per al seu desenvolupament.

Al seu torn, reconeixem que no necessàriament la darrera tecnologia és la millor. La infraestructura feminista està formada per tecnologies noves i velles: algorismes i quaderns escrits a mà, connexions P2P i ràdios hertzianes, brodats i visualitzacions complexes de dades. És un conjunt d'alta i baixa tecnologia que recupera el coneixement ancestral i el combina amb els darrers avenços, sempre que tinguin sentit per a nosaltres i les nostres pràctiques.

Desenvolupem la nostra pròpia infraestructura feminista com a estratègia contra la violència que comporta haver d'habitar territoris digitals dissenyats per a un humà "universal" que poc s'assembla a nosaltres i molt als qui exerceixen la violència contra nosaltres. Desenvolupem la nostra infraestructura feminista perquè no volem que respongui a les lògiques del capital sinó a les de la construcció col·lectiva del coneixement i de les cures mútues. Desenvolupem la nostra infraestructura perquè el que volem, en definitiva, és viure en pau.

Inés Binder i Martu

Bibliografia

Ávila Pinto, R. (2018). "¿Soberanía digital o colonialismo digital?". *Sur. Revista Internacional de Derechos Humanos*, 15(15), 14. <https://sur.conectas.org/wp-content/uploads/2018/07/sur-27-espanhol-renata-avila-pinto.pdf>

Cerva Cerna, D. (2020). "La protesta feminista en México. La misoginia en el discurso institucional y en las redes sociodigitales". *Revista Mexicana de Ciencias Políticas y Sociales*, 65(240). <https://doi.org/10.22201/fcpys.2448492xe.2020.240.76434>

Couture, S. i Toupin, S. (2019). "What does the notion of 'sovereignty' mean when referring to the digital?". *New Media & Society*, 21(10), 2305-2322. <https://doi.org/10.1177/1461444819865984>

Cruells, E., Hache, A. i Vergés, N. (2017). "Ciberfeminismos". A V. Varin (coord). *iFeminismos! Eslabones fuertes del cambio social*. Colección "Passarelle", 17(6), pàg. 127-136. Ritimo: París.

Cuboniks L. (2017). "Xenofeminismo: una política por la alienación". *Aceleracionismo. Estrategias para una transición hacia el postcapitalismo*. Caja Negra: Buenos Aires.

Donoso-Vázquez, T. i Prado Soto, N. (2014). "Neomachismos en entornos virtuales". A T. Donoso-Vázquez (coord.) (2014). *Violencias de género 2.0*, pàg. 47-56. Barcelona: Gredi Dona.

Ging, D., Siapera, E. (2018). "Special issue on online misogyny". *Feminist Media Studies*, 18(4), 515-524.

Goldsman, F. (2019). "Preocuparse y ocuparse. Cuidados digitales ante un Internet cada vez más violento". Monográfico "Violencias digitales 2". *Pikara Magazine*, 27-32.

Hache, A. (coord.) (2014). *La Souveraineté technologique* (1a ed.). Ritimo: <https://www.ritimo.org/La-Souverainete-technologique>

Hache, A. (coord.) (2018). *La Souveraineté technologique 2* (1a ed.). Ritimo: <https://www.ritimo.org/La-Souverainete-Technologique-Volume2>

La Bekka (2019). "Cómo montar una servidora feminista con una conexión casera". <https://labekka.red/servidoras-feministas/>

Marwick, A. E. i Caplan, R. (2018). "Drinking male tears: Language, the manosphere, and networked harassment". *Feminist Media Studies*, 18(4), 543-559. <https://doi.org/10.1080/14680777.2018.1450568>

Megarry, J. (2018). "Under the watchful eyes of men: Theorising the implications of male surveillance practices for feminist activism on social media". *Feminist Media Studies*, 18(6), 1070-1085. <https://doi.org/10.1080/14680777.2017.1387584>

Proyecto Una (2019). *Leia, Rihanna & Trump. De cómo el feminismo ha transformado la cultura pop y de cómo el machismo reacciona con terror*. Editorial Descontrol.

Regan Shade, L. (1998). "A Gendered Perspective on Access to the Information Infrastructure". *The Information Society*, 14(1), 33-44. <https://doi.org/10.1080/019722498128999>

Spideralex (2019). "Crear mundos nuevos con imaginarios y prácticas ciberfeministas". A C. Sollfrank (2019). *The Beautiful Warriors. Technofeminist Praxis in the Twenty-First Century*. Minor Compositions.

Toupin, S. (2014). "Feminist Hackerspaces: The Synthesis of Feminist and Hacker Cultures". 9.

Vedetas, radiolive.org, et al. (2020). "Feminist Infrastructures and Community Networks". A APC. *Global Information Society Watch 2018: Community Networks*.

Vergés, N. (2019). "Gender and ICT: Are we making progress in CyberFeministisation?". *Idees. Revista de Temes Contemporanis*, 47.

Vergés, N. i Binder, I. (2020). "Creatividad ciberfeminista. Enfrentar las violencias machistas online". A *Sobre la educación sexual, el arte transmedia y la utopía representada en las redes sociales*. III Jornada sobre Art i Activisme contra la Violència de Gènere, Universitat Politècnica de València.

Wikiantiderechos (2020). "Los rostros del lobby conservador: nombres, tácticas y relaciones", a <https://ojoaldata.ec/wikiantiderechos>

Una tecnologia il·legal per a crear llibertat d'informació en la ciència

Per Alexandra Elbakyan (Sci-Hub)

La democràcia està fortament entrelaçada amb la idea de la llibertat d'informació i els drets d'accés a la informació. No obstant això, avui dia, la majoria de les persones que viuen en països democràtics es veuen privades del seu dret d'accedir a la informació en l'àmbit de la ciència. Les revistes acadèmiques tenen un preu prou alt com per a impedir-ne en la pràctica la lliure circulació a la societat o, en altres paraules, per a posar-les sota censura. Una tecnologia única procedent del Kazakhstan i desenvolupada el 2011 ha posat fi a la censura acadèmica en obrir el lliure accés a desenes de milions de revistes acadèmiques. Es tracta del lloc web Sci-Hub, amb 500.000 lectors únics cada dia. La majoria de gent a tot el món dona suport a Sci-Hub, però aquest lloc web és il·legal a tots els països. Com i per què va passar això?

La democràcia està fortament entrelaçada amb la llibertat d'informació. La versió antiga de la democràcia existia a Atenes al segle VI a.C. Tots els ciutadans discutien qüestions d'estat en una gran assemblea i prenien decisions col·lectives. Per tant, la llibertat d'expressió era essencial per a la democràcia i, més encara, es veia com un deure ciutadà i no pas un dret en el sentit modern. Allò era una llibertat d'informació en forma de llibertat d'expressió.

Després va arribar l'edat mitjana i la democràcia va desaparèixer per uns 20.000 anys. L'edat mitjana va acabar més o menys en els segles XV i XVI amb la invenció de la impremta. Van començar a imprimir llibres, revistes i diaris en grans quantitats. La gent va lluitar per la llibertat d'impressió o llibertat de premsa, perquè els diaris poguessin publicar sense censura crítiques als governs. Aquesta era l'atmosfera en què va sorgir la nos-

tra versió moderna de democràcia, en què la llibertat de premsa o dels mitjans de comunicació n'era l'atribut principal. Això van proclamar els líders del passat:

Una premsa lliure és un dels pilars de la democràcia.

Nelson Mandela

La llibertat de premsa és un valuós privilegi a què cap país pot renunciar.

Mahatma Gandhi

La nostra llibertat depèn de la llibertat de premsa i això no es pot limitar sense que es perdi.

Thomas Jefferson, pare fundador dels EUA

Al segle XX, les tecnologies d'informació es van desenvolupar ràpidament; es van inventar la ràdio,

la televisió i l'ordinador i Internet. La llibertat d'expressió i la llibertat de premsa es van fusionar en un concepte més general de llibertat d'informació. El 1966, es va promulgar als Estats Units la llei sobre la "Llibertat d'informació", que obligava el govern a revelar informació: per exemple, a publicar documents secrets en accés obert. Per tant, els ciutadans poden participar en la governança.

Aquest "dret a la informació" es va discutir molt en la dècada de 2000 pels governs i fins i tot a les Nacions Unides. El 2010, l'ONU va publicar un meravellós informe sota el títol: "Llibertat d'informació: el dret a saber", amb una anàlisi de la llibertat d'informació a diversos països del món. De fet, aquest informe no diu res en absolut sobre el dret a saber i n'explicaré el motiu.

Des de la dècada del 2000, ha esdevingut molt habitual publicar informes que classifiquen els països del món d'acord amb el seu nivell de democràcia, de manera que ens trobem països democràtics lliures i països autoritaris en què la llibertat dels ciutadans i de la premsa està restringida. Vaig néixer i créixer al Kazakhstan i, segons l'informe "Llibertat de premsa a 2017", el Kazakhstan és un país autoritari sense llibertat de premsa o amb censura.

Què és la censura avui dia? Es tracta d'un accés restringit a Internet i als llocs web, perquè tots els mitjans de comunicació operen en línia. El 2008-2011, es va blocar al Kazakhstan l'accés a la pàgina web LiveJournal. Era una plataforma molt popular on qualsevol persona podia publicar qualsevol article. Segons el govern, LiveJournal era usada per terroristes, raó per la que va ser blocada.

En aquells dies, però, ja hi havia tecnologies disponibles per tal d'evitar qualsevol bloqueig de govern. Avui dia, la principal tecnologia que s'utilitza és la de les VPN. En aquells temps, era molt més convenient recórrer a llocs web especials

anomenats "anonimitzadors". Funcionaven així: primer es pren l'enllaç de l'article de LiveJournal que es vol llegir, després es va a un lloc web d'aquest tipus i s'hi enganxa l'enllaç, es prem el botó i l'article s'obre directament. Jo feia servir el lloc web anonymouse.org.

Llavors, el 2008-2009, quan era estudiant, vaig conèixer una nova tecnologia anomenada "interfícies cervell-ordinador" que et pot connectar directament el cervell amb l'ordinador, fent possible controlar els botons del ratolí o escriure algun text pensant en això. Volia dedicar-hi el meu projecte de final de carrera.

Vaig començar a treballar en el meu projecte i vaig descobrir que tota la informació que necessitava estava publicada en revistes acadèmiques. Però eren d'accés de pagament: per llegir qualsevol article en tal revista s'havia de pagar al voltant de trenta dòlars; altrament, el mur de pagament (*paywall*) en blocava l'accés. Havia de llegir uns 100 articles, i això representava aleshores una gran quantitat de diners per a mi.

Així que ho vaig fer d'una altra manera: vaig cercar a Internet i finalment vaig trobar una manera de robar aquests articles, a fi d'accedir a aquesta informació de forma gratuïta. Podia fer-ho usant els servidors intermediaris de les universitats, les contrasenyes de les quals estaven disponibles en fòrums de *hackers*. Em vaig empecar, llavors, la idea de crear una aplicació per robar automàticament aquests articles. Podia dissenyar-se com una mena de xarxa descentralitzada P2P. En aquell moment, era popular eMule, una xarxa descentralitzada semblant als torrents. Vaig utilitzar un client d'eMule per a descarregar gratuïtament un munt de pel·lícules documentals de ciència.

Es podia fer de manera semblant amb estudis de recerca. Per exemple, un s'instal·la l'aplicació i després va a la universitat on treballa o estudia.

La universitat està subscripta a algunes revistes de manera que, mentre s'és a la universitat, el programa té accés lliure a les revistes. D'altres estan fora de les institucions acadèmiques, o la seva universitat no està subscripta a aquesta revista en particular. Engega l'aplicació i aquesta envia sol·licituds a la seva xarxa, enviant la cerca a d'altres aplicacions instal·lades en altres ordinadors. Després, l'article es descarrega gratuïtament per algun ordinador que es troba a la universitat. Vaig començar a discutir la idea en aquests fòrums de *hackers*, però sense suscitar gaire interès.

El 2011 era programadora web i participava en diversos fòrums en línia, on es trobaven científics. Avui dia totes les comunicacions es duen a terme a les xarxes socials. En aquell temps, era popular una altra tecnologia: els fòrums. A les xarxes socials, milers de milions d'usuaris són gestionats per una sola empresa. Els fòrums són més democràtics i descentralitzats: cada fòrum s'executa en un servidor separat.

Jo era membre d'un fòrum de biologia molecular, però el tema més popular no era la biologia sinó: com es podia accedir a la informació a les revistes de recerca? Era el mateix problema amb què havia topat mentre treballava en el meu projecte. La gent intentava llegir alguns articles científics, però els articles estaven protegits per preus elevats; l'accés a la informació quedava blocat. Per tant, la gent inseria moltes sol·licituds als fòrums científics demanant ajuda per si algú els podia enviar aquests articles. Els fòrums estaven inundats de peticions d'"Ajuda!", o sigui que el problema d'accés a la informació acadèmica era molt candent.

He dit més amunt que al Kazakhstan el lloc web LiveJournal estava blocat; per tal d'esquivar aquest bloqueig calia anar a un lloc web especial, introduir-hi la URL de l'article, i prémer el botó perquè l'article s'obris. Vaig pensar que s'havia de poder fer el mateix per a les revistes acadè-

miques. Vaig trigar prop de tres dies a codificar i començar aquest projecte. Vaig començar el lloc web el 5 de setembre de 2011 i vaig publicar un anunci al fòrum de biologia molecular dient que ara hi havia un "servei d'accés a publicacions d'investigació científica" que pot descarregar revistes científiques automàticament. La gent saltava de felicitat, m'ho agraiïa i em lloava. Ningú no va dir que això fos robatori o infringir la llei.

El servei va assolir immediatament una gran popularitat entre la comunitat científica russa i a d'altres països, com ara l'Índia, la Xina, l'Iran i d'altres. Es va generar una immensa allau d'usuaris des d'aquests llocs. Els usuaris de l'Iran deien que el seu país estava sotmès a sancions, de manera que ni tan sols era possible comprar legalment subscripcions a aquestes revistes.

Sci-Hub va néixer el 2011, però la discussió del problema del bloqueig de l'accés a revistes d'investigació científica venia de molt abans, des de la dècada dels 90. La primera persona que va plantejar el tema en públic va ser el físic Paul Ginsparg. En la seva entrevista a la revista *Time* va dir que els editors acadèmics portaven un negoci deshonest, cobrant enormes beneficis i limitant l'accés a la informació, i que a ell li agradaria veure esfondrar-se aquest sistema.

A principis de la dècada del 2000, el tema va originar un debat molt actiu entre els científics. Va sorgir una revista anomenada *PLoS*, creada pel biòleg Michael Eisen, el premi Nobel Harold Varmus i Patrick Brown, un bioquímic. Michael Eisen va publicar una carta oberta apel·lant als científics perquè rebutgessin els editors que aplicaven el model de *paywall*, és a dir, que no permetien l'accés sense pagament. La carta va aconseguir uns 34.000 signataris de 180 països. Va néixer el moviment per la Ciència Oberta.

Es van produir molts boicots i altres esdeveniments contra el sistema. Un d'ells va ser organit-

zat pel famós matemàtic Timothy Gowers, el 2012, contra l'editorial científica Elsevier. La carta de Timothy Gowers va recollir unes 17.000 firmes.

Així que el problema es venia debatent des de la dècada dels 90, però l'accés seguia sent restringit. Les corporacions eren més poderoses que la comunitat d'investigació científica. I llavors, el 2011, va sorgir Sci-Hub a fi de resoldre aquest problema a través de la tecnologia. Sci-Hub és una tecnologia que permet desbloquejar l'accés a la informació. Avui dia, prop de mig milió d'usuaris accedeixen cada dia a Sci-Hub, i la base de dades d'Sci-Hub compta amb 85 milions d'articles d'investigació.

No obstant això, d'acord amb la legislació vigent, les revistes científiques són "propietat intel·lectual" dels editors. Per tant, el que fa Sci-Hub és gairebé equivalent al robatori –se'n diu "pirateria"– i aquestes lleis s'apliquen a tots els països del món. L'accés a coneixements científics és il·legal avui dia a tots els països del món.

Sci-Hub és demandada constantment; la primera demanda va venir d'Elsevier i altres editors el 2015. De resultes d'això, un tribunal dels Estats Units, va multar Sci-Hub per 15 milions de dòlars i se'n hi va prohibir per llei l'accés. Va passar tot i que l'opinió pública estava totalment a favor d'Sci-Hub i recolzava el lliure accés a la informació científica. Però el projecte fou declarat il·legal. A França, Itàlia, Suècia i Rússia, l'accés a la pàgina web d'Sci-Hub està bloquejat a nivell d'ISP, i la gent ha d'usar la tecnologia VPN o cercar adreces alternatives per desbloquejar-lo.

Tornem al document de l'ONU que hem comentat més amunt: "Dret a saber: Llibertat d'informació". En aquest informe no se'n diu res, sobre el problema d'accés a la informació científica. L'informe només esmenta la llibertat de premsa, però un tema tan important com l'accés a les revistes científiques hi és omès totalment. Per

què? La restricció de l'accés a revistes científiques és una forma evident de censura.

No obstant això, aquesta censura no és realitzada directament pel govern sinó a través d'alguna maquinària capitalista, i aquesta pot ser la raó per la qual aquesta qüestió es manté en un punt cec i no es reconeix tal com és: la restricció de les llibertats d'informació i la censura.

Alexandra Elbakyan
(Sci-Hub)

Estratègies i aliances per frenar la por i l'odi a les xarxes socials

Per Marta G. Franco (Red Levadura)

Qualsevol que hagi utilitzat les xarxes socials en els darrers mesos ho ha notat: són un espai cada vegada més inhabitable. De fet, segurament fa diversos anys que ho nota. Sempre hi ha hagut trols, però si haguéssim de marcar un punt d'inflexió en la seva capacitat de fer malbé el debat públic, aquest punt cauria el 2016, amb la cursa presidencial de Trump. En el sac dels esdeveniments que han convertit internet en un món tòxic hem de posar-hi les croades d'assetjament gestades als fòrums de 4chan —i de Forocoches a l'àmbit espanyol— i, més dramàticament, la manera com els nous líders i els partits de l'alt-right —que per aquí s'assembla molt a la ultradreta de tota la vida— s'han basat en les seves tàctiques i han aclamat les *fake news* i la fatxenderia digital¹. Si adornem el còctel amb l'extractivisme de dades personals i amb les conspiranoies i les pors que desencadena una pandèmia, el panorama esdevé particularment asfixiant. I si això passa mentre el virus ens obliga a quedar-nos a casa i l'espai públic es trasllada a les xarxes socials, està clar que és un problema que requereix intervenció.

Per això, l'abril d'aquest any, un grup de persones vam llançar la Red Levadura i ens vam presentar com un espai obert “contra l'odi, la por i les tàctiques que intenten dividir-nos”, amb l'objectiu d’“inundar les xarxes amb històries reals, les de suport mutu, cures i solucions col·lectives per sortir més fortes de la crisi”. Les que vam iniciar la Red som un petit grup d'investigadores digitals, dissenyadores i comunicadores que treballam amb ONG, entitats socials i acadèmiques o en espais activistes. Mitjançant alguns tuits, correus electrònics i un formulari en un web, ens vam aplegar 400 persones d'aquests perfils i altres. El nostre nom explica el que som: una aliança de persones diverses per posar en comú projectes i idees, amb l'objectiu de treballar-los i fer-los créixer.

Amb aquestes 400 persones, vam posar en marxa una sèrie de grups de Telegram, video-reunions i documents en el núvol (i també algun grup de WhatsApp i llistes de correu, encara que aquests canals no els hem aprofitat tant). Mitjançant aquest entorn col·laboratiu, hem compartit les nostres anàlisis sobre com es mouen els discursos d'odi a les xarxes i també intuïcions i certeses sobre quin tipus de missatges poden fer-los front. Ens ha servit per intercanviar opinions sobre el clima que s'anava vivint a les xarxes a mesura que avançava la pandèmia —des de les ganes d'aplaudir i trobar-se fins a la desesperança, l'afartament

i l'enuig— i per dissenyar estratègies i missatges comuns. Tot es fa en grups heterogenis, amb el repte de combinar diversos graus d'implicació i experiències.

El producte més tangible són diverses accions o campanyes de comunicació. Les primeres estaven amarades d'aquell sentiment col·lectiu que resumia la frase “Este virus lo paramos entre tod@s”: s'hi incorporaven lemes del tipus #PersonasComoTú o #LaFuerzaDeUnEquipo i tenien l'objectiu de reivindicar el suport mutu i les cures per teixir complicitats i agraïments. Fins i tot van aconseguir fer entrar aquesta narrativa en l'edició impresa del diari més llegit d'Espanya, amb l'ajuda d'un personatge popular. Buscàvem l'empatia i la resiliència a través de cadenes de WhatsApp i grups de Facebook. Al juny, vam voler intervenir en un context molt concret, l'Orgull LGTBI+, i ens vam inventar la celebració de l'Orgull Hetero com una crida per fer que persones cis i heterosexuales “aliades” s'impliquessin en la lluita contra la LGTBI-fòbia. Quan van créixer les cassolades i el nacionalisme espanyol més excloent, vam començar a investigar sobre la possibilitat de enarborar un patriotisme inclusiu i lliure d'odi, un camí controvertit que ens ha portat a llocs on no ens hàviem imaginat.

De la Red Levadura procedeix el compte de Twitter @nolesdescasito, que està activa diàriament compartint estratègies per frenar els missatges d'odi, des de la seguretat més bàsica fins a la creació de noves narratives. En aquest sentit, també hem llançat ElegimosHablar.org (https://elegimoshablar.org), un web que convida a sumar-se a un recorregut personal per incorporar estratègies de cures i diàleg a les xarxes a través d'una sèrie de correus electrònics i recursos en línia. Hi ha molt de treball i de contingut amb els quals compartim objectius, i el nostre esforç té a veure amb cercar sinergies i fer que arribin a més persones.

Deu idees de partida

Per explicar en quines coordenades comunicatives ens movem a Red Levadura, desplegaré un decàleg d'idees que vam escriure per definir-la. Va ser al mes de juny, així que inclou les idees prèvies que va posar sobre la taula el grup motor de la Red, matisades per les experiències dels primers mesos.

1. Dos models de futur estan competint a escala global

La pugna es fa evident a les xarxes: estem en un moment de crisi en què alguns sectors fomenten la por i l'odi per forçar retrocessos socials i pèrdua de drets. Per enfrontar-nos-hi, s'obre la possibilitat d'un futur construït sobre les bases de l'empatia, la interdependència i el suport mutu. Som aquí per contribuir a fer que creixi aquest segon futur.

2. A les xarxes juguem en desavantatge i, malauradament, estem perdent

El disseny de les xarxes socials facilita que els missatges d'odi corrin ràpid i arribin lluny. Això té a veure amb un model de negoci que necessita captar la nostra atenció i que hi passem molt de temps, amb l'objectiu d'augmentar els ingressos publicitaris. Les xarxes saben que els missatges polaritzats capten més la nostra atenció. Per instint de supervivència, tendim a recordar més el que ens fa por o ens fa posar nervioses. I els qui es dediquen a fabricar *fake news* i a alimentar l'odi, ho saben i se n'aprofiten.

3. Entenem el món amb els nostres marcs mentals

Els missatges que més circulen, els que més es viralitzen, són els que expliquen històries que la gent pot relacionar amb la seva experiència quotidiana, aquells amb els quals s'identifi-

¹ Per entendre en quins racons d'internet sorgeix i s'alimenta tant d'odi, recomanem l'assaig *Leia, Rihanna & Trump. De cómo el feminismo ha transformado la cultura pop y de cómo el machismo reacciona con terror*, de Proyecto Una (Descontrol: Barcelona, 2019). Per aplegar proves que l'expansió de l'odi obeeix a estratègies organitzades i reproduïdes internacionalment, hi ha la recerca de Julián Macías i el seu projecte Pandemia Digital (<https://www.pandemiadigital.net/>).

quen. El contingut que millor reps és el que encaixa amb les idees prèvies que tens sobre el món i amb els marcs mentals que acostumes a aplicar per entendre'l. El biaix de confirmació ens porta a fixar-nos en els missatges que coincideixen amb allò que ja creiem saber, i a ignorar els que no encaixen amb els nostres marcs mentals.

4. No ens mouen les dades, sinó els sentiments

Provar de desmuntar missatges emocionals contraposant dades és poc efectiu, especialment en entorns tan immediats i saturats com les xarxes socials. Si una persona és racista, no ho és perquè hagi llegit una estadística que demostrï que les persones racialitzades són inferiors (que, òbviament, no existeix), sinó perquè ha viscut processos subjectius que l'han portat a interioritzar aquesta opinió (segurament en relació amb les seves inseguretats i por). Fer *fact-checking* i desmuntar notícies falses són activitats periodístiques necessàries; necessitem repositoris on puguem contrastar informacions sospitoses, però no ens serviran per convèncer a gairebé ningú que ja s'hagi deixat endur per l'odi.

5. Rebatre marcs és poc útil i contraproductiu

Si jo tinc una imatge del món, una opinió arrelada o un prejudici, és molt difícil que em convencis del contrari. I menys amb un simple tuit. Hem de fugir dels marcs que construeixen els qui volen que corrin la por i l'odi. No hem d'utilitzar les seves paraules ni tan sols per rebatre-les, perquè, si ho fem, reforcem els seus marcs i contribuïm a fer-ne ressò. Com ens va explicar George Lakoff, si et diem "no pensis en un elefant", hi pensaràs. És més probable que ens puguem posar d'acord fent servir paraules diferents, buscant els marcs que sí que tenim en comú o creant i reforçant altres marcs i omplint-los de noves narratives.

6. Hi ha alguns marcs que compartim amb una majoria social

Abans que comencés la Red Levadura, algunes de les persones que la van llançar van dur a terme una recerca sobre l'opinió pública a Espanya i la conclusió va ser que està dividida en tres grans blocs. D'una banda, hi ha els qui comparteixen valors progressistes o d'esquerres (30%); de l'altra banda, els qui encarnen valors autoritaris (30%) i, al mig, el que anomenem *audiència mitjana*: persones que no estan mobilitzades ni se senten identificades amb ideologies concretes, però que comparteixen valors com la solidaritat o la defensa de la democràcia i els serveis públics (40%). Amb totes, podem cercar una entesa i una empatia.

7. La ultradreta s'adreça a l'audiència mitjana per mobilitzar-la amb por i odi

En el moment d'escriure aquest text, potser ja no hi ha un 40% de la població al mig, perquè la crisi que estem vivint en aquests darrers mesos ha fet efecte i algunes persones han virat vers actituds més egoistes i excloents. Des de determinades entitats polítiques s'estan utilitzant situacions de vulnerabilitat perquè fer que això sigui així. En canvi, els qui fem activisme en comunicació i volem frenar l'avenç del costat fosc no estem aconseguint arribar a aquesta audiència mitjana i tenim moltes dificultats per sortir de les nostres cambres d'eco (el nostre 30%). Aquest és el repte de la Red Levadura.

8. Totes som "audiència mitjana"

En realitat, no estem tan lluny. Parlem amb familiars no polititzats, veiem que al nostre voltant creix la ràbia, coneixem amics que estan començant a tenir por. De vegades, nosaltres també ho sentim. No es tracta d'elaborar dissenys sofisticats o grans estratègies de màrqueting, sinó d'identificar allò que tenim en comú. De fet, sabem que, si alguna cosa a les xarxes sembla precuinada o impostada,

causa rebuig. Així que cal que perfillem el repte: una comunicació que aconsegueixi frenar l'odi a les xarxes serà la que operi dins d'uns marcs compartits per una majoria social, enunciativa des d'una posició honesta, creïble i propera.

9. Ens calen espais on puguem enforar juntes

Hem format la Red Levadura perquè volem donar-nos el temps i l'espai per construir col·lectivament aquests marcs i aquestes narratives, i concebre paraules i imatges que puguin reforçar el que compartim. I també per fer-ho d'una manera estratègica, connectant iniciatives en marxa per posar-hi el llevat i maximitzar els esforços. Potser, per fer una campanya de comunicació de gran abast, serà més eficaç reunir un equip de professionals i dissenyar un pla mil·limetrat, però ens semblava més interessant obrir aquest espai on connectar i integrar sensibilitats diverses. Així podem provar idees noves i sortir de les inèrcies o bombolles en les quals se solen esgotar els projectes en què ja hem participat.

10. No podem donar res per definitiu

Aquest decàleg mai no es tanca, perquè, ara per ara, els aprenentatges de la Red no s'esgoten. Això sí, és important acumular certes i atreusor aprenentatges, i saber combinar nivells diversos d'implicació, participació, desitjos i expectatives. Cal cuidar la comunitat i cooperar en espais segurs. Tampoc no es tanca perquè, lògicament, el que explico aquí és la visió d'una sola persona, enriquida i agraïda per allò compartit.

I, amb això, arribem a la situació actual de la Red Levadura. Després de diversos mesos d'un treball intens i d'una aturada per vacances que ens ha costat remuntar, ens estem tornant a activar i llançarem algunes iniciatives noves en les properes setmanes. El formulari per unir-

s'hi continua obert al [web redlevadura.net](http://web.redlevadura.net). Ens encantarà trobar-nos amb vosaltres en pròximes aventures.

Marta G. Franco
(Red Levadura)

Un antídoto contra la polarització, les fake news i la fatiga democràtica: el sorteig cívic¹

Per Arantxa Mendiharat (Deliberativa, Democracia por sorteo)
i Ernesto Ganuza (IPP/CSIC)

Tenir una responsabilitat política avui dia no és una tasca fàcil (si és que alguna vegada ho ha estat). A banda d'haver de bregar amb una complexitat creixent, les persones amb càrrecs polítics tenen la necessitat permanent de cercar compromisos entre interessos contradictoris i d'haver d'aportar solucions en un escenari que va més enllà de les eleccions. Però ser una ciutadana normal i corrent tampoc no és fàcil. Som la societat més educada de tots els temps, tenim accés en línia a tot el coneixement del món i ens arriben les notícies globals en temps real, però anem de crisi en crisi, confiem cada vegada menys en el sistema polític i, pitjor encara, tenim la sensació que no tenim cap mitjà per incidir en el curs de les coses.

La conseqüència de tot això: polarització, fake news, fatiga democràtica i molt més. La política reclama una organització més flexible, complexa i transparent, que restauri la confiança entre la ciutadania i el sistema polític. En aquest context, el sorteig cívic, que permet integrar persones elegides de manera aleatòria en la presa de decisions política, és una eina adequada per millorar radicalment el sistema polític.

Sempre ens han explicat que la democràcia de partits era el millor sistema possible per gestio-

nar els assumptes públics en societats de grans dimensions com les nostres. Ens hem cansat d'escoltar que era el sistema menys dolent i que no era possible pensar cap altra alternativa. Tanmateix, pot ser que el nostre sistema polític hagi deixat de ser tan bo i pragmàtic a l'hora d'enfrontar-se amb tot allò que passa en les societats complexes. Per començar, va ser creat fa més de dos-cents anys i, al principi, ni tan sols el qualificaven com a democràcia. Des d'aleshores, els canvis socials han transformat completament les formes polítiques, que amb prou feines caben ja en un sistema dissenyat al segle XVIII. I això passa perquè: 1) ja no és possible representar una societat (complexa) com feien els partits al segle XIX, perquè ni la pluralitat de preferències, ni les diferències, ni les alternatives davant d'un problema caben en organitzacions com els partits, i 2) perquè els instruments que té un sistema polític basat en partits són ineficients i poc democràtics al segle XXI, respecte a una societat que és capaç d'informar-se en minuts sobre qualsevol cosa, que és capaç de generar un coneixement científic vastíssim sobre qualsevol problema les solucions del qual impliquen sempre mesures híbrides.

Per contra, el nostre sistema condueix a una manca de confiança pronunciada en les institucions polítiques i en l'acció política mateixa. Ho anomenen fatiga democràtica perquè ens enfronta contínuament els uns amb els altres,

deixa fora els compromisos a llarg termini i gairebé no ens dona informació sobre els criteris amb què es van prendre les decisions que ens afecten, en un moment en què fer tot això individualment és més accessible que mai a través dels nous mitjans de comunicació. La gestió de la pandèmia actual n'és un bon exemple: les decisions no són transparents, les mesures no tenen context per a la majoria i assistim astorats a una guerra mediàtica entre partits al bell mig d'una crisi galopant. Aquesta fatiga democràtica pot tenir conseqüències perniciososes per a totes les persones. A la gent li pot donar per banalitzar la tasca política que fan els partits i entendre que la farien millor experts o líders carismàtics capaços d'ignorar els procediments democràtics. Això és un risc real per a les persones acadèmiques i especialistes que analitzen les enquestes d'opinió pública.

Però no, l'alternativa a aquesta fatiga no té perquè ser necessàriament menys democràcia. És cert que la democràcia genera sensacions oposades. És un ideal que poques vegades es qüestiona, però ni acostumem a pensar que la gent estigui preparada efectivament per reflexionar i debatre d'una manera racional, ni ens acabem de creure que un sistema polític basat en persones com nosaltres sigui el millor per gestionar els assumptes públics. Tenim tan incrustada en el nostre ADN, després de dos-cents anys, la idea que els qui gestionin n'han de saber, que som capaços fins i tot de renunciar a la democràcia per una idolatrada eficiència. Però l'experiència política a la qual hem assistit en els darrers anys i l'evidència científica recopilada aconsella una altra cosa. La democràcia és millor perquè respecta el principi d'igualtat política que ens permet a totes tenir veu en els assumptes públics (no només a unes quantes persones) i, quan això passa, els resultats són políticament més (no menys) eficients que els que obtenim amb altres alternatives.

Pensem, per exemple, en la polarització política. Hi ha molta gent que pensa que es deu a la peculiar personalitat d'alguns polítics i que, per tant, és una conjuntura que pot passar si canviem les personalitats. Tanmateix, els estudis científics assenyalen que els grups socials es polaritzen quan ens ajuntem amb persones que solen pensar com nosaltres o ens ajuntem en grups en què aquesta homogeneïtat no incentiva la deliberació, i no tant perquè certes persones tinguin certs caràcters. Per tant, la polarització augmenta si l'organització política evita la diversitat i el debat, que és el que passa amb un sistema que gira al voltant dels partits. El sorteig cívic permet incloure simultàniament aquesta diversitat i aquest debat en la política.

El sorteig cívic s'utilitza des de fa anys de manera complementària al sistema representatiu per ajudar els governs a prendre decisions o permetre fer recomanacions que després se sotmeten a referèndum. En els més de tres-cents casos registrats en un informe de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) de l'any 2020 (que en aquests darrers anys parla d'"onada deliberativa"), podem constatar-hi com governs de qualsevol nivell territorial (locals en la meitat dels casos, regionals en el 30% dels casos, nacionals en el 25% dels casos) organitzen experiències de sorteig cívic (assemblees ciutadanes o jurats ciutadans) per solucionar preguntes complexes que, a més, impliquen compromisos a llarg termini. Per exemple, es pregunten quines mesures i criteris calen per reduir les emissions de CO2 tenint en compte criteris de justícia social que incloguin les diverses maneres de viure de la ciutadania, com feia la Convenció Ciutadana pel Clima a França, composta de 150 persones seleccionades per sorteig.

Les experiències de sorteig cívic es van iniciar en els anys setanta del segle passat. Se n'han fet

1. Aquest text va ser publicat per primera vegada a "Agenda Pública" d'El País el 3 d'octubre de 2020.

centenars a molts països i en tots els nivells territorials, però és ara quan assistim a un impuls global per desenvolupar-les com a mecanisme de reflexió política. Evita la polarització, incrementa la confiança política de la ciutadania i permet assolir compromisos sobre problemes discutits en una perspectiva amb un termini més llarg, com ara la legislació sobre l'avortament a Irlanda, aprovada en un referèndum l'any 2018 després d'un debat en una assemblea ciutadana composta per persones seleccionades per sorteig. En les darreres eleccions presidencials de França, tres partits incloïen mecanismes de sorteig cívic en els programes electorals, com ara la creació d'una assemblea constituent composta per persones seleccionades per sorteig, o una comissió per sorteig dedicada a pensar en la refundació de la República. Abans de la pandèmia, el Ministeri per a la Transició Ecològica espanyol organitzava una assemblea ciutadana de 100 persones seleccionades per sorteig per debatre les mesures polítiques que calia adoptar davant el canvi climàtic.

Totes les experiències inclouen una dinàmica deliberativa basada en informacions aportades per persones expertes, tant de l'acadèmia com de la societat civil i dels grups d'interès, motiu pel qual les seves contribucions eren més transparents. Aquestes persones expertes són proposades des de l'organització i des de les mateixes persones participants. Es garanteix també un temps de debat suficient i una sèrie de condicions que permetin la participació de perfils molt diversos (assegurant una remuneració, cobrint les tasques de cura, etcètera). Utilitzat de manera àmplia, el sorteig cívic pot ser un mecanisme que permeti millorar els sistemes polítics actuals amb més, i no menys, democràcia. També posa a l'abast de la imaginació una manera diferent d'organitzar-nos políticament. Si els governs no el comencen a utilitzar massivament per a assumptes complexos, controvertits i de

llarg termini, de manera que es restauri la confiança en el sistema actual, serà el sistema sencer el que s'haurà de canviar.

Arantxa Mendiharat
(Deliberativa, Democràcia por sorteo)

Ernesto Ganuza
(IPP/CSIC)

Democràcia en temps del trap; cultura cracker, feminismes i ètica hacker per a la nova constitució de Xile

Per Francisca Keller, Matías Toledo, Sofía Brito
(Coordinadora Social Shishigang)

1. Antecedents

El 18 d'octubre de 2019 va ser possible a Xile gràcies a l'acció col·lectiva dels i de les estudiants, que es van alçar contra el preu dels bitllets de transport i les seves mobilitzacions van esdevenir una gran revolta popular.¹ Tanmateix, encara s'ha analitzat poc la seva base en el pensament en xarxa propi de les natives i els nadius digitals, que van ser capaços d'unir la força necessària per influir en la resta del globus.² Són joves makers, consumidors proactius contraculturals, que irrompen en l'esfera pública amb nous llenguatges, mitjans de protesta i balls eròtics a l'espai públic que desafien qualsevol repressió. És aquesta joventut xilena la que palesa una ruptura amb la classe política i les formes tradicionals de mobilització social, i evidencia una hibridació entre allò digital i allò presencial. Per això, la revolta a Xile se suporta en mems i remixos³ i a l'espai públic s'eleva banderes de dol que ja havien estat aixecades per ídols del trap i el rap a

Puerto Rico, com Calle 13 i Bad Bunny.⁴ Així mateix, tècniques de lluita que van ser alliberades a internet, com ara tutorials per apagar bombes, parkour sobre cotxes de policia o jocs de làser propis de les revoltes de Hong Kong, van fer evident que internet, sens dubte, era un aspecte fonamental de les noves organitzacions populars.⁵

La incomprensió d'aquests valors de coproducció, en què la ciutadania va deixar de ser una mera receptora d'accions institucionals, va fer que el govern definís el moviment com "una invasió alienígena" i declarés la necessitat de combatre aquest "enemic poderós".⁶ La classe política, al seu torn, menysprea el moviment perquè no té una conducció formal, tot i que és capaç de trastocar les normalitats i les certeses dels qui guien les decisions polítiques, econòmiques i, fins i tot, policials (Güell, 2019). La declaració de l'estat d'emergència i la repressió policial van

1. "La generación de jóvenes que despertó a Chile". Consultat a: <https://eldiariodelaeducacion.com/2019/11/04/la-generacion-de-jovenes-que-desperto-a-chile/>, publicat el novembre del 2019.

2. "Evasión masiva en metro de Nueva York". Consultat a: <https://www.youtube.com/watch?v=ssuVMd2bv7k>, el novembre del 2019.

3. "Los memes que han dejado las evasiones en el metro", consultat a: <https://www.concierto.cl/2019/10/memes-evasiones-metro/>, l'octubre del 2019; "Cacerolazo", consultat a: <https://www.youtube.com/watch?v=tVaTuVNN7Zs>, l'octubre del 2019.

4. "Desahogo". Consultat a: https://www.youtube.com/watch?v=dbB_gTlhFDU, l'octubre del 2019.

5. "Luces láser en Hong Kong para protestar por la detención de un manifestante mientras lo usaba". Consultat a: <https://www.lavanguardia.com/internacional/20190807/463931317224/manifestacion-hong-kong-luces-laserautoridades-directo-video-seo-lv.html>, el novembre del 2019. "Así neutralizan una bomba lacrimógena de la policía de Hong Kong". Consultat a: <https://www.youtube.com/watch?v=w7FwwCjjw28>, el novembre del 2019. "Shadow of the Guanaco". Consultat a: <https://www.youtube.com/watch?v=zglb8uD7wk8>, el novembre del 2019.

6. Sobre la "invasió alienígena": consultat a: https://www.youtube.com/watch?v=2QK_94J7YUo i <https://www.youtube.com/watch?v=sZYmvDEqwq8>, l'octubre del 2019.

significar múltiples lesions oculars, morts i tortures dels manifestants. La violència política sexual va fer que la protesta se centrés en la idea de l'“ACAB” (*all cops are bastards*, “tots els polis són uns fills de puta”) i s'evidenciés la necessitat de lluitar contra un Estat policial que, des de la dictadura dels anys setanta, manté les violacions als drets humans.

Malgrat la repressió policial emparada en l'estat d'excepció, les manifestacions es van anar fent cada vegada més massives, i consignes com “evadeix”, “no són trenta pesos, són trenta anys” i “Xile ha despertat” van anar canviant i multiplicant-se. El carrer, que com un vídeo de trap cridava “foc”, començava a deixar veure nous mitjans gràfics amb llargues peticions que van derivar en l'exigència d'una assemblea constituent. Tanmateix, la classe política no va valorar les transformacions radicals que necessitava la democràcia i, en un ritme incomprès per la ciutadania, es va plantejar des del Congrés un plebiscit per a una reforma constitucional. El seu disseny de participació ciutadana va desatendre l'emergència d'assemblees territorials autoconvocades, les quals, al seu torn, no van aconseguir ser una mesura de pressió, ja que no van existir els mecanismes idonis per sistematitzar-ne les conclusions.

D'aquesta forma, es va imposar un procés constituent que només incloïa mecanismes de democràcia representativa, sota la figura de la Convenció Constitucional, que va excloure el món secundari i va plantejar un sistema d'elecció de constituents sustentada en una lògica partidista, fet que va augmentar la bretxa de desconfiança en la classe política i, per tant, la protesta i l'esquerdament —*crackeig*— de l'espai urbà. A Xile, és urgent fer ús dels mitjans que la joventut mateixa planteja i desplegar noves tecnologies per a una participació efectiva, que aconseguixi esquivar les trampes d'un procés que encara condueixen els mateixos de sempre.

2. Secundarixs, flaites i feministes fent història

En el context de revolta popular el cantant de trap Pablo Chill-E⁷ va aparèixer als carrers del centre de Santiago per motivar la lluita. Pablito Chile, ídol del trap a escala internacional, irromp en l'escena musical amb el seu tema *FACTS*,⁸ una cançó que dona llum sobre una sèrie de fets que constitueixen la històrica desigualtat xilena.⁹ Més tard, el mateix Pablito enaltirà una nova consciència de classe: la dels *flaites*. Fent valer l'origen del terme, que sembla que prové de l'anglès *flighter* (‘volador’), els *flaites* van treure les ales no només per demostrar la seva capacitat, com diu la cançó, *d'hacer money*¹⁰ sinó de *crackejar/esquerdar* un sistema, tal com es van *crackejar* les llicències privatives per fer música. Aquesta força creativa empoderarà les perifèries de Pinochet per sortir d'aquesta marginalitat i vulnerabilitat que només alimenta els experts en anàlisi social.

Amb el suport de la seva computadora, els *flaites* van *crackejar* llicències i van construir comunitats de resistència a les xarxes socials. Així, la cultura digital els va permetre obrir-se espai i crear una gran indústria creativa, com el segell discogràfic Shishigang Records. En conjunt, i reforçant la tasca social de moltes generacions, des de Puente Alto va sorgir la Coordinadora Social Shishigang¹¹, que va permetre tornar a posar en l'escena públi-

7. Cantant de trap xilè de només 20 anys d'edat que il·lumina la situació de les perifèries de la zona sud del gran Santiago.

8. Per comprendre la idea és fonamental revisar: https://www.youtube.com/watch?v=MTHH_Py4VP8.

9. Amb la seva coordinadora social, Pablo Chile denuncia l'acumulació de capital per part de l'1% més ric del país, i la fam als barris. Per comprendre-ho és necessari visitar: <https://www.youtube.com/watch?v=h7So-rp3NGU>.

10. Per comprendre-ho és necessari revisar: <https://www.youtube.com/watch?v=Dv8E1Sq5r6c>.

11. Sobre la posició en el procés constituent, reviseu: <https://lavozdelosquesobran.cl/coordinadora-social-shishigang-el-camino-popular-hacia-la-convencion-constituyente/>.

ca la històrica organització de barris xilena i crear una xarxa de solidaritat mútua en què el poble ajuda el poble. Sota la consigna de “No tenim res a perdre”, els *flaites* van ser aquesta “invasió alienígena” incompresa per la classe política. Situats en el centre de la ciutat, els *flaites* són part d'una ciutadania informada que no té por de la violència policial. De què has de tenir por si es porta tota la vida convivint amb tanquetes militars en un estat d'excepció permanent?

D'altra banda, en resignificar les xarxes socials, les feministes xilenes han aconseguit denunciar la violència exercida pels poderosos que administren el país, els jutges, la policia, l'Estat i les seves múltiples figures d'administració. Els moviments feministes han lluitat al llarg de la història per trencar els setges que imposa la democràcia formal. A Xile, a l'inici del segle XX, es va dur a terme una intensa lluita fora dels límits de la legalitat pel reconeixement de les dones com a ciutadanes, però també per l'emancipació biològica, econòmica i social. Després, en els anys vuitanta, a punta d'olles comunes i manifestacions feministes, s'organitzen contra la dictadura amb la consigna: “Democràcia al país, a casa i al llit” (Kirkwood, 1986). Així, reprenent aquesta tradició de lluita, en els darrers anys els feministes han tornat a irrompre en l'espai públic i en la quotidianitat i han qüestionat les formes de les relacions socials i polítiques que s'imposen des del capitalisme patriarcal.

En aquesta línia, així com s'ha adonat que les dones són considerades “ciutadanes de segona classe”, conceptes com la interseccionalitat han permès comprendre que no és només ser dona el que ens manté en aquesta condició, atès que les vides de les subalternitats estan travessades per qüestions com la raça, la classe, la identitat sexual i les discapacitats. D'aquesta manera, tot bon punt va començar a aixecar-se la demanda per l'“Assemblea Constituent”, els moviments feministes van exigir-ne el caràcter feminista i

plurinacional i van afirmar que només així serà realment democràtica.

El juliol del 2020, la revolta popular i els mitjans digitals aconsegueixen connectar la Coordinadora Social Shishigang amb feministes constitucionalistes, dissenyadors de processos, *teknopirates* i representants de l'Associació Decidim de programari lliure per a la promoció d'una societat radicalment democràtica. En crear una amistat amb la força necessària per posar en el centre del procés l'empatia, es va donar inici a una transferència de coneixements per canalitzar la força *cracker* de la revolta vers una ètica *hacker* per a la descentralització del poder. D'aquesta manera, es comença a implantar una metodologia i una tecnologia digitals sota el nom de La Constituyente perquè les organitzacions socials del Districte 12 (el districte més gran de la perifèria sud de Santiago) prototipi l'ús del programari lliure de participació ciutadana de Decidim.org en l'elaboració de la seva constitució.

3. Hackejar la Constitució del 1980, des de baix i en els temps del trap

Les constitucions elaborades des de l'exclusió han significat que, malgrat el reconeixement universal de la ciutadania a escala formal, a la pràctica són generalment homes blancs, heterossexuals i propietaris els qui tenen la possibilitat d'incidir en política i prendre decisions que afecten tota la societat. Això s'ha traduït en una desconfiança creixent en la democràcia i les seves institucions. Els escàndols de corrupció, les penes diferenciades per classe social (classes d'ètica per als rics, privació de llibertat per a les i els pobres) i el fet que la possibilitat de viure una vida digna estigui determinada per la capacitat econòmica, demostren que Xile no és realment una “república democràtica”.

En vista d'això i en temps de la Viquipèdia, cal crear un procés i una tecnologia constituents i feministes, és a dir, que es construeixin des de les assemblees territorials i que permetin amplificar la veu de les persones invisibles. Així, en primer lloc, les assemblees i els territoris han de decidir els eixos temàtics que cal discutir (educació, salut, ciutadania, plurinacionalitat, etcètera), segons les seves pròpies afectacions. Les assemblees, per la seva part, si disposen d'una tecnologia, podran debatre i comentar els temes que es plantegin i comparar els continguts de la Constitució del 1980 amb altres constitucions de la resta del món.

Xile va ser un gran laboratori neoliberal i, per tant, també ha de ser un gran laboratori del procomú i crear nous experiments que permetin *hackejar* d'una vegada un sistema suportat per la marginalitat.

És amb aquest ímpetu que sorgeix La Constituyente, una plataforma que es planteja com un espai per a la deliberació política de forma horitzontal i que interroga les lògiques de representativitat que històricament han emmudit les nostres veus i han delimitat els límits de la participació política. De La Constituyente, en té cura un equip obert que rep talent col·lectiu i creativitat ciutadana, un equip territorial organitzat per districte i una xarxa de voluntàries i voluntaris que és responsable tant de connectar les assemblees amb la tecnologia com d'organitzar les propostes perquè es puguin votar. D'aquesta manera, la plataforma permetrà visibilitzar els processos de debat i deliberació fins a arribar a la votació de les propostes. En conseqüència, seran les comunitats mateixes les que vagin sistematitzant les seves discussions, sense la intervenció d'"experts" que, externament i des de dalt, treguin conclusions sobre els resultats de la deliberació política. Això és una democràcia dels afectes, la que sorgeix en els temps del trap.

Francisca Keller, Matías Toledo i Sofia Brito
(Coordinadora Social Shishigang)

Bibliografia

Güell, Pedro (2019). *El estallido social de Chile: piezas para un rompecabezas*.

Hatch, Mark (2014). *The Maker Movement Manifesto: Rules for Innovation in the New World of Crafters, Hackers, and Tinkerers*.

Jenkins, Henry (2006). *Convergence Culture Where Old and New Media Collide*.

Kirkwood, Julieta (1986). *Ser política en Chile. Las feministas y los partidos*. Flacso: Santiago.

Lessig, Lawrence (2008). *Remix. Cultura de la remezcla y derechos de autor en el entorno digital*.

Morozov, Evgeny (2014). "Making It. Pick up a spot welder and join the revolution". *The New Yorker*.

Subirats, J. (2015). "Todo se mueve. Acción colectiva, acción conectiva. Movimientos partidos e instituciones". *Revista Española de Sociología*, Madrid.

Eines de participació i autotutela de drets per a xarxes de suport en la crisi de la covid

Per David Vila-Viñas¹ i Daniel Ayuda²

Premisses

La crisi que afecta aspectes centrals de la nostra salut, relacions i situació econòmica ha produït noves situacions de vulnerabilitat, respecte de les quals la capacitat protectora de les administracions públiques no és suficient.³ Per atendre aquestes necessitats-drets, les mateixes comunitats i grups veïnals han organitzat xarxes d'assistència (Martínez, 2020). Els objectius d'aquestes xarxes són diversos i les tradicions que n'estructuren el funcionament, plurals.⁴ Per ajudar a concretar l'anàlisi d'aquesta intervenció, quan sigui pertinent, es prendrà com a referència el model ideal d'una xarxa de suport veïnal d'escala de barri en una ciutat mitjana com Saragossa, tot i que eventualment es pensarà també a partir d'una xarxa de suport de composició sectorial, com la que vincula treballadores de la llar i de cures a la mateixa escala urbana.

Aquesta pluralitat permet, però, destacar afinitats amb algunes característiques d'una tecnopolítica democràtica i d'altres que tensen aquests enfocaments i plantegen nous reptes:⁵

- Una aposta explícita per l'autoorganització i l'horitzontalitat en la presa de decisions, l'establiment de normes i la distribució d'obligacions i drets.
- La prevalença d'una perspectiva pragmàtica en la implementació d'aquesta aposta, la qual cosa es concreta en una adaptació del funcionament a les diferents desigualtats i bretxes que travessen el teixit d'aquestes comunitats, per exemple, pel que fa al capital social, l'accés a recursos digitals i els determinants socials de la salut (Ramsetty i Adams, 2020).

La persistència d'entorns de feina inserits en les eines de corporacions líders del capitalisme cognitiu,⁶ com a condició per operar amb eficàcia.

1. Professor associat de Filosofia del Dret. Universitat de Saragossa. S09_20R Laboratori de Sociologia Jurídica. Contacte: dvila@unizar.es.
2. Programador i administrador de sistemes especialitzat en programari de participació ciutadana.
3. Això s'adverteix tant pel que fa a les conseqüències econòmiques de la pandèmia (Felgueroso, 2020; Pérez-Díaz i Rodríguez, 2020), com a la insuficiència de l'acció protectora (Rodríguez de Paz, 2020; Kohan, 2020) i del funcionament mateix de les administracions públiques (Rodríguez, 2020).
4. Sense ser explícites, són reconeixibles la societat del do i de l'agregació (Mauss, 2009 [1924]) i el cooperativisme (Kropotkin, 2016 [1902]) davant la descomposició durkheimiana, la sororitat davant l'explotació i expropiació de la reproducció social (Fraser, 2016) i ecologistes davant la depredació del planeta (Gorz, 2001).

5. Per delimitar la noció de tecnopolítica en el nostre context, vegeu Toret (2015) com a "ús tàctic i estratègic de les eines digitals per a l'organització, comunicació i acció col·lectiva" (p. 35), Barandiaran i Aguilera (2015: 161 i s.) respecte al canvi de paradigma que implica en la caracterització de l'acció col·lectiva, i Barandiaran (2019) en el seu contrast amb la tecnopolítica funcional als grups dominants.

6. Per a un abordatge general d'aquest marc i del seu arrelament en sectors fonamentals de la producció i les relacions socials, vegeu, entre altres referències, Vercellone et al. (2014), així com Vila-Viñas i Barandiaran (2015).

- El contrast entre l'existència d'una enorme potència política directa en la capacitat d'atenció de necessitats i transformació social i una incidència més baixa en la política pública, vinculada a un impacte molt fragmentat sobre l'esfera d'opinió pública.
- La persistència d'entorns de feina inserits en les eines de corporacions líders del capitalisme cognitiu,⁷ com a condició per operar amb eficàcia.
- El contrast entre l'existència d'una enorme potència política directa en la capacitat d'atenció de necessitats i transformació social i una incidència més baixa en la política pública, vinculada a un impacte molt fragmentat sobre l'esfera d'opinió pública.

En les fases inicials del desplegament d'aquestes xarxes, sembla especialment rellevant iniciar una reflexió oberta sobre el paper de les eines i entorn tecnodemocràtics. En aquest sentit, convé valorar la pertinència de les funcionalitats concretes de Decidim,⁸ a més d'altres tecnologies afins, per a aquestes xarxes. Això es pot ordenar mitjançant un recorregut per les seves necessitats-funcions: 1) dotar d'identitat i reconeixibilitat la xarxa; 2) transmetre informació; 3) debatre; 4) atendre dubtes i consultes; 5) arxivar la informació elaborada; 6) proposar cap endins i cap enfora (campanyes); 7) enquestar i recollir informació de les participants; 8) compartir una agenda; 9) generar mapes i llistes de recursos i necessitats; 10) potenciar el finançament col·lectiu, i 11) crear espais de participació (*assemblies*) per a comissions i grups específics.

7. Per a un abordatge general d'aquest marc i del seu arrelament en sectors fonamentals de la producció i les relacions socials, vegeu, entre altres referències, Vercellone et al. (2014), així com Vila-Viñas i Barandiaran (2015).

8. Per a un enquadrament general de la plataforma en les hipòtesis tecnopolítiques, vegeu Barandiaran et al. (2017). Per destacar algunes de les seves característiques com a bé comú digital, Calleja-López i Vila-Viñas (2020).

Des de la premissa d'una modèstia enorme quant al coneixement que es pot donar per consolidat respecte a aquestes xarxes, la intervenció pretén obrir una discussió col·lectiva en dos plans. En el més concret, pel que fa a la possibilitat d'abordar aquestes necessitats una a una des d'entorns tecnopolítics lliures. Però també, amb una mirada llarga, pel que fa a l'aportació dels moviments tecnopolítics a aquesta nova onada de construcció d'institucionalitat autònoma entorn de les qüestions següents: 1) Escalabilitat: té sentit construir un codi comú a les diferents xarxes, de manera que fos més fàcil elevar certs processos a escala urbana o supramunicipal? O, dit d'una altra manera: és possible crear diferents organitzacions (*multitenancy*) per àmbit geogràfic o utilitzar la funcionalitat d'òrgans per a la representació d'àmbit-ciutat?; 2) Modularitat: té sentit adaptar plataformes consolidades per a determinades funcions, com Decidim, a usos parcialment diferents? En quina mesura són estratègicament compatibles les diferents línies de desenvolupament? Es pot pensar una continuïtat entre les iniciatives veïnals o comunitàries d'autoorganització i la conquesta d'un govern democràtic de la ciutat?; 3) Dualitat: poden les aportacions de la tecnopolítica reduir l'eventual dualitat en el funcionament de les xarxes entre participants-usuaris i coordinadors, o tanmateix han de treballar a partir d'aquesta premissa?

Utilitats possibles

La utilitat d'eines de participació com Decidim per a l'organització d'aquestes xarxes i l'eficàcia dels seus objectius d'autotutela de drets no es pot analitzar en el seu conjunt, sinó a través de la consideració detallada sobre què pot aportar respecte a cada una de les diferents necessitats de participació d'aquestes xarxes.

1. Dotar de més reconeixibilitat i identitat la xarxa de suport.

Encara que el debat

sobre la solidesa dels contorns d'aquesta identitat és profund i no es pot predeterminar aquí, oferir a la participació un entorn homogeni en el qual substanciar-se podria afavorir-la.

2. Compartir informació. En aquestes xarxes es transmeten informacions de tipus molt diferent. Les relacionades amb recursos i ofertes per als que hi participen, ja que solen utilitzar-se i caducar ràpid, té sentit que segueixin dins dels grups de WhatsApp, que és la plataforma més utilitzada per a l'autoorganització dels grups. Una qüestió diferent és la informació més estructurada sobre la vida de la xarxa tant per als seus participants com per al públic. Moltes d'aquestes xarxes ja disposen de blogs, que es poden incorporar a Decidim. També tenen sentit funcionalitats de *newsletter* per correu electrònic i fins i tot d'enviament de missatges de text de manera extraordinària.

3. Mantenir debats. En aquest sentit, convé distingir dues situacions: a) els debats més aviat operatius de grups de treball o de coordinació, que es mantindrien en serveis de missatgeria instantània, malgrat les limitacions i costos que això té, i b) els debats estratègics i la deliberació genèrica més prolongada en el temps. Per a això l'entorn Decidim ofereix bastants avantatges, en tenir historial, poder ordenar i jerarquitzar la informació i els acords adoptats, combinar la discussió en línia amb els resultats de la presencial, etc.

4. Atendre dubtes i consultes. Es tracta d'una activitat freqüent, sigui respecte a assumptes jurídics (normes en vigor, drets sindicals, sol·licitud de prestacions), sigui respecte a altres assumptes tècnics (configuració d'antenes) o generals (situació de les institucions). Amb aquest objecte, és molt inte-

ressant la possibilitat d'ordenar la informació mitjançant guies, consultes prèvies, FAQ elaborades per la mateixa xarxa o d'altres. També la d'atendre dubtes específics de manera asíncrona, al principi per la persona experta però tendencialment per la resta de participants, a la manera dels fòrums, a través dels formats de "propostes", seguiment, fusió de les assimilables, etc. I, finalment, la possibilitat de vincular-ho amb esdeveniments presencials o en línia especialitzats en alguna matèria.

5. Arxivar la informació rellevant. Precisament per pal·liar els problemes de dependència de contactes personals d'algunes xarxes, disposar d'una funcionalitat d'arxivament per als materials, resultats, consultes, informacions clau, acords-normes i debats pot resultar útil.

6. Fer propostes cap endins i cap enfora. Es tracta del model principal d'organització dels fluxos d'activitat a Decidim. En la seva funció típica, és poc previsible que les xarxes la utilitzin, ja que la dialèctica ciutadania-Administració, que és el substrat de l'accés directe als drets de participació en plataformes similars, és difícil de vehicular en el cas a través d'aquest mitjà.

7. Dur a terme enquestes i consultes a les participants. Pot ser una eina molt útil per mesurar amb certa facilitat les necessitats i poder orientar els recursos i les intervencions de la manera més eficaç.

8. Compartir i cocrear una agenda. Tot i que és una funcionalitat consolidada a Decidim i útil a les xarxes, tampoc és previsible que una gran quantitat de participants segueixin l'agenda per aquest mitjà, quan la seva connexió més habitual és mitjançant WhatsApp i Facebook.

9. Generar mapes i llistes de recursos i necessitats.

Bona part de l'activitat de les xarxes consisteix a posar en relació necessitats concretes i geolocalitzades amb el conjunt de participants que poden col·laborar per satisfer-les. Encara que compartir fulls de càlcul és ara el més freqüent, alguns grups han creat eines *ad hoc* de mapes i convé notar que, per exemple, la repercussió de la iniciativa "Frena la corba" se sostenia principalment sobre aquesta funcionalitat.⁹ No sembla impossible integrar una funcionalitat d'aquest tipus a Decidim, que ja permet geolocalitzar propostes o trobades. El problema principal sembla ponderar, en canvi, l'accés a la informació amb la protecció de les dades de les persones participants. També cal considerar que la localització no és una característica igual de rellevant respecte a tota la informació.

10. **Potenciar el finançament col·lectiu.** En aquest entorn també es podria allotjar la pàgina de presentació de les maneres de participar en el finançament col·lectiu de la xarxa. Malgrat que no és previsible que tingui gaire trànsit, sí que pot funcionar com la pàgina de referència per a les campanyes que es llancen per altres mitjans, incloent-hi visualitzacions que transparentin la inversió rebuda, els èxits assolits, etc. A llarg termini, no seria impensable que la distribució dels recursos existents es pogués substanciar a través d'un procés de pressupostos participatius.

11. **Crear espais de participació (assemblees) per a comissions i grups de treball.** Tot i que tampoc és previsible que aquesta sigui la via de coneixement de la xarxa i els grups per a la majoria de participants, resulta una funcionalitat clara i fàcil d'atendre.

Qüestions obertes

Al marge de la viabilitat tècnica i de la pertinència de traslladar a l'entorn Decidim algunes d'aquestes funcionalitats, convé integrar aquesta discussió en el context de la lluita pels drets, per organitzar-se a fi de fer efectius els drets propis davant del desemparament del mercat i de moltes institucions (Méndez de Andés et al., 2020). La primera qüestió es refereix a la trajectòria d'aquestes xarxes: tendeixen a replicar la composició i les funcions de les associacions veïnals i sindicals, superposant-se a aquestes o funcionant com una extensió? Tendeixen a federar-se a escala municipal i supramunicipal? Quin seria el sentit concret d'aquesta eventual escalada?

Una segona qüestió es refereix a la pertinència d'integrar les diferents eines de participació entorn d'un centre com Decidim. Encara que moltes de les funcions es poden atendre adequadament allà, no sembla versemblant que es dilueixi el pes d'altres tecnologies privatives, com WhatsApp o Facebook. De la mateixa manera, altres tecnologies lliures poden substituir raonablement les privatives, com Nextcloud amb Google Drive, sense passar per Decidim.

Una última qüestió que mou a la reflexió és l'esmentada situació de, com a mínim, dualitat pel que fa a la participació dins de les xarxes. És freqüent trobar una majoria de participants que reben i donen suport, al costat d'una minoria de persones que exerceixen rols crítics de referència i coordinació. A part de com influeixi això en la participació, porta a preguntar-se: quines funcionalitats rellevants per a la majoria de participants es poden cobrir en plataformes com Decidim? I, subsidiàriament, com es podrien cobrir almenys les rellevants per a les persones que assumeixen més tasques de coordinació?

David Vila-Viñas i Daniel Ayuda

Referències bibliogràfiques

- Barandiaran, X. E. 2019. «Tecnopolítica, municipalismo y radicalización democrática». A: *Ciudades democráticas. La revuelta municipalista en el ciclo post-15M*, editat per Laura Roth, Arnau Monterde i Antonio Calleja-López, 173-207. Barcelona: Icaria. <http://ciudadesdemocraticas.tecnopolitica.net/>.
- Barandiaran, X. E., Calleja-López, A.; Monterde, A.; Aragón, P.; Linares, J.; Romero, C. i Pereira, A. 2017. «Decidim: redes políticas y tecnopolíticas para la democracia participativa». *Recerca. Revista de pensamiento i anàlisi*, 21: 137-50. <https://doi.org/https://doi.org/10.6035/Recerca.2017.21.8>.
- Barandiaran, X. E. i Aguilera, M. 2015. «Neurociencia y tecnopolítica: hacia un marco analógico para comprender la mente colectiva del 15M». A: *Tecnopolítica y 15M: La potencia de las multitudes conectadas*, editat per Javier Toret Medina, 161-209. Barcelona: UOC.
- Calleja-López, A. i Vila-Viñas, D. (pend. de publicació). «Comunes digitales: más allá de lo abierto en el capitalismo informacional, cognitivo y de plataforma». A: Méndez de Andés, A.; Hamou, D. i Aparicio, M. (ed.). *Comunes*, Barcelona: Icaria.
- Felgueroso, F. 2020. *Aspectos económicos de la crisis del Covid-19* (Boletín de seguimiento n.º 2). FEDEA. <http://documentos.fedea.net/pubs/eee/eee2020-14.pdf>
- Fraser, N. 2016. «Las contradicciones del capital y los cuidados». *New Left Review* 100 (set.-oct.): 111-32.
- Gorz, A. 2001. *Ecología y política. Un texto para subvertir la relación de los individuos con el consumo, con la naturaleza, con la política, con su cuerpo*. Barcelona: El viejo topo.
- Kohan, M. (23-7-2020). «Las empleadas del hogar denuncian que siguen sin cobrar el subsidio por la covid-19 aprobado por el Gobierno». *Público*. <https://www.publico.es/economia/derechos-laborales-coronavirus-empleadas-hogar-siguen-cobrar-subsidio-covid-19-cinco-meses-despues-perder-empleos.html>.
- Kropotkin, P. A. 2016. *El apoyo mutuo*. Orsetti, L. (trad.). Logronyo: Pepitas de Calabaza.
- Martínez, I. (20-5-2020). «Mapa | Una ola de iniciativas de apoyo mutuo desde los barrios desborda la inacción institucional». *El Salto*. <https://www.elsaltodiario.com/coronavirus/mapa-ola-iniciativas-apoyo-cuidado-mutuo-barrios-autogestion-desborda-inaccion-institucional>.

Mauss, M. 2009. *Ensayo sobre el don: forma y función del intercambio en las sociedades arcaicas*. Brumana, F. G. (ed.). Buenos Aires: Katz.

Méndez de Andés, A.; Hamou, D. i Aparicio, M. (ed.) (pend. de publicació). *Comunes urbanos*. Barcelona: Icaria.

Pérez-Díaz, V. i Rodríguez, J. C. 2020. *Las desigualdades económicas en España: Realidades y percepciones* (Economía y Sociedad, p. 166). Funcas. <https://www.funcas.es/libro/las-desigualdades-economicas-en-espana-realidades-y-percepciones-mayo-2020/>.

Ramsetty, A. i Adams, C. 2020 «Impact of the digital divide in the age of COVID-19». *Journal of the American Medical Informatics Association*, 27(7):1147-48. <https://doi.org/https://doi.org/10.1093/jamia/ocaa078>.

Rodríguez, O. (15-9-2020). «Es más fácil conseguir cita para el Ingreso Mínimo Vital con la güija que por teléfono». *eldiario.es*. https://www.eldiario.es/economia/facil-cita-ingreso-minimo-vital-gueija-telefono_1_6223725.html.

Rodríguez de Paz, A. (11-8-2020). «Miles de empleadas del hogar esperan su prestación Covid». *La Vanguardia*. <https://www.lavanguardia.com/economia/20200810/482751584592/miles-empleadas-hogar-esperan-prestacion-covid.html>.

Toret Medina, J. 2015. «Marco conceptual e hipótesis en movimiento». A: Toret, J. (ed.) *Tecnopolítica y 15M: La potencia de las multitudes conectadas*, 31-36. Barcelona: UOC.

Vercellone, C.; Monnier, J. M.; Lucarelli, S. i Griziotti, G. 2014. «D3. 1 - Theoretical Framework on future knowledge-based economy». D-CENT Decentralised Citizens Engagement Technologies. <http://dcentproject.eu/wp-content/uploads/2014/04/D3.1-Theoretical-framework-on-the-knowledge-based-economy-and-ICT-driven-collective-intelligence.pdf>.

Vila-Viñas, D. i X. E. Barandiaran (ed.). 2015. *Buen Conocer - FLOK Society. Modelos sostenibles y políticas públicas para una economía social del conocimiento común y abierto en el Ecuador*. Quito: CIESPAL, IAEN. <http://book.floksociety.org/ec/>.

(CO)INCIDIM: Experiència d'utilització del Decidim des dels Moviments Socials

Per Marta Anducas (Platoniq. Creativity & Democracy) i Dante Maschio (Enginyeria Sense Fronteres), amb la col·laboració de Pau Parals (Platoniq. Creativity & Democracy)

A (Co)incidim coincidim per co-incidir. Coincidim moviments socials, entitats socioambientals i persones individuals que, tossudes, persistim en el camí per construir una societat més oberta, justa i curosa, tant amb les persones com amb el medi natural.

Juntes, en (co) —en reunió, en cooperació, en agregació—, volem incidir en les polítiques locals, metropolitanes i nacionals perquè creiem que la ciutadania tenim dret a opinar i a participar en la gestió dels béns comuns. No obstant, som conscients que per poder participar amb decisions ben fonamentades necessitem reforçar el dret a la informació, revalorar i aprendre de la saviesa col·lectiva, i apoderar-nos i construir així una ciutadania crítica que sigui capaç de debatre i prendre decisions en benefici al bé comú, per sobre del capital i del bé individual. I, per assolir-ho, creiem que és important adaptar-nos als temps actuals i innovar els sistemes democràtics amb la introducció d'eines digitals. Eines que no substitueixen els processos presencials, sinó que els complementen per arribar més enllà.

(Co)incidim és una eina digital per l'apoderament ciutadà que tot just comença a germinar. Sorgeix de la simbiosi entre Enginyeria Sense Fronteres (ESF) i Platoniq gràcies a l'impuls de Barcelona Activa mitjançant el programa "Impulsem el que fas" i a la plataforma digital de participació ciutadana Decidim, el germen de (Co)incidim.

Recuperant el control de l'aigua i l'energia

Des de 1992, Enginyeria Sense Fronteres (ESF) duem a terme projectes de cooperació internacional i d'incidència i sensibilització en el camp de l'aigua i l'energia. Gràcies als 28 anys d'experiència, hem pogut formar un discurs crític que emfatitza en el model de governança d'aquests béns. Per tal que els serveis d'aigua i energia responguin a les necessitats locals i garanteixin el dret universal al seu accés, cal que el control de la gestió impliqui la ciutadania i les comunitats com a garantia de qualitat democràtica i resposta a l'interès comú.

A casa nostra la lluita per l'accés als subministraments bàsics no és, ni de bon tros, menyspreable. Si tenim en compte que malgrat l'ofensiva neoliberal dels anys 90 i després del fracàs flagrant de les privatitzacions impulsades per les Institucions Financeres Internacionals només el 10% de la població mundial encara és abastida per empreses privades, a Catalunya aquesta xifra ascendeix al 80%. En el camp de l'energia, el control del sistema és en mans de 5 grans empreses que, tot i que la llei ho prohibeix, en controlen la generació, distribució i comercialització. Aquestes situacions, a la pràctica, generen una situació de mercat privilegiada i de desequilibri de poder, on un conjunt de grans empreses

controlen la gestió de l'aigua i l'energia, respondent als seus interessos comercials.

Davant d'aquesta situació, moviments socials com Aigua és Vida, el Moviment per l'Aigua Pública i Democràtica a l'AMB (MAPiD) i l'Aliança contra la Pobresa Energètica (APE) s'han organitzat per lluitar contra la injustícia en la garantia del dret universal als subministraments bàsics. En aquesta lluita de fons s'identifiquen necessitats peculiars.

Pel que fa a l'aigua, la gestió del servei és en mans d'Aigües de Barcelona —empresa mixta controlada pel grup Agbar— que abasteix a 23 municipis metropolitans. La recent i polèmica sentència del Tribunal Suprem que avala la constitució de dubtosa legalitat de l'empresa ha aturat els plans de remunicipalització imminents. Tanmateix, els moviments segueixen reclamant la creació d'espais ciutadans de fiscalització i co-creació de polítiques públiques. Abans, però, cal garantir el dret a la informació, premissa clau i prèvia per garantir la participació ciutadana en condicions. Davant una empresa opaca i poc transparent, i una administració debilitada i cooptada, el repte és ambiciós: com articular a la ciutadania de 23 municipis diferents escampats en més de 600 km²?

En el camp de l'energia, un dels èxits de l'APE fou l'aprovació de la llei catalana 24/2015 que prohibeix els talls de subministrament en situacions de vulnerabilitat econòmica aplicant el principi de precaució. Per fer valer la llei, diferents municipis han posat en marxa els Punts d'Assessorament Energètic (PAE) per ajudar a la ciutadania en la garantia dels seus drets als subministraments. Tanmateix, a causa de les males praxis comeses per les empreses subministradores i la desinformació generalitzada, s'identifica la necessitat, d'una banda, d'informar dels PAE i altres serveis vinculats; i d'altra banda, de recopilar, mitjançant el *crowdsourcing* de dades, informació d'interès i problemàtiques que es deriven

de la pobresa energètica, com són els talls de subministrament que es produeixen al territori.

El naixement de (Co)incidim

Davant la situació descrita, i tenint en compte els canvis en la forma de comunicar-nos socialment que passen per l'aparició de plataformes i xarxes socials, s'identifica la necessitat de fer un pas endavant en l'aposta per noves metodologies que ens permetin construir espais comunitaris on materialitzar la intel·ligència col·lectiva, enfortir-la mitjançant la cooperació i l'enxarxament, i lliurar-la de l'onada del capitalisme cognitiu i de plataforma que privatitza el coneixement, les interaccions i les posa al servei d'uns pocs.

Des d'aquesta postura comença la sinergia entre ESF i Platoniq - Creativitat i Democràcia. Aquesta última des de 2005 desenvolupa programari de codi obert amb el qual impulsa l'apoderament ciutadà i la participació. Si l'afinitat de valors entre ambdues organitzacions ha estat important per l'apropament inicial, la complementaritat de camins i sabers ha estat la clau pel naixement de (Co)incidim: els processos de participació presencials impulsats des d'ESF es potencien i complementen mitjançant la incorporació de noves tecnologies i metodologies promoguda des de Platoniq. A (Co)incidim la participació esdevé híbrida.

Aquesta hibridació és possible gràcies a l'adaptació de la plataforma digital de participació ciutadana Decidim. L'aposta per Decidim no es redueix al concepte de "codi lliure", que pot ser el més popular; sinó que va més enllà, en la forma ètica d'entendre el software en el seu desenvolupament, distribució, ús i comercialització; així com en els valors compartits a tres bandes de col·laboració, transparència, integritat, no discriminació i, sobretot, llibertat. És en aquest sentit que aquesta metodologia de tre-

ball pot inspirar als moviments socials a l'hora de construir comunitat sota un propòsit tangible o intangible.

Així és com neix el projecte (Co)incidim: creant una instància de Decidim adaptada a les necessitats dels moviments socials en la lluita per la garantia dels drets universals d'aigua i energia, posant al centre les persones i el seu rol en la presa de decisions.

Aspectes tècnics de (Co)incidim

A (Co)incidim trobareu dos grans processos participatius: [Participem per millorar la gestió de l'aigua a l'AMB](#) i [Mapa d'Energia](#). També hi ha en funcionament diverses assemblees, però són de caràcter privat i només s'hi pot accedir si es forma part de l'equip de treball (t'interessa?, escriu-nos a bcnaigua@gmail.com).

Tècnicament, la gran novetat que aporta la plataforma és el Mapa General ("Awesome Map"). Aquest component, que es pot afegir a qualsevol espai participatiu, mostra un mapa en pantalla completa amb totes les trobades i propostes georeferenciades que s'han publicat dins d'un procés o assemblea. Els punts del mapa es mostren amb un marcador que varia de color segons la categoria i, en clicar-hi a sobre, es mostra la informació del punt. En el nostre cas, hem reunit les dades de tres components propostes (assessorament energètic, dades de transparència municipals i talls denunciats) per crear el mapa d'energia. A part de la visualització del mapa, el component també permet el *crowdsourcing* de dades mitjançant la creació de nous punts (propostes) per part de qualsevol usuària de la plataforma.

Altres components fonamentals per als nostres processos i assemblees han estat el component enquesta, a través del qual hem pogut avaluar les prioritats de la ciutadania entorn el servei de

l'aigua dins del territori metropolità; el component pàgina, on hem pogut compartir els resultats de l'enquesta; el component trobades, que ens ha permès centralitzar els continguts, acta i compromisos adquirits de cada encontre; els textos participatius, mitjançant els quals hem pogut revisar i esmenar –conjuntament i a la distància– l'argumentari del procés d'aigua; els esborranys col·laboratius, que ens han permès redactar el "Manifest per l'aigua a l'AMB" de forma conjunta; el component seguiment, a través del qual hem pogut fer el seguiment de l'estat d'execució del projecte pel que fa a objectius, accions i resultats esperats; i el component propostes que, a més a més de l'ús que n'hem fet pel mapa d'energia, ens ha servit per crear un mapatge d'entitats, proposar accions per dur a terme o reportar errors tècnics de la plataforma.

Reptes i perspectives de futur

Els principals reptes que ens trobem són els mateixos que planteja la participació ciutadana des de fa molt de temps. D'una banda ens trobem la qüestió de la redistribució del poder que cal implementar no només en el model de governança dels serveis bàsics sinó en tot el sistema democràtic per tal de reconèixer el paper i l'espai que juga la ciutadania. En aquest sentit, i com el projecte aspira a assolir objectius que són obligacions de les administracions, cal preguntar-se com co-responsabilitzar-les. Aquí ens creuem amb un altre gran repte estructural del model de gestió de serveis bàsics que tenim: com garantim un equilibri entre la relació de forces i la influència de determinats actors?

Tenint en compte els reptes anteriors, l'estratègia que seguim es basa en reconèixer el coneixement situat que hi ha entre la ciutadania, intentant articular el conjunt de mirades i perspectives existents, valorant i reconeixent d'aquesta manera el poder que té la ciutadania. Aquesta és

la filosofia darrere del crowdsourcing de dades a través dels mapes, i la que creiem que legitima el procés de demanda de reconeixement, de creació d'espais per la ciutadania i de redistribució de poder que fem a les administracions.

En el disseny d'un procés híbrid com el de (Co)incidim, cal preguntar-nos com connectar els processos digitals i presencials. I més important encara, com evitar la generació d'una nova desigualtat –la digital– en un projecte que vol fer accessible el dret a la participació.

Amb el projecte hem trobat, també, reptes pel que fa al disseny de la plataforma Decidim. Si s'aposta per adaptar la plataforma a necessitats específiques com la que trobem amb (Co)incidim, cal explorar les potencialitats de components com el de "Propostes", que actualment s'enfoca molt a demandes cap a l'administració. O petites modificacions que podrien facilitar la participació ciutadana com seria permetre la possibilitat d'afegir una proposta o esmena en un sol pas o explorar una millor visualització i interacció amb Decidim des de dispositius mòbils.

Per últim, el desig que tenim és que (Co)incidim pugui esdevenir la llavor per molts projectes més impulsats des de la ciutadania, contribuint així a l'onada social de ruptura amb el sistema democràtic tal i com s'entén avui dia. La decisió d'implementar noves eines i mecanismes on participar és en si mateixa una eina de pressió i de reclam de redistribució de poder. Coincidir en l'impuls d'aquest tipus de projecte esdevé una petjada inesborrable en el camí cap a la democratització de les nostres societats.

Marta Anducas

(Platoniq. Creativity & Democracy)

Dante Maschio

(Enginyeria Sense Fronteres)

Autonomia tecnopolítica

Què significa i per què Decidim n'és un bon exemple

Per Xabier E. Barandiaran (Universidad del País Vasco)

1. Decidim i la filosofia

En una de tantes trobades que en l'era pre-covid solien acompanyar la tecnopolítica municipalista, Pablo Aragón va subratllar que es notava que Decidim estava liderat per un filòsof; MetaDecidim n'era un exemple. En aquell temps jo portava dos anys allunyat de l'acadèmia, sumit en les complexitats de la màquina administrativa, de la fàbrica de GitHub i de la vida participativa de la Ciutat Comtal. Res no em semblava més allunyat de la filosofia que aquella vida. Però el comentari del Pablo em va fer reflexionar. En alguna cosa havia d'influir la meva formació, la meva carrera, en el projecte que llavors ocupava la meva vida. No només havia mobilitzat els recursos de la meva vida activista per gestionar i coordinar el projecte Decidim. Tampoc el hacktivisme era aliè a la filosofia.

Però en aquell moment no hi havia temps per reflexionar i deixar volar Minerva. Amb el temps i la distància he aconseguit alçar la mirada al passat i fer aflorar la manera en què, conscientment o inconscientment, hem anat construint Decidim col·lectivament, guiats per principis i idees que van sorgir entre tantes altres converses a les trinxeres del despatx, les reunions, els cafès i els passadissos. Si hi ha un fil conductor entre una llarga i col·lectiva conversa filosòfica i Decidim, aquest és sens dubte el marcat pels conceptes d'autonomia i de tecnopolítica.

2. Autonomia, llibertat, vida

Del grec *auto* ('una mateixa') i *nomos* ('norma, costum, llei'), la paraula autonomia al·ludeix a la capacitat de governar-se a si mateixa, d'adreçar-se d'acord amb principis establerts per una mateixa. Des de la modernitat (fins i tot molt abans), el concepte d'autonomia ha estat clau en l'auto-comprensió de l'ésser humà i en les aspiracions de llibertat, agencialitat i reconeixement que guien el nostre comportament. "Qui som?" "A on anem?" Són preguntes que pressuposen que no ens porten, sinó que caminem, que no som un *què* sinó un *qui*, que som subjectes i no estem subjectes (tot i que una infinitat de mesures de subjecció ens permetin caminar en un món que ens fa cada vegada més ortopèdics), que som, en definitiva, *lliures* (malgrat que caminem constantment encadenats).

Més enllà, o més aquí, d'un marc jurídic o polític, el concepte d'autonomia ha guiat també les recerques sobre l'origen i la naturalesa dels éssers vius. Un sistema és viu en la mesura que és autònom, és a dir, en tant que és capaç de produir i reproduir les condicions de la seva pròpia existència, de construir-se i reparar-se orgànicament, de créixer i coordinar els seus òrgans, de distingir-se del seu entorn i evitar ser destruït. El metabolisme cel·lular és l'expressió més concreta i clara d'aquesta autonomia: una cèl·lula construeix i repara la seva membrana, que la diferencia del seu

entorn creant un "jo" biològic, i alhora absorbeix molècules del seu entorn per incorporar-les a una xarxa distribuïda de reaccions químiques que es manté constantment activa, generant energia per alimentar el seu propi funcionament i produir i reparar la seva pròpia estructura material. La biologia és ciència (i és una ciència diferent de la química orgànica o de la mateixa mecànica) precisament perquè els éssers vius produeixen les seves pròpies normes d'existència: defineixen què és bo i dolent per a si mateixos, es regulen i comporten d'acord amb això, desenvolupant en el camí les seves pròpies preferències, les seves formes de vida, cada una de les quals requereix estudiar la seva fisiologia, la seva història, la seva forma de ser. Aquesta forma és la que Aristòtil va anomenar ànima, *anima* en llatí, de la qual es deriven paraules com "animal", però també "ser animat", o "insuflar ànim" o "reanimar" algú moribund. La potència de la vida es mostra com a capacitat d'autocreació, *autopoiesi*, d'aquesta manera capaç de mantenir-se a si mateixa.¹

El de l'autonomia és, a més, un concepte insubstituïble per comprendre algunes de les aportacions més importants de la psicologia i la neurociència contemporànies. Els éssers amb ment, amb *psyché* (una altra de les formes aristotèliques, de les quals es deriva la paraula *psicologia*), som aquells capaços de determinar les nostres regles de comportament, de prendre consciència dels nostres desitjos i actes, de guiar-nos per nosaltres mateixos. Dit d'una altra manera, són éssers amb vida mental aquells organismes capaços d'una agencialitat autònoma, no determinada per reaccions innates i inconscients ni governada per forces externes sinó per una activitat endògena i reflexiva. En el pla neurofisiològic, som persones lliures en tant que podem modificar, a través de la nostra pròpia manera d'actuar, les connexions neu-

ronals que governen el nostre comportament. La plasticitat neuronal, el creixement de les dendrites (els braços cel·lulars que uneixen les neurones a la vasta xarxa que és el cervell) i la modulació química de les sinapsis (la superfície en què les neurones es donen la mà transmetent químicament l'activitat elèctrica de les unes a les altres) es modifiquen en funció de l'activitat mateixa de les neurones i del cos humà en interacció amb el seu entorn. En aquest sentit, el cervell és un òrgan que es configura i es governa a si mateix com a resultat de la seva pròpia activitat. Aquestes modificacions són especialment profundes quan emergeix una activitat integrada i coordinada d'una punta a l'altra del cervell, com si es tractés d'una mena de consens global: és el que diverses teories neurocientífiques identifiquen com els moments de màxima consciència.

D'entre els éssers vius, els humans som els que naixem més prematurament, amb més plasticitat i amb el període més llarg de desenvolupament fins a la vida adulta (tant en termes absoluts com en proporció amb la vida mitjana de cada organisme). Naixem i creixem vulnerables, necessitats i dependents en la mateixa proporció. El joc, aquest espai virtual de seguretat en el qual assumim, adaptem i inventem la regles d'interacció, és el lloc privilegiat de creixement i aprenentatge, de desenvolupament autònom de les capacitats humanes. Aquest joc requereix sempre un marge de protecció i cura, de seguretat i confiança que proveeix la resta de la societat. Durant el període de desenvolupament (que dura tota la vida) som autònoms però dependents, interdependents, fet que porta a una socialitat radical de la nostra pròpia identitat, un estar sempre obertes a les altres.

En el marc ètic, el concepte d'autonomia al·ludeix a la llibertat positiva, a ser capaç d'actuar en consciència, de manera reflexiva, d'acord amb desitjos i motivacions pròpies i autèntiques i sense submissió o coerció d'altres agents. Si vinguéssim al món genèticament determinats o completament

1. Aquest nivell d'organització de la matèria autonomia significa principalment capacitat de produir, reproduir, reparar i modificar adaptativament la infraestructura orgànica en els éssers vius (reprendrem això amb Decidim).

programades per la nostra societat, no podríem entendre'ns com a responsables de la nostra conducta, ni amos del nostre destí, no hi hauria marge de maniobra, capacitat d'acció, possibilitat de canvi; tot quedaria reduït a una cadena d'esdeveniments. Igualment desposseïdes de llibertat ens trobaríem en l'altre extrem, quan estem sotmeses al domini d'altres persones o estructures socials a través de l'amenaça d'una violència anihiladora, mitjançant el disciplinament sistemàtic de la nostra vida institucionalitzada, o quan actuem incapacitades per la por o la ignorància.

En l'àmbit sociopolític, l'autonomia es refereix a la sobirania d'un col·lectiu o territori sense la forma de la dominació o la submissió a una estructura jeràrquica o burocràtica. El filòsof Cornelius Castoriadis situa en la Grècia clàssica l'origen d'aquesta conquesta de l'autonomia social, en les *polis* gregues capaces de qüestionar i reprogramar els codis de conducta heretats i de fer-ho per mitjà de mecanismes democràtics (assemblees ciutadanes, consells, jurats per sorteig, etc.).

3. Tecnopolítica i autonomia en l'era digital

La vida està suportada i sostinguda per estructures que van més enllà del que els individus poden fer per si mateixos. L'autonomia s'estén i se sosté sempre sobre un entorn que, al seu torn, és alterat i construït pels mateixos sistemes autònoms. Les cèl·lules, les ments, les societats s'expandeixen sempre més enllà de la membrana, la pell, la muralla: construïm biofilms, nius, bastides, infraestructures, ciutats i xarxes. Artefactes (d'*ars + factum*, 'habilitat feta cosa') que existeixen i persisteixen més enllà dels individus, tecnologies que articulen sabers i expandeixen l'autonomia humana amb bastons, rodes, bicicletes, vaixells, automòbils i avions; amb monocles, ulleres, telescopis i raigs x.

Algunes tecnologies prometen i permeten connectar les vides mentals i coordinar el comportament animal de maneres extraordinàriament subtils. Imagina't que poguessis transmetre els teus pensaments simultàniament a centenars d'organismes, inculcar-los les teves idees i passions sense ni tan sols tocar-los, absorbir igualment les seves experiències i sabers; construir juntament amb aquests els teus desitjos, hàbits i projectes. Tot això ja és possible gràcies a la tecnologia més poderosa que hagi inventat mai l'ésser humà: el llenguatge. Milers d'anys després que s'inventés, va ser possible fer perdurar i viatjar en el temps i en l'espai les seves paraules a través de l'escriptura. Segles més tard podem transmetre-les de manera escrita, dita o actuada a la velocitat de la llum a través d'un missatge de xat, una trucada o una videoconferència. Avui existeix un silenciós exèrcit d'esclaus hiperconnectat que obeeix cegament la veu del seu amo, la seva paraula inscrita: el codi. Sense autonomia, sense passió, sense vacil·lació, els ordinadors executen milers de milions d'instruccions (cosa que equivaldria a devorar diversos milions de llibres) cada segon, de cada minut, de cada dia, en cada butxaca.

La política és l'espai de producció i destrucció de l'autonomia col·lectiva, de la capacitat de fer coses conjuntament o de sotmetre d'altres perquè les facin. La tecnopolítica és la manera en què aquesta articulació del poder polític es realitza a través dels artefactes (la seva producció, manipulació, configuració i control) sobre els quals s'estén la vida individual i social.² Juntament amb l'aparició del llenguatge i l'escriptura, poques extensions tec-

2. "[E]ntendrem per 'política' l'estructura i el flux de l'exercici del poder en un determinat sistema social o organització. 'Poder' és la capacitat d'estructurar o influir amb una finalitat sobre el comportament individual o col·lectiu. Per 'tècnica' entenem la intervenció del coneixement sobre la matèria (física, corporal, social), i la 'tecnologia' és la dimensió sistèmica i sistemàtica dels efectes estructurants i estructurats d'aquesta intervenció. La 'tecnopolítica' és, per tant, la capacitat de determinar el comportament en un sistema social mitjançant la manera en què la intervenció del coneixement sobre els cossos (maquinics, biològics o socials) organitza aquest sistema" (Barandiaran, 2019, p. 177).

nològiques han tingut més efecte sobre la política que la invenció i l'expansió dels diners: l'abstracció del valor d'intercanvi entre béns i serveis i la seva posada en circulació sense lligam directe amb les persones, els béns i els serveis que representa. L'autonomia originària de la societat grega (masculina, ciutadana, no esclava, però societat al cap i a la fi) va quedar desdibuixada progressivament al llarg de la història, i les democràcies contemporànies tot just aconsegueixen avui qüestionar la seva fatídica submissió a un sistema econòmic i financer cada vegada més global, poderós i, aquest sí, cada vegada més autònom.

En les últimes dècades s'ha anat donant un canvi profund de les relacions de poder que les tecnologies fan possible. La combinació entre els fluxos de capital i aquest exèrcit de computadores obedièntes ha donat pas a l'acumulació creixent de poder tecnològic de les grans corporacions digitals. És el que Shoshana Zuboff ha anomenat "capitalisme de la vigilància": l'última mutació del capitalisme informacional a un mercat de futurs del comportament humà: el control efectiu de la nostra llibertat i la seva venda a l'engròs a través de l'extracció massiva de dades, el seu processament amb intel·ligència artificial i la manipulació d'entorns digitals amb la capacitat de predir i orientar el nostre futur. Això suposa una amenaça sense precedents a l'autonomia humana (personal i col·lectiva), com han revelat els casos de Cambridge Analytica i filtracions més recents de treballadors de Facebook. L'autonomia humana està en venda, mecanitzada, digitalitzada, desproveïda de vida, hem estat enganyats com a sistema de govern digital personalitzat.

4. Decidim com a projecte tecnopolític autònom

En aquest context, cal definir i dotar de contin-

gut el concepte d'autonomia tecnopolítica³ com "la capacitat (de totes i de cada una) de dissenyar, produir, desplegar i administrar els entorns tecnològics que determinen les nostres relacions socials". Decidim, i la comunitat MetaDecidim, constitueixen un dels exemples globals més avançats d'autonomia tecnològica: una comunitat capaç de dissenyar i mantenir democràticament l'entorn digital que utilitza per al seu propi autogovern, oferint a la resta del món l'oportunitat d'apropiar-se i adaptar aquest entorn per reforçar i augmentar la seva pròpia autonomia.

L'autonomia tecnopolítica té implicacions tan complexes, profundes i esteses com ho són els nostres entorns tecnològics i socials. La millor manera d'atendre aquestes implicacions i comprendre-les és descriure la manera en què el projecte i la comunitat Decidim s'han fet càrrec de desenvolupar-les.

La primera i la més visible de les contribucions de Decidim a l'autonomia tecnopolítica és el mateix servei digital que és possible desplegar a través del seu programari: tota una infraestructura de plataforma per a la democràcia participativa (la més avançada, completa i configurable del món en aquests moments). Són moltes les virtuts i característiques del disseny tecnopolític de Decidim i aquí no hi ha espai per enumerar-les totes, però sí per ressaltar-ne algunes de les més innovadores. D'entre aquestes destaca la sensibilitat a la hibridació entre espais presencials o virtuals però síncrons (en els quals

3. Algunes persones han buscat refugi en el concepte de "sobirania tecnològica" per fer front a les amenaces alienadores i dominants del desenvolupament tecnològic corporatiu. Tanmateix, el concepte de sobirania al·ludeix a una posició de superioritat, supremacia o poder sobre que exerceix precisament el sobirà sobre els seus súbdits. Generalment s'entén que ha de ser l'Estat qui assumeixi aquest rol suprem que vetllï pels drets de la seva ciutadania. Des de Decidim s'ha optat generalment pel concepte d'"autonomia tecnològica" per ser aquest, com venim desenvolupant, un concepte assentat sobre la noció de poder-amb, que implica una participació fonamentalment descentralitzada dels components d'un sistema autònom en lloc de la seva submissió a una autoritat (que al seu torn pogués estar administrada o no per poders escollits democràticament).

la veu, la imatge corporal i les interaccions en temps real són el mitjà fonamental de producció democràtica) i els espais digitals o asíncrons (en els quals la textualitat, però també la imatge, l'organització visual i digital de la informació i les interaccions a diferents escales temporals són dominants). Aquesta hibridació permet entrellçar la potència de la digitalització amb les pràctiques i modes de vida democràtica predigitals o extradigitals i viceversa.

Igualment important ha estat a Decidim la coproducció de l'arquitectura de la participació atenent les diversitats i necessitats de diferents tradicions democràtiques, organitzatives i institucionals. Una altra virtut notable del model democràtic que permet desplegar el Decidim és la de posar en el centre les propostes (més que les persones), assegurar-ne la integritat i la traçabilitat, així com la seva conversió en accions específiques i/o polítiques públiques i el seu seguiment. La protecció de la privacitat de les persones, el seu anonim i el secret de vot és una altra de les grans virtuts de la manera en què s'entén la participació democràtica a Decidim. No menys important és la manera com Decidim permet transcendir la participació individual a través d'un sistema complex d'òrgans o assemblees, així com agrupant-se i expressant-se col·lectivament, i mitjançant la possibilitat de produir propostes de manera col·laborativa i reconeixible, tant en trobades com en processos digitals de col·laboració asíncrona. Però res d'això no tindria un valor veritablement tecnopolític si no hi hagués un procés paral·lel de democratització de la mateixa infraestructura tecnologia.

És en el codi i la seva producció que trobem algunes de les característiques més notables d'autonomia tecnopolítica del projecte Decidim, començant pel seu codi informàtic obert, lliure i accessible. La llicència AfferoGPLv3 permet i exigeix que qualsevol persona que participa a través de la plataforma tingui accés al codi i el pugui llegir, auditar, utilitzar, modificar i distri-

buir sense cap trava legal o tècnica que enclogui el sistema informàtic sota la forma de la propietat. Però fins i tot amb una llicència d'aquest tipus hi ha moltes maneres d'ofuscar o dificultar que l'apropiació del codi sigui veritablement democràtica. Una d'aquestes és tenir una arquitectura interna que no permeti una col·laboració fàcil. Decidim va néixer justament per fer front a aquest problema present en altres plataformes i va optar per una arquitectura modular, col·laborable i configurable. També són importants altres aspectes de l'arquitectura com les API (o interfícies de dades), que permeten que les operacions de cada mòdul puguin ser auditades per tercers i ofereixen, així, transparència en temps real de l'activitat de la plataforma.

Molts projectes de programari intenten treure avantatge econòmic i competitiu fent que els seus productes de programari lliure no funcionin adequadament sense la seva integració amb altres serveis de pagament, privatis o controlats pels interessos comercials que guien el projecte. En el cas de Decidim, el compromís és constant per evitar aquests encerclaments i assegurar que els serveis annexos també siguin lliures (servidors de mapes, de videoconferència, estadístiques, etc.). I no només el programari és lliure, també ho són tots els aspectes del disseny gràfic: icones, tipografies, quadres, botons, etc. Democratitzar el programari exigeix també rebaixar les dificultats d'ús, de comprensió i d'adaptació. Per això, Decidim disposa d'un sistema de documentació complex i obert que inclou guies d'instal·lació, de configuració i d'ús.

Però l'assoliment més important en la tasca de contribuir a l'autonomia del projecte el trobem sens dubte en l'espai intermedi entre la capa política del tipus de democràcia que fa possible i la capa tècnica que ho realitza: MetaDecidim, la comunitat tecnopolítica que gestiona el comú del projecte. Es tracta d'una comunitat democràtica que s'encarrega fonamentalment

de dissenyar i debatre les noves funcionalitats de la plataforma; de donar suport tècnic, educatiu i polític a administradores i usuàries de la plataforma; d'articular discurs i narratives entorn del projecte de democratitzar la tecnologia i desenvolupar tecnologies per a la democràcia, i de governar els diversos aspectes del projecte. Entre aquests destaca l'associació Decidim, que dona suport jurídic a tot el projecte i que s'està encarregant progressivament de canalitzar i gestionar la coordinació del desenvolupament i manteniment de les infraestructures del projecte. Darrere de l'associació i la comunitat hi ha un complex ecosistema d'agents (institucions públiques, associacions, fundacions, empreses i cooperatives, però també investigadores, *hackers*, científics de dades, desenvolupadores, activistes o ciutadania) que es coordina a través dels diferents òrgans, processos i esdeveniments de participació de la comunitat i plataforma MetaDecidim. Fins avui, el desenvolupament del projecte ha estat el resultat d'un partenariat publicocomú en el qual diverses institucions públiques (principalment —i sota el lideratge de— l'Ajuntament de Barcelona) afirmen l'espai de seguretat i cures necessari per a l'emancipació progressiva del projecte.

5. Més enllà de l'autonomia tecnopolítica

La circularitat fonamental entre desenvolupar una tecnologia per a la democràcia i democratitzar el desenvolupament tecnològic és el que fa que Decidim sigui un projecte especialment modèlic des del punt de vista de l'autonomia tecnopolítica.

Fer front a la complexitat dels reptes d'un món tan interconnectat i opac com el que vivim exigirà una capacitat de coordinació participativa sense precedents. En l'arc més ampli de la lluita per la supervivència humana, Decidim pot apor-

tar la infraestructura decisiva per potenciar les intel·ligències col·lectives productives davant la intel·ligència artificial extractiva. Decidim avui ja contribueix a l'organització municipalista, a l'autogestió de les cooperatives de producció i consum, a la gestió dels comuns, a la coordinació multiescala de múltiples espais associatius, als reptes de dissenyar democràticament les línies de recerca científica en l'àmbit internacional o a la coordinació a gran escala de diversos moviments socials. El seu futur és un conjunt de *pull requests* que estan encara per realitzar.

Si entenem que la vida es caracteritza per la seva capacitat de produir i modificar les infraestructures orgàniques necessàries per al seu propi manteniment, si la ment i la consciència humanes s'assenten en la capacitat del cervell per modificar-se de manera coordinada a través de l'activitat que genera, si l'autonomia política es fonamenta en la capacitat de qüestionar i redefinir els codis de comportament social, llavors potser també podem embarcar en Decidim els nostres projectes conscients de vida democràtica. I entendre també que perquè la llibertat no acabi on comença el benefici de les grans corporacions del capitalisme digital, la llibertat de totes i cadascuna de nosaltres ha de començar allà on comença la dels altres; i que això requereix construir conjuntament, democràticament, els espais de vida, a través d'allò digital i travessant allò digital cap a les condicions que ho fan possible. *Technopolitical autonomy all the way up, all the way down, all the way through.*

Una de les peculiaritats del concepte d'autonomia és que sempre és incomplet, sempre està en pugna: els éssers autònoms som precaris i vulnerables per naturalesa, la mateixa qualitat d'automodificació que ens fa lliures ens obre a una fragilitat radical, a una vulnerabilitat als altres i a l'oportunitat de ser capturats per a al-

tres finalitats, de ser obligats, amenaçats, seduïts, emmotllats. Per això la llibertat, individual i col·lectiva, és sempre una tasca inacabada, una possibilitat afirmada, frustrada i amenaçada per igual. Si existeix, i en la mesura que existeix, és perquè també hi ha l'impuls d'afirmar la vida, de resistir l'opressió, d'adaptar-se a les noves amenaces, de gaudir dels nous desenvolupaments. Parafraçant Eduardo Galeano, podem dir que "som el que fem per reprogramar el que som"; Decidim és el programa *per fer-ho*, MetaDecidim és el programa *de fer-ho*.

Xabier E. Barandiaran
(Universidad del País Vasco)

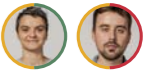
Programa

Dimecres 18/11

10:00 - 10:10

Benvinguda.

Lucía Martín & Marc Serra (Ajuntament de Barcelona)

10:10 - 10:30

La urgència de la democratització tecnològica en temps de pandèmia.

Arnau Monterde (Ajuntament de Barcelona, decidim.org)

10:30 - 11:00

Després del capitalisme de plataforma i del discurs de la servitud voluntària.

Ingrid Guardiola (Universitat de Girona)

Modera: Arnau Monterde (Ajuntament de Barcelona, decidim.org)

11:00 - 11:30

Fronteres digitals i humanitarisme de vigilància.

Javier Sánchez Monedero (University of Cardiff)

Modera: Marilín Gonzalo (Newtral)

12:00 - 12:30

Les Xarxes a l'Era del Capitalisme de Plataforma.

Geert Lovink (Institute of Network Cultures)

Modera: Antonio Calleja López (Internet Interdisciplinary Institute, Tecnopolítica, Heurística)

12:30 - 13:00

Resistint el Colonialisme Digital.

Renata Ávila (<A+> Alliance for Inclusive Algorithms)

Modera: Karma Peiró

13:00 - 14:00

Diàlegs Decidim: Sostenibilitat-escalabilitat en projectes de software lliure.

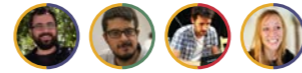
Alba Roza (Foundation for Public Code) & Jaya Allamsetty (Jitsi)

Modera: Carol Romero (decidim.org, Localret)

10:30 - 11:30

Panell: Tecnopolítica: participació i investigació.

- Autonomia Tecnopolítica: què significa i per què Decidim és un bon exemple.

[Xabier E. Barandiaran \(UPV/EHU\)](#)

- Escalabilitat i colls d'ampolla a la participació digital.

[David Vila \(Universidad de Zaragoza\) & Daniel Ayuda](#)

- Democratització de la recerca en la innovació digital: idees per a la investigació dirigida pels ciutadans encarregant processos a partir de petits experiments.

[Clara Crivellaro \(Open Lab, Newcastle University\)](#)

Modera: Luce Prignano (Universitat de Barcelona, Heuristica)

12:00 - 12:30

Una tecnologia prohibida per a crear llibertat d'informació en la ciència.

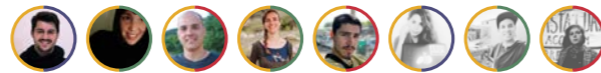
[Alexandra Elbakyan \(Sci-Hub\)](#)

Modera: [Mariona Ciller \(SokoTech\)](#)

13:00 - 14:00

Panell: Decidim Stories.

- Introduint i coordinant Decidim en un sistema federal de democràcia directa.

[Lars Kaiser \(Urban Equip\) & Carlo Beltrame \(Puzzle ITC\)](#)

- Cercles.coop Facilitant la participació democràtica de les cooperatives amb Decidim.

[Sergi Alonso \(Coopdevs\) & Lorena Torró \(CoopCat\)](#)

- (CO)INCIDIM: Experiència d'utilització del Decidim des dels Moviments Socials.

[Marta Anducas \(Platoniq. Creativity & Democracy\) & Dante Maschio \(Enginyeria Sense Fronteres\)](#)

- Democràcia en temps del Trap; cultura cracker, feminismes i ètica hacker per a la nova constitució a Xile.

[Francisca Keller, Matias Toledo & Sofia Brito \(Coordinadora Social Shishigang\)](#)

Modera: [Marc Serra \(Ajuntament de Barcelona\)](#)

15:30 - 16:00

Presentació pilot: Xarxa Oberta per a la inclusió digital en els barris.

[Efraïn Foglia \(exo.cat\)](#)

Modera: [Arnau Monterde \(Ajuntament de Barcelona, decidim.org\)](#)

16:00 - 16:30

Tecnologies situades i autogestió digital.

[Eurídice Cabañes \(ArsGames\)](#)

Modera: [Antònia Folguera](#)

16:30 - 17:00

No Man's Land? Cossos que importen en la democràcia a l'estil Silicon Valley.

[Paz Peña \(Al Sur, acoso.online\)](#)

Modera: [Gala Pin](#)

17:00 - 17:30

Estratègies i aliances per frenar l'odi i la por en un món polaritzat.

[Red Levadura](#)

Modera: [Elisenda Ortega \(Ajuntament de Barcelona\)](#)

18:00 - 18:30

Anonymous vs extrema dreta anònima: ¿dues cares de la mateixa moneda?
O camins bifurcats?

[Gabiella Coleman \(McGill University\)](#)

Modera: [Carlos del Castillo \(eldiario.es\)](#)

18:30 - 19:30

Diàlegs Decidim: Participació per Disseny.

[Amy X. Zhang \(University of Washington\), J. Nathan Matias \(Cornell University\)](#)

Modera: [Pablo Aragón \(decidim.org, Eurecat, Universitat Pompeu Fabra\)](#)

10:00 - 10:30

L'onada deliberativa: d'on ve i com agafar-la.

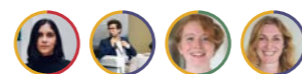
Arantxa Mendiharat (Deliberativa, Democracia por sorteo)

Modera: Olivier Schulbaum (Platoniq, Creativity & Democracy)

10:30 - 11:30

Panell Assemblees Ciutadanes

- El procés de participació digital que va nutrir l'Assemblea Francesa del Clima.

Eloïse Gabadou (Open Source Politics)

- Deliberació: Surfejant l'onada digital.

Mauricio Mejia (OECD)

- Assemblees Ciutadanes a tot arreu: plantejant la qüestió de l'escalabilitat en democràcia deliberativa.

Kelly McBride & Mel Stevens (Democratic Society)

Modera: Arantxa Mendiharat (Deliberativa, Democracia por sorteo)

12:00 - 12:30

Research Driven Art.

Caroline Sindere

Modera: Tairine Dias (Tecnopolítica, Internet Interdisciplinary Institute)

12:30 - 13:00

Diàlegs Decidim: Refactoritzant el gènere.

Vera Rojman (DecidimFemDev), Alejandra González (DecidimFemDev),

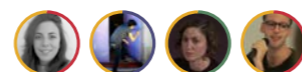
Thais Ruiz de Alda (DigitalFems, Datos Contra el Ruido)

Modera: Carol Romero (decidim.org, Localret)

13:00 - 14:00

Panell: Cap a una internet feminista.

- El dret a tenir la nostra infraestructura: com muntar una servidora feminista amb una connexió casolana.

Inés Binder & Martu Isla

- Nosaltres, els nostres cossos (de dades): la justícia reproductiva com a marc de sobirania digital.

Alejandra López Gabrielidis & Toni Navarro

Modera: Thais Ruiz de Alda (Digital Fems, Datos Contra el Ruido)

